

Luceafărul

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • miercuri 7 februarie 1990

2

Marele viscol

Toate iernile sint albe,
Dar aceasta
E cea mai neagră din toate.
A nins atit peste cetate
Că s-au astupat ușile,
Ferestrele, lucarnele.
Fumurile s-au inecat de-abușile,
Pe metereze au amușit goarneau
Cu străjerii-nghetați în muștiuce.

Cine să fugă ? și-ncotro s-apuce ?

De necrezut
C-atita alb poate să nască
atita-ntuneric.

Lampa a leșinat,
Opaișul pilpiie himeric.

Și cind te gindești
Pe ce aplauze cădeau intiii fulgi !

Există vreo milă ? și cui să i-o
smulgi ?

Marele frig
E că-nire oameni nu mai sint potecl.
Cui să-i deschizi ? către cine
să treci ?

Fiecare s-a ghemuit în sine.
La ora-n care strig
Furnicilor le e cald și bine

Nimeni nu știe ce e deasupra ;
S-a-ncercat un tunel către cer,
Dar peste biata cutezanță
S-au prăvălit nămeții de fier.

Să fie sfirșitul singura speranță ?...

Și ce dac-a-ncetat să ningă sus ? :
Cel mult, e soare și senin pe văi
Și zburdă peste noi, înspre apus,
O sanie cu zurgălăi.

Valeriu Anania

4 decembrie 1988.

Bunul simț

Radicalitatea Revoluției românești, dacă revoluție e termenul potrivit pentru acest exorcism la nivel de nație, a inculcat multora ideea că noi cei de astăzi am fi devenit peste noapte, peste însingerata noapte din 22 decembrie, alții decît noi cei de ieri. Ciudată idee, periculoasă idee. Ciudată, întrucît pare să prelungească în fenomenal teribila obsesie ceaușistă a „omului nou“ despre al cărei temei aberant nici nu mai e cazul să discutăm. Periculoasă, întrucît dacă am admite-o ca realitate ar fi să admitem, implicit, că ne-am îmbolnăvit subit cu toți de schizofrenie. Căci asemenea mutații în psihologie, comportament, mentalitate precum cele presupuse de ideea schimbării radicale a omului sînt posibile numai în spațiul acestei maladii. Nu, nu sîntem alții. Am scos doar la suprafață partea din noi care a stat ascunsă atîtea decenii, dorul nostru multiplu, de adevăr, de libertate, de bine. Însă n-am eliminat din noi, nici n-aveam cum, partea care ne-a reprezentat în atîtea decenii de, totuși, istorie vie, psihologia și mentalitatea și comportamentul de masă amorfă, ascultătoare și lesne influențabilă, frica noastră de diverse „organe“ și „organisme“ și nefrica de Dumnezeu. Și dovada cea mai limpede că nu ne

putem schimba peste noapte o constituție, printre altele, faptul, aparent divers, dar esențial după opinia noastră, că cei care i-au bătut pe studenți zilele trecute sînt cei care au bătut frenetic din palme în miile de ocazii ale arătării la față sau doar la nume a dictatorului.

Chiar nu ne dăm seama că atitudinea antiintelectuală ce se face simțită în multe, prea multe ore ale zilei de azi reiterează aversiunea față de intelectualitate a zilei de ieri ?! Să fim atît de miopi încît să nu vedem că înversunarea întru exprimarea unor mari și sfinte principii, foarte vizibilă în alocuțiunile oral-scrise ale multora din cei ce ies cu asiduitate la rampă în aceste zile seamănă îngrijorător cu înversunarea demagogică întru aceleași principii din presa orală și scrisă a trecutului apropiat ?!

Să nu ne facem iluzii, nu ne-am schimbat pe cît ne-ar plăcea sau pe cît pretindem. S-a produs, ce-i drept, în noi o inversare de accente în sensul că încercăm să scoatem deasupra ceea ce aveam ascuns și să ascundem ceea ce cîndva era deasupra. Asta însă nu înseamnă deloc că dorul scos acum la suprafață e suficient pentru a ne considera purificați și nici că lucrul rău, odată ascuns, e și definitiv stîrpit. Revoluția noastră, oricît ar părea de ciudat, a fost un exorcism la nivelul nației, și nu la nivelul fiecărui individ. Facem acum, dintr-odată, și în masă, prea multă politică și avem prea puțin timp ca să ne întoarcem fiecare asupra lui însuși. Numai că va trebui să găsim timp pentru asta fiindcă altminteri ideea de democrație la care atîta ținem s-ar vedea repede compromisă. Iar calea pe care am putea accede la acest visat anotimp ni se pare a fi bunul simț în toate. Bunul simț moral, politic, social, intelectual, chiar și bunul simț comun. Cel care face să stea în acord ceea ce gîndim și rostim cu ceea ce facem, ceea ce vrem cu ceea ce putem, ceea ce avem cu ceea ce sîntem.

Iar înainte de toate, bunul simț ca expresie a relativității aparențelor ne-ar face să gîndim de două ori asupra fiecărui lucru, din perspectiva ambelor părți din care sîntem constituiți, a ambelor „euri“ ale noastre pentru a afla, în eventualitatea că am fi cu adevărat inocenți, ceea ce e greu de crezut, în ce măsură hainele noastre de azi îmbracă sau nu trupurile noastre de ieri și, mai ales, cum să evităm această nefericită coincidentia oppositorum. Și poate astfel vom ști sau vom avea norocul să înțelegem relația adevărată dintre liberul arbitru și democrație.

In acest număr : Tablouri de ȘTEFAN LUCHIAN

«Teen-agers»

Cind i-am văzut și auzit strigând, împinzind străzile ca o armată a neprihănirii, sinucigași imberbi, inflăcărați în scandări și alergând printre gloanțe și tancuri, cind i-am văzut impușcați, striviți de șenile, inconjurați de furia represivă, dar inconjurând totul până la urmă — zid viu pentru sufletele noastre putrezite —, cind au dispărut de acasă, din oraș, din viață, cind își așezau luminările pe ruine, cind au făcut din insomnia lor trezirea noastră — atunci au fost buni ! Atunci i-am iubit și aplaudat, atunci am plins pentru ei, de bucuria și moartea lor, pentru singele care ne-a spălat obrazul și-am înțeles cu toții cât de mult am greșit, ani de-a rândul, crezându-i și pe ei pierduți. Pierduți nu ca noi, cancerizați de umilință și ratare, dar ca pe niște forme vide, frivoli abiați de blue jeans, muzică disco și nudism, punkiști agramați, aburoși de sexualitate, suferind de psihoză video, de fuga-n americi „pre-spălate“, buni de nimic, blazați prematur și aculturati cu insolentă ferocitate. Ne dușmăneau și ne-au salvat. Am ris disprețuitor de ei, i-am tot deplins până am ajuns să-i plingem de-a binelea. Și ne-am iluzionat încă o dată, grație lor, mulțumindu-le, botezând străzile cu numele jertfelor lor, înduioșati și speriați de forța lor, ca și de neputința noastră.

Dar acum — acum nu mai sînt buni ! Acum își cer drepturile, revolta devine periculoasă, totul devine riscant, nesigur și sistemul despotico-macerant al gerontomaniei noastre își zbirlește toate sistemele de alarmă : nu mai vor profesori, vor să ne dea afară, auzi, domnule, miting la studenți, auzi dumneata, manifestație la clasa a cincea, cică vor să schimbe directorii, să fumeze-n școală, să ardă manuale, să facă avorturi... ce știu ăștia, dragă ? ce vor ei ? habar n-au de nimic, au murit acolo, cițiva și acum au pretenția să reformeze toată țara ! păi se poate așa ceva ? ! Nu se poate, închideți repede colivile, dați-le peste bot, pune-i la punct, cum să te pui la mintea lor ?

Am auzit cu toții astfel de reacții în ultimul timp. Acum ne sperie, vin peste noi, cer și cer, revendicări care ne zdruncină confortul stupid, lenea arrogantă, teoriile mloase, elanurile carcerale. Acum — nu-i mai vrem ! Să se ducă acasă și să ne lase-n pace ! Ei ne-au trezit din somnul rațiunii, e-adevărat, însă acum trebuie să-nțeleagă că a venit iarăși ora de plapumă. E foarte rău că e așa ! Desigur, toată această superbă armată de teen-agers știe mai mult ce NU vrea, decit ce și-ar dori în loc. Sînt copii negației, fiii arhaicilor ce-am fost (și sîntem) noi, generația cozilor, generația pierdută-n aplauze de abator. Unele cereri ale lor sînt neplăcute inertiilor noastre, sînt puerile (cum să fie altfel ?), exagerate (dar față de ce ? față de uriașul Nimic „oferit“ lor înainte), se cramponează de fleacuri și nu văd esențialul. Altele par a uita mintea, cultura, acordind credit plăcerii delăsătoare și nu nobleții intelectuale. Sigur, sînt citeodată confuzi, difuzi, ursuzi, extremiști, par a cere totul și a nu fi dispuși să cedeze ceva.

Dar nu e firesc să fie așa ? Ei vin din noaptea noastră, sigur că dau năvală-n dimineață, flămînzi, sălbăticiți, aiuriți, loviți și răzbunători. Se mai împiedică, mai sparg ceva, se mai înșeală, mai scuipe în public, ochii se obișnuiesc greu cu lumina. Dar, dați-le timp. Și incredere. Și răbdare. Vor greși — vor plăti, dar tot cu pielea lor. Iar dacă, odată cu pielea lor, se vor rupe și picioarele scaunelor noastre, nu-i nimic. Vom sta, o vreme, în picioare. Poate că mai drepți ca ieri. Mai drepti — pe dinăuntru. Noi am fost îmbătrîniți. Pe ei, lăsați-i să îmbătrînescă singuri !

Dan C. Mihăilescu

prezentul continuă

Cu masca pe figură

P lasa uriașă în care fusese prins un popor întreg, o țară întreagă, s-a rupt. Nu a plesnit singură, cum speram și ne temeam în același timp unii dintre noi, cei vii. Speram — ca să nu piară nimeni, să nu curgă sînge. Ne temeam — pentru că totul ar fi fost mediocru, mărunț, jos, un fel de ajutor înjositor din afara ființei națiunii. După ce a fost străpunsă — era mai degrabă pelicula subțire a unui ciorap tras cu forța pe chipul nostru comun, ca el să pară altceva, să nu se mai vadă cum este în realitate — după aceea deci am început, prea repede, mult prea repede, să respirăm ușurați, să ne îmbrățișăm ca proștii și să ne veselim. Cineva ne-a strigat, cred, atunci, în Piața Palatului : „Fiți atenți, nu s-a terminat încă nimic ! Totul de-abia începe !“. Dar cine să-l mai asculte ? Noi ne bucuram între noi, apoi împreună cu străinii din mașinile diplomatice care făceau tururi de salut pe Calea Victoriei, iar seara a început focul, adevăratul război. Credeam că o să țină jumătate de oră, o oră, două, am așteptat chiar, lîngă intrarea în Palat, să se termine, dar pînă la urmă a trebuit să plec — de-abia începuse incendiul de la B.C.U. și îmi spuneam că va exista în curînd răgazul să fie stîns. Abia scosesem și noi capetele (de sub năvodul aruncat în capul nostru de 45 de ani) să privim cerul liber al Europei și a început bătălia. Paralel cu ea, simțeam, se desfășura însă alta, probabil mult mai periculoasă : aceea a „schimbării la față“. Dar noi n-aveam încă timp de ea, palidele apariții microase de la televiziune și de prin ziare erau încă niște înaintări bine acoperite de focul teroriștilor. Zile în sir am circulat pe unde se trăgea, nopți am dormit cu capul pe cite-o adevărată canonadă, căci nici tancurile nu puteau să stea degeaba, iar în timpul ășta, exact ca-ntr-un război adevărat, se desfășura o dibace, deși nu

Obișnuința de a privi diamantul

Politica ar trebui să însemne tăcere și timp. Și nu haos întretăiat doar de fluturări de-o clipă ale demnității. Tăcere în timp. Oglindă de aer, prin care să ne privim pe noi înșine — modele ideale intangibile, spre care tindem mereu, pe-ascuns sau fățiș, afară sau înlăuntru.

Spunea Cioran :

„Există două categorii de spirite : cele cărora le place procesul și cele cărora le place rezultatul ; unii se interesează de desfășurare, de etape, de expresiile succesive ale gândirii sau acțiunii, alții de expresia finală, excluzînd restul“.

Românul e astfel construit — pe temelia acestei contradicții bicefale (căci totul are, în ultimă instanță, o rădăcină cefală !), sfîșiat în două părți de suflet, dureros de egale. Acolo, — în spațiul acela extrem de strîmt, incomod, dar sincer, nesigur, dar grațios — între A FACE și A AVEA, trăiește împăcat cu sine și cu Cerul poporul român.

Cînd și cînd, într-o periodicitate greu de stabilit, poate numai pe baza creșterii umorilor lui, strînse în privirea uimită îndreptată spre ceasul de mină al Istoriei — mina pe care o doresc mișcîndu-se —, trece cu delicatețe și grație, atît de pure, atît de clare, încît pot fi lesne confundate cu lășitate, dintr-o parte în alta, una anulînd-o pe cealaltă, într-un soi de versatilitate existențială pururi perdantă ; sau face, dar nu are, sau nu face, dar ar vrea să aibă.

În primul caz, îndrăznește — o, superbul chip buimac de sfială al celui care se încumetă ! — să facă, să acționeze mai bine zis, se pune în slujba acțiunii, conform unui nesistem prestabilit de nimeni, și atunci, să te fereas-

tocmai inteligentă, manevră cu foc de acoperire. Noi ne feream de gloanțele teroriștilor dar ar fi trebuit să ne ferim mai degrabă de tirul concentrat, hotărît, al celor care nu erau proști să lase a le scăpa din mină ceea ce oricum aveau. Și aici, ca și-n cazul teroriștilor, mai multe categorii de indivizi. O lungă coadă a cometei de gunoaie a lui Ceaușescu, formată din cele mai diverse deșeuri, de la profitorii de pînă ieri mărturisind cît le-a fost de greu și ce bine că a venit (pentru ei chiar venise, așa, pe nepusă masă, dar nu mai putea să le scape) libertatea, pînă la cei care se plîngeau că n-au putut să-și scrie opera trebuind să-i facă lui discursuri.

Există indivizi, o clasă întreagă, lăsată nouă moștenire de către defuncții „părinți ai națiunii“, care nu pot acționa deschis, nu pot spune verde în față celorlalți ce au de spus, indivizi care au și vor avea, în vecii vecilor, nevoie de acoperire. Pentru că ei sînt, în realitate, de altă părere, dar au învățat să și-o mascheze, să și-o prefacă, nu mai pot altfel. Adevărata lor viață a fost ascunsă și înainte ochilor noștri, înlocuită fiind de una avuabilă, căci nu puteau mărturisi nici „misiunile“ din interiorul țării și nici pe cele din afara ei, unde erau desigur deghizați în drăgălași, și cam zaharisiți uneori, mesageri ai culturii române, ai comerțului românesc, ai vreunei științe. Cine avea voie să călătorească pe vremea lui Ceaușescu, să participe la simpoziioane, să onoreze burse, invitații ? Luați cartea lui Pa-cepa, dacă nu știți, și veți afla de acolo că toți „mesagerii“ noștri, de la ambasador la reprezentant TAROM sau om de cultură, cei care trebuiau să propage fața noastră mascată de ciorapul ceaușist, toți, cu probabil infinitezimale excepții, erau agenți ai secției de dezinfomare. Dar majoritatea mascaților care ne mascau erau cei din țară, cei ce nu călătoreau decît pe-aici, de la un ofițer de securitate la altul. Ei mai țîn cu dinții, iar noi nu-i ve-

dem, firele ce n-au plesnit ale năvodului sau ciorapului comunist de pe fața și trupul nostru. Ei sînt componenții aceluși sinistru, uriaș, general, prezervativ, aplicat cu forța pe trupul națiunii.

Am privit noi cerul liber al Europei prin ochiurile sparte ale năvodului citeva clipe, atunci, în decembrie. S-au terminat și luptele cărora le-am dat, pe bună dreptate, atîta atenție. Dar sînt prea mulți aceia care țîn năvodul, îl țes la loc, noaptea, pe ascuns, ajutîndu-se unii pe alții, încît abia acum ne dăm seama că haina inveniată de pe noi s-a rupt doar în citeva locuri, pe ici-pe colo dar nu în părțile esențiale. Una dintre primele lozinci de după a fost „un nu hotărît vendetelor !“. De acord. Totuși, dacă sîntem atît de liberi, de democrați, de pluraliști, și în fond pe cît în formă, de ce n-am primi, în chip de cadou sau chiar contra cost — ofer una mie lei pe coala de tipar (= 20 file de manuscris) — fiecare dintre noi, încă cetățenii României, pînă la noi focuri (Doamne ferește !), „dosarul personal“ de la blinda securitate care a trecut de partea noastră ? Dacă e de partea noastră atunci de ce nu e, de fapt, de partea noastră ? Se va răspunde că aceasta e o cerere nebunească, se va spune că s-ar putea să ni se înmîneze cite un dosar fals, incomplet, contrafăcut. Sînt sigur că așa s-ar și întimpla. Ceea ce dovedește că, într-adevăr, năvodul s-a rupt doar în citeva locuri și nu în cele de unde poate începe destrămarea esențială a lui. Instituția a trecut de partea noastră. Dar oamenii, componenții ei ? Nu sînt cumva aceiași ? Și atunci să-i întrebăm și pe ei : cînd ați fost sinceri ?

Oricum, ideea e că deocamdată am scăpat doar de clanul acela, dar că nu sîntem nicidecum alții noi înșine, că de noi înșine vom scăpa cel mai greu. Iar aici va curge singele fiecăruia pentru fiecare. Aici nu mai poți spera în citeva mii de oameni tineri, alții, mereu alții, care să-ți spele în sînge propria conștiință.

Cel mai trist lucru e că, prin oportunități din ziare și emisiuni de radio și televiziune, din guvern și din viață, din sufletele noastre și din cartierele frumoase ale orașului, din proprie inițiativă și nesiliți de nimeni, încet, năvodul se reface pe trupul națiunii, iar pe chip ciorapul deformat se remaiază discret. Dar acum ni se pare că știm cum se poate rupe din nou. Ni se pare.

Nicolae Prelipceanu

că Dumnezeu de stropii de venin cu care improașcă împrejurul !

În al doilea caz, stă chirchit de nesigurantă, își aduce sufletul la gură și așteaptă la poarta Istoriei rezultatul examenului de existență la care a fost supus, negîndu-i, totuși pe furis, printr-un raționament îndoielnic, legitimitatea. (Atîd de legitim îi pare dreptul de a judeca adevărul, atîd de intim este legat de legitate, încît cred că la mijloc e vorba mai degrabă de legitimitate !).

Fiecare popor își are destinul său propriu, care-l fixează pe veți în insectarul de suflete al Expoziției Universale. Justificarea istorică prin fapt sau prin gînd, prin acțiune sau prin vis, aparține doar poporului român ; tot astfel cum, spre exemplu, certificatul

de naștere al germanilor este semnat de două tutele : mitul și muzica.

Astfel de popoare nu știu ce e politica. O fac — și ori de cite ori o fac au impresia că n-o fac cum trebuie —, sau o așteaptă — și atunci, regretă din tot sufletul că n-au făcut-o, înmormîntîndu-se în tăcere și vină.

Sînt frustrați de obișnuința de a privi diamantul. Și, în lipsa lui, preferă imaginea mentală a esenței. Chestiune de morală, dacă vreți !

La fel, cum tot Cioran scrie :

„...Iacanismul trebuie să se resemneze în tăcere, dacă nu vrem să alunecăm într-o profunzime fals enigmatică“.

Dizidență, opoziție, alibiuri, bunăcuviință

degradarea societății civile românești are o lungă, grea și la drept vorbind penibilă istorie a aservirii spiritului. Să ne gândim bine, omogenizarea societății a început-o Carol al II-lea, a continuat-o Antonescu și presiunea războiului, comuniștii lui Dej au perfecționat-o, Ceaușescu a desăvârșit-o. Clasele tradiționale au fost lichidate și în ultimii 20 de ani a apărut așa-zisa clasă politică și restul. Încetul cu încetul omul și-a pierdut respectul de sine, lupta pentru cucerirea drepturilor firești s-a transformat într-o disperată punere la adăpost în fața arbitrariului. De ce manifesta lumea sărmană mereu-mereu revendicări față de putere nu e greu de știut. Ele aduceau micile privilegii, micile impunități în fața bunului plac al sistemului de coerciție aplicat nemilos de la tinichele până la frunzele de stejar. Eroi sunt puțini, să ne înțelegem și indeosebi să înțelegem că dreptul la viață îl avem cu toții, curajoșii, timizii, fricoșii, lașii, oportuniștii. Problema s-ar pune, după mine, să discernem, să alegem calea potrivită, consensul întru apărarea și promovarea principiilor capabile să mențină sănătatea corpului social. Primele dictaturi beneficiau măcar de tehnicienii și valorile democrației. După război selecția cadrelor de orientare, comandă și decizie s-a făcut aproape exclusiv în sens negativ. Împingerea în arenă a unor savanți, artiști, gânditori s-a produs pentru a oferi credibilitate și legitimitate, ei deținând poziții decorative și nu de fond, problemele grave fiind lăsate în seama analfabeților, semianalfabeților, semidoctilor, însetați de putere de dragul ei, în dispreț față de obiect. O înspăimântătoare lipsă de competență, josnic abuz de putere, trafic de influență, corupție, mari prietenii întemeiate pe mari ticăloșii comise împreună, de unde și solidaritatea dusă până la ultimele consecințe. Astfel, cu toții, am devenit complici, fie și prin absenteism. Amintiți-vă cum se petreceau adunările din ultima vreme, chiar în sinul partidului: „hai tovarășii, să ne dăm repede adeziunea, e o formalitate, să scăpăm de ea ca să ajungem mai repede pe la casele noastre”. Și o făceam, abdicând de la propriile exigențe, resemnați, abulici, sătui până peste cap de mascarada ce părea că nu se va sfârși niciodată. Și totuși oamenii curajoși n-au lipsit. Proteste hotărâte cu asumarea riscurilor absolute, luptă deschisă ori ilegală, martiriul și toate celelalte. N-au lipsit oamenii de bine, ei se străduiau să asigure normalitatea, pe segmente, căci nu se putea altfel, să evite prăbușirea generală a societății ce ar fi urmat logic prăbușirii economice. Am simțit pe propria-mi piele ce metode rafinate stăpîneau puternicii zilei, în 1971 și de atunci încolo. Cum și se prezenta în culori binevoitoare internarea în spitale psihiatrice, cum, refuzând, și se înscenau procese menite să disimuleze atitudinea politică, dirijin-

d-o spre delict de drept comun, în sfârșit, diversiuni de tot felul. Știu ce e acela surghiun, se practica încă din acel an al „revoluției culturale” maoiste. Dar nu despre mine vreau să spun ce-am pățit, vreau să spun că în acele împrejurări de coșmar nu toți oamenii își pierduseră mintea și sufletul, că a existat o solidaritate umană extraordinară, în cazul dat o solidaritate intelectuală demnă de asimilat rezistenței împotriva agresiunii puterii. Liberul arbitru mai funcționa și a funcționat. Poate cu altă ocazie voi reuși să mulțumesc acelor oameni minunați, modești, pe care în orice caz nu i-am văzut înghesuindu-se la televiziune făcându-și merite din normalitate, deși cel mai greu era să te porți normal. Acum sînt destui care își caută alibiuri, există un fel de snobism, de vedetism, de hrăpăreață potată de putere. Lor le va veni rîndul la judecată, căci nu se schimbă acum o tiranie îmbătrînită cu alta, pur și simplu tirania trebuie să dispară. Încă trăim ca la vechile mici curți ale renașterii, cu intriganți și în general cu tot ce are acele mici curți italiene ale epocii ne-ave lăsat sub denumirea generică de machiavelism, de alfel rău perceput. Domnilor modești, oameni de bună credință, e oare înțelept să-i lăsăm pe toți cei lipsiți de scrupule, de moralitate, să se instaleze confortabil pe vechile poziții, patronați de așa zisa neutralitate „pozitivă”? Să ne gândim bine. Sigur, etapele nu pot fi sărite, dreptatea immanentă există, totuși nu e bine să pornim mereu de la descoperirea roții, se cuvine să pornim de la ce e bun și sigurat. Să nu ne temem de stradă, democrația se învață. Degeaba îi spui copilului să nu alerge în jurul mesei, până nu dă cu capul de colț, nu te crede.

Viorel Știrbu

Fă binele

august 1972

Fă binele și dă-l pe apă,
Spune poporu-n orice zi,
Căci genul de a trăi
Limba l-a-nchis în verbul sapă.

Oricit vorbiți scamatorii
De bilci sînt restul, vorba crapă,
Mai bine petreceți la groapă
Harababura cu stafii.

Ca-n toate vremurile-odată
Lingăii națiilor — toți
Urlă-n culori și cer răsplătă,
Le merge viața ca pe roți
Fiinde-au spus o frază plată
Dar vine Țepeș, domnil-s hoți!

Gheorghe Pituț

minimax

Introducere

Ce este MINIMAX? Atît cît și ceea ce va reuși să fie. Pentru că, printre altele, oh Doamne și nu sînt deloc puține, printre altele de care ne-am săturat pînă peste cap sint promisiunile, al naibii ce ne-am săturat! O voce din sală (sau din agora): „Bine, dar promisiunea nu înseamnă și o deschidere? Iar acum avem nevoie de cit mai multe deschideri, altfel cum pluralism, libertate, opțiuni?” (Rumoare). Într-adevăr, așa pare și intrucitva chiar este. Dar ce fel de deschidere, a cui, ori pentru cine? Ar fi o deschidere pentru cel care promite. Cerută fiindu-i, dintr-un motiv sau altul, o realitate, o realizare, adică fiind cumva închis în și de această cerere, el cel care promite, o poate deschide printr-un substitut al obiectului cererii, printr-o promisiune. Numai că este o deschidere prezentă închizînd în viitor. Ba chiar o dublă închidere: a celui care promite, zăgăzuit pe făgașul spre obiectivul promis și simultan o închidere a celui căruia i se promite, închiderea în așteptarea făgăduielii. Pe de altă parte, La Rochefoucauld a sesizat că „Nous promettons selon nos esperances, et nous tenons selon nos craintes”. Promitem după speranțele noastre și îndeplinim după temerile noastre. (Agitație. șușoteli). Mă rog! E greu însă să nu recunoști că, întotdeauna, odată cu angajarea celor două părți în contractul (său complicitatea?) unei promisiuni, automat se declanșează un pendul marcînd balansul între speranță și teamă. Fără a mai vorbi de naravul promisiunilor mincinoase, de complezență sau tactice, nărav împins uneori pînă la instituționalizare și ritualizare — vezi infidelitatea matrimonială sau povestea cu „piscurile luminoase” din prea recenta „la belle époque” = labele poc. (Vociferări). Altă voce: „Așa e. Fără promisiuni!” (Hărmălaie gata să degeneze în scandal). Deci fără promisiuni! (Se scandează „Nu mai da din mină” și „Fără promisiuni!”).

Dar întrebarea inițială persistă totuși. De unde pînă unde „minimax”? Și pentru a nu lăsa răgaz să apară vreo neînțelegere trebuie precizat cu grabă că nu este vizată (ori visată) literaturizarea celebrei teoreme min-max a lui J. von Neumann din teoria jocurilor. Deși... tot despre joc e vorba. Dar îndrăznind a căuta, a tinde spre „un joc secund mai pur”. Iar atunci, cuvîntul cu pricina nu va face decît să numească cumva, convențional, o salbă de conținuturi distincte, mai mult sau mai puțin diferite ca formă, toate căutîndu-și însă așezarea sub titlul generic, MINIMAX, ales (recunoaștem, nu fără o țandără de trufie!) ca simbol, încă un simbol al dorului spre împăcare a celor de neîmpăcat decît, poate, uneori, pe tărîmul vrăjît al jocului.

O MIE NOUĂ SUTE CINCIZECI ȘI DUPĂ

vag, foarte vag amintindu-ți de seri încremenite într-o așteptare resemnată, priviri lunecînd pieziș-in-jos, beau ceai din cîștile înflorate, Rosenthal veritabil cu trandafiri roșiați, din cite-or fi fost au mai rămas doar trei tar ună e și ciobită, seri lungi cînd băiețelul de cinci sau șase ani ar vrea să se joace, i-au cumpărat un tramvai și toată ziua s-ar juca cu el, e fascinat de tramvaie, poate fiindcă așa mic cum e a învățat și a putut totuși să conducă un tramvai veritabil cu oameni cu tot, oameni mari pe care i-a dus el (!) cu tramvaiul, așezat pe scaunul înalt între brațele lui moș Ilie sau Tudor sau Dobre

cum l-o fi chemat pe vatmanul acela cu mustață albă bătrîn și bun ca un bunic, bucurîndu-se amîndoi de năzdrăvănia care o făceau dar mai ales el, năzdrăvanul cel mic, îmbătat de mirosul manetelor de alamă pe care, copleșit de importanța momentului, le mînuia opinîndu-se din greu, așadar, joaca cu tramvaiul de jucărie fiind de două ori un prilej de bucurie, atît în sine dar mai ales pentru că prilejuiește retrăirea simbolică a jocului cu tramvaiul cel mare, deci cumva de două ori trist că nu se poate juca, nu că i-ar fi interzis-o ei dar și așa mic cum era simțînd că nu e cazul, puțin speriat de insistența cu care ei îl priveau iar lui îi era ciudă că e noapte și că trebuie să se culce și îi mai auzea încă un timp că nu dorm, apoi, într-o dimineață însorită de toamnă, te plimbi aiurea prin oraș la braț cu o femeie și ea îți propune hai să intrăm aici și te gîndești că da și-ar prinde bine să intri într-o expoziție așa că arunci cu vioiciune figura abia aprinsă, haide, iar nu peste mult timp revezi totul, serile-acelea!, bărbatul s-a așezat pe divan și zdraaang răsună protestul unui arc obosit, pare mult mai bătrîn decît știi tu că este așa cum stă cu coatele pe genunchi țînîndu-și în palme bărbia, ce frumos e!, vezi? spune femeia, da, într-adevăr!, uite pantalonii șifonați și haina puțin roasă la manșete, gri de om sărac, iar alături, în picioare, femeia s-a oprit și mîinile și gura și ochii dar mai ales mîinile exprimă ceea ce rămîne din disperare, zațul disperării, doar ei amîndoi pentru că băiețelul nu se vede, poate s-a ascuns în spatele fotoliului galben, doar ei amîndoi plasați printre obiectele uzate, pe peretele din stînga, lîngă fereastră, e o fotografie de familie, ei amîndoi în lumina puțină de la un singur bec într-una din nesfîrșitele seri de așteptare resemnată neîndrăznînd parcă să se miste, poate îi-e foame îl întrebă femeia, nevasta lui și mama băiețelului care nu se vede, și el nu-i răspunde, stă mai departe cu capul rezemat în palme și se aude ding dang-ul pendulei care este tot ce-a mai rămas din mobila lui „de familie” adunată de cîteva generații dar acolo unde nu trebuia fiindcă au fost nevoiți să plece mai-mult-decît-in-grabă doar cu ce aveau pe ei și puteau să care, care putea, în mîini și în spate, apucînd la nimereală cite un obiect drag-dar-și- ușor, o carte, pendula asta care a rezistat bombardamentelor și mutărilor dintr-un loc într-altul ca să ding dangăne în serile acelea singurătatea și zațul disperării, o să întîrziem îți spune femeia, să întîrziem?!, unde naiba să întîrziem!, eh, ce știe ea!, bine, dar înainte de a ieși, te întorci, stai puțin dragă, și iată iată s-a întîmplat ceea ce știai că o să se-nîmple, afară, în noapte, s-au auzit pașii pe care ei îi așteptau și atunci trebuie într-adevăr să tești cît mai repede și apuci destul de brutal brațul femeii acelata, haide, haide, mai ai însă timp să vezi într-un colț o balerină care parcă se roagă, ce mai, asta e nebun! îți zici dar așa sînt artiștii și odată ajuns afară mulțimea orașului vă îmbrățișează, sufocant îți pare iar femeia a înțeles fără prea multe explicații că trebuie să plece singură, că așa vrei tu și basta, bine dragule și a dispărut și ai vrea să te întorci, să intri din nou în expoziție dar nu poți așa că te lași purtat de mulțime.

Șerban Lănescu

Luceafărul

teoreme

Glose la Cioran (I)

Livius Ciocârle

Leg între ele, ca și când ar fi de pe același plan, idei ale lui Cioran care, chiar dacă ating aceleași chestiuni, au fost gândite în momente diferite. Ele surprind alte posibilități ale aceleiași problematici; a le omogeniza înseamnă să neglijezi bogăția specifică modului aforistic. Bogăție a artistului, nu și a filosofului. Filosofului i se poate pretinde coerență. Cioran însuși nu se vrea filosof, pare să nici nu suferă filosofia. Vrea stil, se vrea scriitor. Interpretarea nu rezistă dacă mă ocup de Cioran. Însă nu de Cioran mă ocup. Mă interesează ideea în sine, punctul de vedere (el îl respinge din principiu) care poate fi desprins din cărțile lui. Spun Cioran din comoditate; de fapt, ar fi „Cioran”, în ghilimele, adică ideea, detașată de text. Exagerez puțin. Însă și el. Altfel, dacă n-ar ține la punctele lui de vedere, n-ar scrie: „Cu scriitorii care n-au nimic de spus, care nu au o lume a lor, nu se vorbește decât literatură”. (*Exercices d'admiration*, Gallimard, 1986, p. 103).

Elemente de teorie a creației lui Cioran. Creația pornește din vid. Gogol, creatorul irepresibil, incurabil infrigurat: „Chinuit de un frig care nu-l părăsește niciodată, nu încetează să repete: «Tremur, tremur de frig». Aleargă din țară în țară, consultă medici, trece din clinică în clinică; de frigul interior nu te vindeci în nici un climat” (*La tentation d'exister*, Gall, 1986, p. 199). Lumea lui Gogol cuprinde totul, tot ce poate să fie, tocmai pentru că oamenii lui nu sînt nimic: „Ființele care trăiesc sub ochii noștri în Revizorul sau în Suflete moarte, observă un biograf, nu sînt „nimic”. Și fiind „nimic”, sînt „totul” ...”. (*Ibidem*). De observat trecerea de la nu sînt nimic la fiind nimic. Efortul creatorului de a face ca ceva ce nu este, să fie. Dacă-i adevărat că și la Proust, în *Timpul regăsit*, eul se goleşte («Și cum să mai pretindem că avem un eu, după *Le Temps retrouvé*, cum să mai mizăm pe secretele lui? Nu Eliot ci Proust este profetul aceluia „hollow man”, al „omului vid”», *Ibidem*, p. 143), s-ar explica de ce abia ajuns aici naratorul se simte în stare să scrie romanul. A ajuns la vidul necesar.

A da ființă, gest demiurgic. Crea-

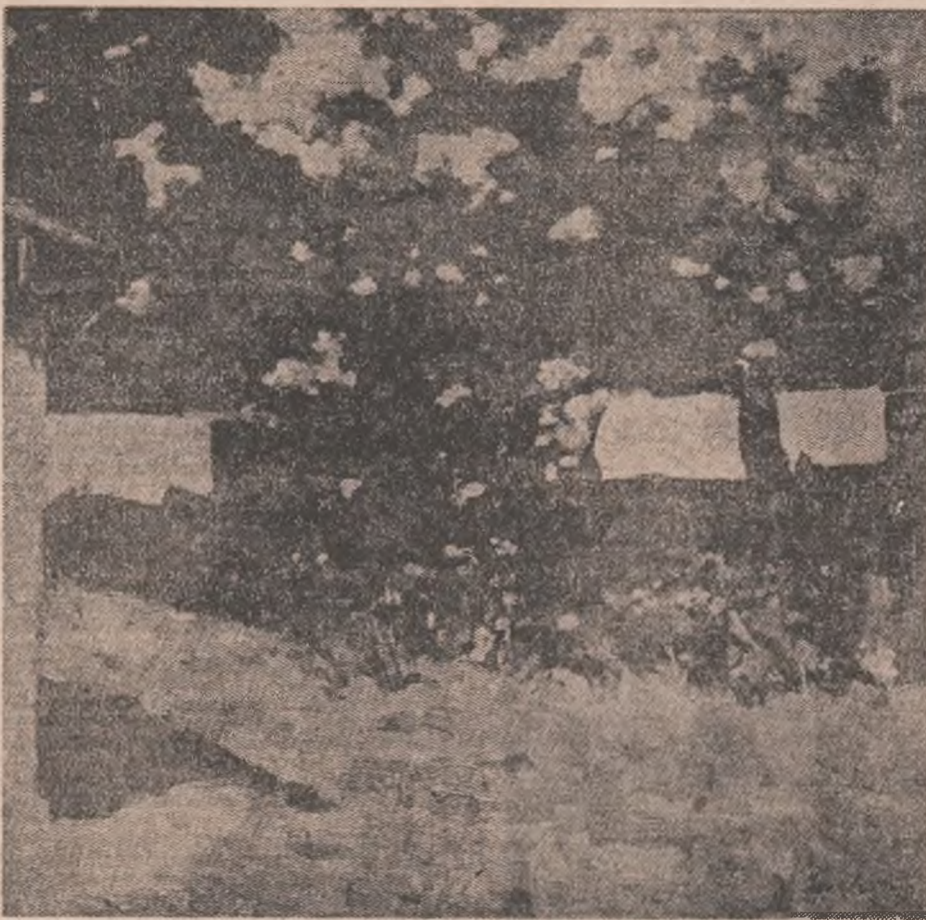
rul se smulge demiurgic din nimicul lucrurilor intrate în inerție: „Smulgându-se instinctiv din semnificațiile convenite, din universul moștenit și din cuvintele receptate, în căutarea unei alte ordini, el desfide neantul evidenței, optica obișnuită. Se angajează în demiurgia verbală” (*Ibidem*, p. 203).

Creația constă din ipostazele iluziei despre o Ființă produsă, din nimic, de om: „Experiența vidului este tentația mistică a necredinciosului (...). La capăt apare un zeu, sau ceva ce-i ține locul” (*Ibidem*, p. 120). Creînd, omul face încercarea disperată de a-și da ființă. Se imaginează Dumnezeu ca să uite că este nimic. Creația se cuprinde între aceste limite: „...sentimentul de a fi totul și evidența faptului că nu ești nimic” (*De l'inconvénient d'être né*, Gall., 1985, p. 198). Cît timp între limite există un proces, o comunicare, cît timp ele sînt concomitente actuale, creația durează. Cînd omul se fixează fie în certitudinea Ființei, fie în evidența neființei, încetează. Omul obișnuit rămîne insensibil la experiența vidului. Creatorul o trăiește intens: „A exista înseamnă a scoate ceva din irealitatea noastră, a vibra la contactul cu vidul din noi. Trepădușul ră-

mîne nesimțitor la nimic, îl părăsește, îl lasă să piară” (*La tentation d'exister*, p. 231).

În planul vieții nimicul ne apare ca moarte. Pentru creator moartea nu așteaptă la capăt; ea „ride în noi”, ne dă voluptăți. Fără plăcere nu poate fi artă. Conținutul comunicării prin artă: voluptatea morții. „Moartea n-ar fi pentru oameni marea lor experiență ratată dacă ar ști s-o asimileze naturii lor sau s-o metamorfozeze în voluptate” (*Ibidem*, p. 234).

Lipsește din concepția modernă a lui Cioran preocuparea pentru limbaj, sterilizantă după părerea lui („Obsesia limbajului, totdeauna destul de vie în Franța, n-a fost niciodată atît de virulentă și de sterilizantă ca astăzi”, *Exercices d'admiration*, p. 91), cu atît mai mult cu cît investește chiar gîndirea poetului: „Poezia este amenințată atunci cînd poezii manifestă un interes prea viu pentru limbaj” (*Ibidem*). În aceeași ordine de idei, se pronunță cu ostilitate și despre autoreferință: „Adevăratul scriitor scrie despre ființe, lucruri și evenimente, nu scrie despre scriere și se folosește de cuvinte însă nu întîrzie asupra lor, nu face din ele obiectul meditațiilor sale”

Livius Ciocârle

povestea vorbei

Implicații și negații

Pe zi ce trece, descrierea limbajului care a funcționat ca un mecanism de blocare a gîndirii, folosind abstracția, impersonalizarea, superlativul și metafora uzată și proliferînd în ruperere totală de realitate apare ca tot mai puțin urgentă în comparație cu deschiderea spre universul fascinant, cu totul nou, al limbajului public în acțiune. Structuri și principii ale comunicării lingvistice bine cunoscute de specialiști și intuite de mulți vorbitori, dar ignorate de și mai mulți, produc efecte dintre cele mai concrete — cărora li se adaugă neliniștea expli-

cabilă provocată de orice mecanism a cărui prezență e bănuită dar neprecizată.

Dialogurile pe care toată lumea le invocă și unii chiar le încearcă suferă, în mare măsură, de lipsa unei precizii semantice. Cuvinte esențiale sînt vehiculate cu sensuri aproximative, fără ideea de a le defini riguros. Valorile atribuite unor termeni „tehnici”, de specialitate, al limbajului politic — partid, chiar politică — sînt adesea coborîte în limbajul comun prin asimilare simplificatoare. Se întîmplă ca denumirile să conțeze cînd prea mult, cînd prea puțin, invocîndu-se în funcție de necesitățile persuasiunii. E însă evident pentru toată lumea că limbajul politic trebuie precis definit, cel puțin în conceptele sale fundamentale și în termenii cu statut juridic, inevitabilele dispute urmînd să aibă ca obiect nuanțe și interpretări, pe fondul

unui consens de principiu.

Din domeniul **pragmaticii lingvistice**, al direcțiilor de cercetare a limbajului ca acțiune, sînt multe lucruri a căror necunoaștere e un dezavantaj practic. Nu pentru toată lumea e limpede că există o diferență între explicit și implicit, între o afirmație și presupuzițiile și implicațiile ei. Într-un enunț ca: (1) „Regret că nu am văzut ultimul film în care a jucat X”, presupuzițiile — informațiile prezentate ca indiscutabile, fundal pentru informația nouă — sînt numeroase și ușor decodabile; de exemplu: „X este actor”, „X a jucat în mai multe filme”, „ultimul său film a putut fi văzut” etc. Nici una din aceste propoziții (pe care de obicei nu le actualizăm, nu le analizăm izolat) nu poate fi negată ulterior de vorbitor sau de interlocutorul care a acceptat fraza de mai sus, continuînd dialogul fără obiecții imediate.

Există și un alt gen de implicații, care nu mai sînt atît de strict determinabile lingvistic, astfel încît punerea lor în discuție este posibilă. Principiile conversaționale (alt domeniu de interes al pragmaticii contemporane) sînt convenții nerigide dar a căror existență obiectivă orientează interpretarea; în exemplul citat mai sus, cel care enunță fraza implică faptul că filmul la care se referă merita să fie văzut — dintr-un motiv sau altul. Într-un astfel de caz același vorbitor poate susține ulterior — fără a putea

(*Ecartèlement*, Gall., 1979, p. 103). Împotriva poeziei de tip mallarméean: „Toate poemele astea în care nu e vorba decît despre Poem, o întreagă poezie care nu are altă materie decît pe ea, însăși” (*De l'inconvénient d'être né*, p. 46) exclamă, sâstisit. La fel, împotriva romanului ca proces al scrierii și neavînd alt conținut: „Narațiunii care suprimă naratul, obiectul, îi corespunde o așeză a intelectului, o meditație fără conținut... Spiritul se vede redus la actul prin care este spirit și nimic mai mult” (*La tentation d'exister*, p. 145).

Cîteva explicații. Una de suprafață, nu fără efect și cauză parțială a succesului de public al lui Cioran. Gînditor modern, el nu este, prin relația lui cu limbajul, și scriitor modern. Nu explorează limbajul; reface un model: „Dacă metecul nu este creator în materie de limbaj, este pentru că el vrea să scrie la fel de bine ca și indigenii” (*De l'inconvénient d'être né*, p. 127). Mitul — justificat de fapte — despre un Cioran superior, ca stilist, tuturor francezilor contemporani, trebuie înțeles și așa: el se folosește fără egal de un limbaj datat.

În al doilea rînd, ca modern Cioran aparține tendinței de explorare a negativității pe care se întemeiază creația și nu de explorare a proceselor specifice actului creator. Dezertor al verbului, el aspiră „spre nediferențiat, spre obscuritatea și beția dinaintea izbucnirii luminii, spre extazul neîntrerupt în sinul acelei opacități originare ale cărei urme ne-a fost dat să le regăsim din cînd în cînd în adîncul nostru” (*La tentation d'exister*, p. 190). Simte voluptatea de „a pîndi abisul”. Face parte dintre cei „prea răniți și prea decăzuți, prea obosiți și prea barbari” pentru a mai concepe poezia ca travaliu asupra limbajului („...pentru a mai prețui meșteșugul”). Poezia îi apare ca „abis” (*De l'inconvénient d'être né*, p. 199), iar romanțierului îi atribuie ca „funcție, merit și unică rațiune de a fi (...) să pastişeze infernul” (*La tentation d'exister*, p. 146). Prin toate acestea, Cioran este „nemallarméean” și, totodată, modern într-un sens mai actual.

A treia explicație, opusă. Cioran are, sporadic, și atracția către transcendent manifestată, de pildă, în dorința de a găsi altundeva: „Același sentiment de neapartenență, de joc inutil, oriunde m-aș duce (...). Ce mă atrage este altundeva, iar acest altundeva nu știu ce este” (*De l'inconvénient d'être né*, p. 38). Acest nu știu ce este a fost odată frontiera dintre romantici și moderni. Iată-l, la Baudelaire: „Că vii din lad sau luneci din cer, ce-mi pasă mie, / O Frumusețe! monștru naiv și fioros! / Cînd ochii tăi, surisul, piciorul tău mă-mbie / Spre-un infinit de-a pururi drag și misterios?”. Față de această atracție, preocuparea pentru limbaj i se pare uneori lui Cioran derizorie fiindcă duce la o „chintesență a nimicului”, aflată „la antipodul Eului — productivitate infinită, forță cosmogonică — așa cum îl concepuse romanțismul german” (*Exercices d'admiration*, 93). Nemicul limbajului i s-ar substitui lui Dumnezeu: „...nu sînt de parte, spune despre cei prea preocupați de limbaj, de a promova mijlocul, intermediarul gîndirii drept unic obiect al gîndirii, și chiar ca substitut al absolutului, pentru a nu spune al lui Dumnezeu” (*Ibidem*).

Livius Ciocârle

fi acuzat de gravă violare a regulii de sinceritate — că: (2) „Ultimul film în care a jucat X nu merita să fie văzut”; „contrazicerea” (care poate fi oricînd atenuată prin explicații și precizări) este de alt tip decît cea pe care ar produce-o vorbitorul, discreditîndu-se, prin afirmația că „X nu a jucat în nici un film”. Ceea ce nu înseamnă că interlocutorul nu identifică, în trecerea anterior discutată de la (1) la (2), fie o incompletitudine sau o inabilitate, fie o strategie. Ironia și ambiguitatea deoacă de obicei procesele de intenție; trebuie observate cu atenție și inteligență, nu cu iritare și violență. Afirmația explicită, presupuziția, implicația conversațională sînt concepte complexe, pe care le utilizez cu stringerea de inimă provocată de atare simplificare, dar care mi se par extrem de actuale și de necesare, în dialog, pentru a înțelege strategia partenerului (adversarului) și a-i răspunde în același plan — al comunicării.

O situație (de comunicare) reală: declarațiile unor lideri politici privind lipsa de apetență pentru putere sînt interpretate prin implicațiile lor conversaționale, de care însă regulile sociale ale jocului limbajului le permit să se dezică. Față de acest fapt iritările sînt sentimentale — morala practică e necesitatea de a deprinde strategiile limbajului.

Rodica Zafiu

Paradigma întregului

Recunoscut în ipostaza de poet și acceptat cu oarecare întirziere în aceea de eseist sau chiar de critic, Mircea Cărtărescu ne oferă prin recentele povestiri din *Visul* „veriga lipsă” a unui proiect literar de o ambiție și cuprindere fără termene de comparație în literatura noastră postbelică. Numit (cu o formulă care îl încapă din ce în ce mai puțin) *optzecist*, el face de fapt figură de eretic, din ce în ce mai convins de valoarea pe care o are și, prin aceasta, din ce în ce mai desprins de sistemul de roluri al unui grup. Legat un timp de „Cenaclul de luni”, el este în fond „produsul” propriei sale mari voci literare și al unui moment astral din biografia sa.

Nu voi rezuma, cum se obișnuiește, cele patru povestiri din *Visul* (a cincina, *Ruletăstul*, a fost eliminată de cenzură), pentru că deși au un „cuprins” în general foarte clar, importanța lor nu mi se pare că ar trebui căutăta în direcția intrigii, a subiectelor sau a temelor, ci în aceea a trăsăturilor lor și, mai ales, în direcția unei semnificații supratextuale, pe care am putut-o întilni și în poezie și care dă întregului volum o unitate mai importantă decât ceea ce sugerează părțile lui.

În punctul de plecare, *Visul* pare a fi o carte a copilăriei și a recuperării unui timp pierdut, cu un personaj simpatic, Mirciosul, preocupat de interpretarea unui episod esențial din viața sa. Din acest punct de vedere, motoul din Eminescu este foarte elocvent: „Să smulg un sunet din trecutul vieții...”. Deocamdată însă, sensul acestui „sunet” ne scapă, deși prozatorul ne-a avertizat: ceea ce scrie „e prea puțin literatură și prea mult altceva.” La sfârșitul primelor două povestiri, volumul a devenit o carte a iubirii, sprijinită pe un jurnal al metamorfozelor fizice și ontice și amestecând sexele cu o voluptate angelică și sadică, în același timp. În sfârșit, după lectura *Epiologului* începem să înțelegem că miza cărții trebuie căutăta în altă parte, că *visul* eroinei din *REM* sau al arhitectului din *Organistul* este un vis al creației de un anumit tip. Și de data aceasta un moto ne avertizează asupra direcției adevărate în care avansează narațiunea: „În definitiv în lume nu există decât o singură problemă: cum să răzbați? cum să ajunși la larg? cum să sfârșiți crisalida și să devii fluture?” (Thomas Mann). În *Visul* lui Cărtărescu, larva ieșită dintr-un cocon aproape mineral s-a transformat în fluture. Iar pe acest parcurs, care nu este al narațiunii propriu-zise, ci al semnificației sale, realismul minuțios și creatural se întilnește cu poezia, oniricul cu fantasticul și discursul de tip simbolic cu cea mai ortodoxă tehnică a literaturii S.F. Este primul semn, cel mai accesibil, al *totalității* spre care aspiră literatura lui Mircea Cărtărescu. De aceea el este și foarte greu redevabil unei singure tradiții, unei anumite filiere sau școli. Raportată la un singur termen de comparație (oricare ar fi acesta), proza lui Cărtărescu se vede brusc sărăcită. Pentru că ea nu descinde dintr-o singură carte și nici nu se angajează într-o polemică față de un anumit autor. Și din acest punct de vedere, voința de *totalitate* sare în ochi, referențialita-

tea sau intertextualismul prozelor sale reprezentând o formă de sinteză. Pentru a da câteva exemple numai din cadrul literaturii române, cu Ion Vinea (din *Paradisul suspinelor*) Cărtărescu poate fi comparat pentru curajul de a ignora tabuurile și, în general, de a *exorciza*, cu Philipide (din *Imbrățișarea mortului*), pentru siguranța cu care sint controlate cele mai complicate tehnici ale psihanalizei, cu Mircea Eliade, pentru frenezia „trăiristă” a unor personaje sau pentru interesul arătat copilului demonic și adolescentului obsedat de propria lui devenire. Pe de altă parte, Cărtărescu a fost comparat cu Creangă și cu Eminescu, din care el însuși citează în *REM*, și nici una din trimiterile acestea nu e lipsită de sens. Lucrurile se complică și mai mult dacă vom adăuga la toate acestea profesionalismul scientist al prozatorului (interesat de fizică, de biologie sau de astronomie), inspirația de artist *pop* (care iubește *video-clipurile*, *banda desenată*, animația dintr-un *Disneyland* și muzica *rock*) sau predilecția pentru teoriile heterodoxe (de la astrologie și magnetism, la ideea lumilor paralele și a facultăților PSI).

Am spus că în punctul de plecare *Visul* este o carte a *copilăriei*. Aceasta e prima zonă foarte densă a prozelor lui Cărtărescu, avind o coloratură aparte, imposibil de confundat. Contează aici cea mai veche amintire, „scena inițială”, echivalentă cu un vis fetal, conținzând frustrările (mai ales erotice), jocurile și fantasmamele unui grup de copii, conduși de un fel de mutant cu ochi fără gene, Mendebilul. Contează apoi reacțiile tipic infantile, reveriile, somnambulismul, visul diurn, frica, mentalitatea totemică, animismul. Apar apoi jocurile, nu numai sportive, dar avind și o semnificație simbolică sau un scenariu ritual. Între ele vrăjitoarea, strângerea unui copil în brațe, cu blocarea jugularelor pină la leșin, arderea unei păpuși, dar mai ales jocul premonitory din *REM*, de fapt o alegorie a vieții și a morții. Toate acestea stau în proza lui Mircea Cărtărescu sub semnul timusului, glanda copilăriei pe care a conservat-o, orgolios, Egor „alungitul” din *REM*.

De *copilărie* se leagă în aceste povestiri și *erosul infantil*, înțeles ca o repetiție generală înainte intrării în pielea omului matură. Față de *erosul senzual* din *Gemenii*, care este de fapt o formă de erotopatie, *erosul infantil* reprezintă în *Jocul* sau în *REM* un amestec de teamă și de curiozitate, în absența oricărui risc. Copilul Svetlana, din *REM*, o sărută pe Ester pe buze și fericeala lui e totală, iar Mendebilul și Iolanda coboară în sala de cazane a unui bloc pentru a-și contempla trupurile goale și a le atinge cu mina. Tot în *REM* șapte fetițe se concentrează și dau naștere, din imaginație, unui copil androgin, iar în *Gemenii* povestitorul-copil vorbește de la distanță, cu prietena lui de pe Barbu Văcărescu, „numai în nopțile cu lună plină”. Este, după cum se vede, un *eros* al copiilor fără sex, un *eros* poetic și naiv, deschis prin aceasta tuturor posibilităților. *Erosul adult* (din scena „stiloului pornografic”, adus în lumea copiilor de un vinzător ambulant) rupe această vrajă pentru totdeauna.

Orașul este a doua mare prezență a prozelor lui Cărtărescu. După blocurile cam decorative, intrate în literatura noastră prin poezia lui Petru Popescu, Mircea Cărtărescu reușește să transforme orașul și construcțiile sale, mai mult terne decât ciclopice, într-o prezență cu adevărat vie. Axul realist al acestei lumi îl reprezintă Oborul și Lumea copiilor, lângă fabrica de piine „Pionierul” și Moara Asan. Dar există aici și un ax simbolic, căci coborirea în „măruntăiele” unui bloc de 8 etaje, de pe „Ștefan cel Mare”, echivalează cu o călătorie a eroilor lui Jules Verne spre centrul pământului și trimite, ca și aceasta din urmă, spre marile arhetipuri ale lui Jung. De altfel, orașul este pentru Mircea Cărtărescu o realitate psihică, o ființă fabuloasă în burta căreia stăm înghesuți, unul lângă altul, prozator, eroi și cititori, palpând între adevăr și vis. Orașul visat și orașul văzut în realitate se amestecă în povestirile acestea, ca loc ideal de întilnire a poeziei cu proza. Există apoi un oraș al anilor '50, cu stăea în cinci colțuri de pe Casa Școlii, cu „Marinică dragălașul...” sau Trio Do-Re-Mi, și un oraș al „optzeciștilor”, cu bursa de discuri fabuloase din fața magazinului *Muzica* („*Sticky Fingers*” plus cincizeci de lei contra *Deep Purple In Rock*”).

Am început cu *copilăria* și *erosul copilăriei*, dar acestea aparțin unui anumit personaj, care ne fascinează pentru că din el Mircea Cărtărescu trage aripile fluturului său. Este vorba de copilul predestinat, care vede pentru o clipă, deasupra capului, o sferă albastră, semnul secret de acreditare a oricărui fantasmă. E copilul care ține un jurnal, pentru că a jurat să ajungă un mare scriitor și să reziste oricărui tentații ale vieții. De la abstracta poveste a păpușii ascunse în capul unui păpușar, care este păpușa ascunsă în capul altui păpușar mai mare (în *Jocul*), pină la povestirea mirifică din *REM*, în care personajele își povestesc povestitorul, care la rândul său se povestește, nu e decât un pas. Un pas borșean, este adevărat, dar nu cel din urmă. Pentru că în *Organistul* „povestitorul” (un arhitect-muzician) înghite în „povestea” muzicii sale întreaga existență, confundându-se cu ea. De fapt, cele mai multe din povestirile acestea au ca temă chiar literatura, arta, creația. Mai exact, literatura față în față cu viața, literatura ca formă a vieții, în fine, literatura identificată cu însăși viața. În *Jocul*, Mendebilul își seduce auditoriul cu ajutorul unor povești. Reproducând legende, epoei și basme celebre el devine un centru al lumii și, încet-încet, copiii care îl ascultă uită de jocurile lor. În *REM*, sint cel puțin patru povestitori care fac, în forme

diferite, literatură, dar nu pentru a schimba între ei vocile, ci pentru a ne arunca în universul creației, ca într-un infinit joc de oglinzi. E naratorul omniscient, care stă de vorbă cu cititorul (de fapt, o ironică și în același timp foarte eficientă reciclare a motivului *monstrului*), e Svetlana, care îi povestește lui Vali, viața în pat, e Egor „alungitul”, care scrie pe mii de pagini același cuvânt („Nu”), e în fine naratorul-autor, în care Mircea Cărtărescu se mai ascunde o dată. În sfârșit, în *Organistul* arhitectul Emil Popescu, devenit muzician, sfârșește prin a absorbi, cu muzica sa, o mașină, un bloc, un cartier, viața planetei și, în cele din urmă, viața întregii galaxii. Cuvântul din *Biblie* este aici *sunet* și el provoacă nașterea universului, printr-un imens *bang* muzical. Literatura (arta) a devenit viață.

În acest punct, ideea *totalității* face limpede semnificația proiectului literar al prozelor lui Mircea Cărtărescu. La *totalitate* intertextuală sau la aceea care a urmărit anularea distanței dintre realitate și vis se adaugă această comunitate cosmotică, în direcția căreia, de altfel, fragmentele au semnalat permanent. Locul simbolic al iubirii din *Gemenii* este Muzeul Antipa dar, firește, nu muzeul real, ci un muzeu imaginar, devenit centru al cosmosului, ax al lumii, început al „gloarioasei filiere a antropogenezei”. Goana de kinetoscop a imaginilor din acest muzeu simbolic este foarte aproape de „goana” palpantă a unui poem și paginile în care acestea au luat o formă narativă sint între cele mai frumoase din întreaga noastră proză fantastică. Un semn în direcția întregului este și enigmaticul *REM*, combinație de mașinărie fantastică și de activitate psihică („somnul cu mișcări oculare rapide”), care unifică realitatea latentă și realitatea manifestă a vieții personajelor din proza lui Cărtărescu. În fine, metaforă a *totalității* cosmice este și „mașina” muzicală din *Organistul*, încorporată creatorului ei, care la rândul său s-a încorporat universului.

În ce constă deci proiectul literar al prozei (și al poeziei) lui Mircea Cărtărescu? Ce semnificație are pentru literatura sa conceptul de *tot*?

Pentru a răspunde la aceste întrebări să ne amintim, oricât de rapid, de marile modificări de paradigmă din literatura continentului nostru. Toate ilustrează o mentalitate, un spirit al timpului, în fine, un mod de a așeza literatura în lume. Pentru a-i înțelege pe Balzac și pe Zola trebuie să recurgem la relația cu *pozitivismul* și cu gândirea medicală a lui Claude Bernard și Letourneau. În cazul lui Proust sau al lui Camil Petrescu ne aflăm în spațiul bergsonian al intuiționismului sau în acela al fenomenologiei lui Husserl. În sfârșit, Lawrence Durrell se revendică din paradigma teoriei relativității și, chiar dacă s-a gândit sau nu la ea, cred că același lucru se poate susține și în cazul Hortensiei Papadat-Bengescu. Prin proiectul pe care se sprijină implicit, literatura lui Mircea Cărtărescu se plasează în același spațiu de gândire cu noua fizică a peocii post-einsteiniene. Este aceea fizică în care știința se apropie de Dumnezeu, electronilor („eoni”) li se recunoaște forța spirituală și ideea „vieții de după moarte” nu mai e considerată o e-rezie. Paradoxal, în raport cu paradigma lui Balzac, Proust sau Durrell, această „ultimă” turnantă a mentalităților este de fapt cea dintâi. Pentru că ea se întoarce la marile texte sacre ale antichității, *Tao To King*, *Bhagavad Gita*, *Coranul*, *Vechiul și Noul Testament*. Ce va urma?

Florin Manolescu

promoția reformată

Efectul de sincronism

MIRCEA POPOVICI: *Izobare* (1946), *Licențe emotive* (1987), *Poezii* (1988). Cele patru decenii care despart prima carte a lui Mircea Popovici de următoarea n-au produs mutații considerabile la nivelul scriiturii, în schimb au adus cu ele — inevitabil, așa zice — o rectificarea de ordin psihologic, în sensul atenuării exploziei comportamentale în favoarea imploziei sufletești și a radicalității de atitudine în favoarea relativismului melancolic-ironic. Zgomotoasă și parcă scrișnită, precum a mătura din așa-numita „generație pierdută”, poezia lui de început afirmă prin negație și liriciza prin prozaism, căutându-și particularitatea mai ales în alianța imaginarului de factură avangardistă, chiar suprarealistă, cu un mod de frazare similitronanțos. Este lucrul care s-a păstrat în tot răstimpul de tăcere al poetului, recunoscut ca atare de el însuși într-o „scrisoare fără răspuns” străbătută de un ușor patetism al (pe)-tregerii ireversibile: „Ce ard dincolo de chibrituri / decât degetele așezate vreacuri în cruce / și de ce mi-aud pașii în marșul „Sambre et Meuse” / când demult istovit vremea parcă mă duce? // Am s-adun și arunc ce-am strigat / în desfriu decibelli din strofe odată cumini. / N-am făcut decât ronduri de noapte / când eram o petardă sărită din minți. // Mă cunoști dintr-un grafic, sint un procent / așezat lângă simțul valorii pierdute / și sint risipit între grilaje / când străjeri mă gonesc din cetăți și redute. // N-am convins pe nimeni cu ligamente / de versuri cuplate-n nesfârșite

protozoare. / M-au adus înapoi mari serbări de asfințit / și stau degeaba astăzi, deci e sărbătoare”. Din cite i se vor fi întimplat, pe partea afectivă, în lunga perioadă de hibernare, probabil involuntară, ceea ce i-a menținut echilibrul și pofta de viață a fost, pare-se, dragostea, dar una înțeleasă și trăită meta-erotic, ca un fel de călăuză prin decorul cotidian, mai exact prin schema lui umplută cu fel de fel de materii și materiale din magazia imaginarului burlesc, precum în „Curtea veche”, poem de dragoste și, totodată, poem autoironic prin chiar disproporția dintre discreția sentimentului și ostentația obiectuală a locului (strada). Sensul ironic e sugerat și de tăietura anacronică a versului sub aspect metric: „Să luăm în răspăr strada unsă cu gogoși pudrate / Și-ncepem cu raionul toamnelor vindute la sold / unde mirese fac ochi dulci fluturând pe umerase / cu diademe de struguri prinse de sini într-un bold” etc.; parcă am citit pe un emul al lui Emil Brumaru!

Conservându-și linia generală a dicțiunii poetice de la debut, însă știind bine ce și cit s-a schimbat pe dinăuntru, Mircea Popovici pune, în textele mai recente, într-o relație esențialmente ironică vechea lui priză la real (cultivarea observației prozaice) și la fel de vechea zburdălnicie a imaginației (producătoare de asociații șocante). Fără să facă numaidecât figură de saltimbanc, își procură, totuși, o mască stratificată, arătându-se când galant cu pedanterie, când furios pe zodii, când liric de gesti-

culație trubadurescă și lăcrimosă, când meditativ panteist și căzut în transă, fiecare din aceste (și alele) ipostaze revelându-și conturul ironic grație materialului verbal de insinuantă contraritate din care se întrupează. Chestiune în pirmul rând de vocabular, febra meta-erotică a poetului își conține, ca să spun așa, instalația de răcire, ale cărei robinete când sint deschise la maxim transferă ironia în zeflema lirică. Iată o „declarație udă” de o savoare aproape comică: „O ploaie pe față, alta pe dos, / a plouat în păr și pe suflet / peste umbrela ce-am deschis-o / într-o zi fără nori / ce venea în urma potopului, / prevestire fatală. // A plouat ca o bucurie de lacrimi / pe față udă a imaginii din oglindă, / iar sufletul printre rufe / aburea pe funia-ntinsă. // Tu ești ploaie lichidă / curgi pe umerii mei caldă ca singele proaspăt / am degete roșii iar părul / lipit cu hemoglobină // Ultima picătură o string în pahar / paharul e fum, paharul e spart; / ploaia nu s-o casa. / Cu singele tău voi aprinde amnarul / la răsărit, când ne vom coagula”.

Efortul de sincronizare, propriu majorității poezilor din promoția reformată, are drept rezultat la autorul „Izobarelor” o poezie de aspect livresc subminat cu bună știință fie de realismul observațiilor fie de supra-realitatea universului liric, în funcție de starea momentană a eului poetic și de linia tematică a poemului. Aceasta din urmă e predominant erotică (de fapt, cum am spus, metaerotică), poate și pentru că spiritul galant al poetului, de parfum medieval, se exprimă mai bine în limitele erosului, chiar și atunci când suflul său nu e propriu-zis îndrăgostit ci are doar voluptatea de a comenta (adresativ sau impersonal) starea erotică. Prin asta ca și prin retorica narativă și descriptivă, unul din cele mai frumoase poeme ale lui Mircea Popovici, „Iubire

decupată” pare să fi fost scris cu poeziile optzeciștilor alături, mai precis ale lui Mircea Cărtărescu: „Ești prințesă de Paris Match, o incantație, / frumoasă ca un obiect inangibil la licitație. / Eu te iubesc în rochia lungă ce coboară din Ford / când trag de tine gemenii crescuți la Oxford / Să știi, ești dragostea mea supranumerară / și oamenii mor de culoarea părului tău, incendiar. / Am mai văzut incendii, dar asta sint prea calme, / bărbații te salută și-și dau cu ciudă palme / Și părul tău e roș venetian / Îl văd în iarba tunsă, alătura de pian / pe contele Rialto, jucând pe franci, ceva / c-un grădinar domestic, uitat în pijama. / Dantela trece lungă și costă un regat, / n-o schimbă pe-un cal de curse sau pe tutun uscat / și, totuși, ai privirea pe țărnam abandonată. / Se clatină caicuri și goelanzi stau roată / la borșurile mării cu pești și leuștean. / Eu vin adus de briza ce suflă pe ocean / și te salut cu-o jerbă, de mirii sint de gardă, / trag plicisii de javre ce ostensească în zgardă / și nu mă vezi, că tihna e nemișcare certă. / Tu ești atât de scumpă dar ești numai copertă, / de-aceea-n frumusețe, cu furie eu tai ovalul feții tale pudrat sub evantai / c-un foarfece de unghii, pe la urechi rotund. / Ce dragoste sublimă va trebui s-ascund! Tai contele și Rollul, și lesa la câțel / scufund în ciorbe flota venită la apel / și te lipesc pe ușa dulapului de vase / să-mi stai pină la ziua, când se va face șase”. Efectul de sincronism este, la Mircea Popovici, motivat de pre-dispoziții originare, fapt pentru care poetul poate fi considerat și ca precursor.

Laurențiu Ulici

petre stoica

În direcția cîinelui

Aripile tinereții mele atiră lovite de meteoriți
oasele care susțin acum vertical tristețea
mă poartă spre zone fără afirmații și fără uși

amintirea șampaniei de odinioară mi se acrește pe
limbă
palmele ce-au cules avide polenul sinilor feciorelnici
crapă încet ca scindura sicriului
inima anesteziată cum să mai cheme ?

pe nesfirșite băltoace de apă plutesc
coji de semințe ziare rupte piciorușe de raci etichete
printre ele plutește și imaginea celui ce voi fi
după trecerea ploii care topește viscerele anului

se aprind luminile porțile teatrelor se deschid
scîrîind

mi-ar place să urc treptele de acolo
dar eul meu liric mă trage în direcția cîinelui
cufundat adine în lectura rănilor sale

și ultimul răsuflet al vintului răstoarnă părul
femeii care se uită la mine de parcă
aș fi o haină mincată de acizi corozivi

București, 1987

Sonatină

Din ce în ce mai puține scrisori
s-au rărit și apelurile telefonice
telegramele de felicitare sosesc doar în vis
prieteni joacă șah pe balcoane înalte
sau incheie alianțe cu boabele de piper
din simplă perversitate metafizică unii
au rămas captivi în menghina discursului
alții vai au rămas definitiv în grădină

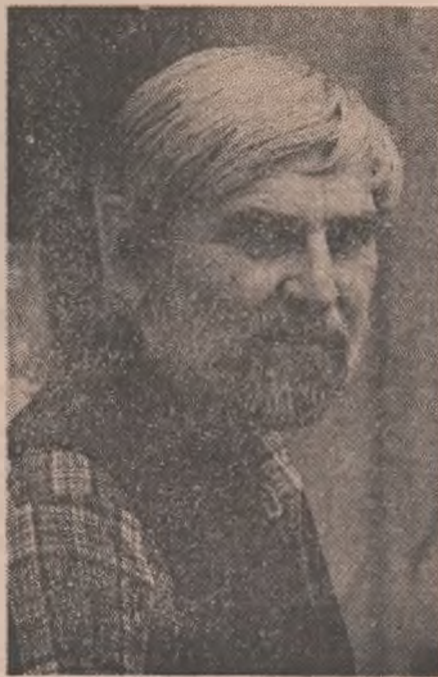
barba se transformă într-o tuță de sare
se subțiază și ața nasturilor de la haină

prin ușa întredeschisă
intră numai suspinul scrumbiilor afumate

București, 1987

Dulceață de epocă

Tinerețea scormonca în caseta părinților
zilnic furind puțin cite puțin
din sacrosanctul drept asupra adevărilor

Fotografie de Florin Iaru

bogată și nepăsătoare trecea de pe o stradă pe alta
și punea prejudecăților piedică
poveștile și avertismentele răsunau în urechile ei
ca uguitul unui corb cu pene roz-sidefii

anii tinereții s-au făcut dulceață de epocă
linsă acum de pisici năpirlite
nu regret nimic deși mi-ar place
să dansez în hainele lejere de-atunci

o lumină calmă înghite o lumină aspră

o nouă generație trece bogată pe străzi
elaborează adevăruri cu miezuri mai tari
și ea răstoarnă stilpii prejudecăților
iar gura fragedă rostește aulic sentența eternă

gîndesc toate acestea în timp
ce dinții mi se rup în coaja moale de piine

Reșița, 1987

Rămîn pe balcon

Prost am amestecat în viață cărțile
nici tehnica trișatului n-am învățat-o
mereu mizam în momente nepotrivite
ciștigul mi-au fost monede false și polițe roase
de șoareci

pietrele zidului meu se desprind ireversibil
rămîn pe balcon și urmăresc evoluția cerului
nici-o treflă ciștigătoare nu înfloresc în culele
norilor
nici-un tigru ocrotitor nu-mi linge fruntea

nimei nu-și alege destinul spune Seneca
știu totuși să mă închid între paranteze solide
și în frumoasele zile cu ninsori abundente
invit nebunește viitorul la masa de joc.

București, 1987

Embleme

Melancolia păpușii abandonate în lada din pod
melancolia copilului privind zăpada de-afară
melancolia femeii care-și descoperă primul rid
melancolia tenorului care și-a pierdut vocea
melancolia portretului de pe gheridonul din colț
melancolia pendulei în odaia invadată de soare
melancolia bărcii trasă sub malul cu sălcii
melancolia soldatului trecind prin lanul de griu
melancolia lupului în cușca grădinii zoologice

melancolia mea care zi de zi
măsur adincimea unui mormint deschis

Reșița, 1987

M-a părăsit

M-a părăsit marea cu flautele și tandrețele sale
m-a părăsit furioasa plăcere a călătoriilor
m-a părăsit foamea de alune și portocale
m-a părăsit predicatul din propoziția dragostei
m-a părăsit privirea așezată m-a părăsit
flacăra miniei insoțită de pofta

aruncatului cu pietre
m-a părăsit certificatul meu de naștere

azi dimineață m-a părăsit și ploaia
ploaia cu bijuteriile sale zornăind la picioarele mele

curînd mă părăsește și singurătatea

Reșița, 1987

CĂRȚILE SĂPTĂMÎNII

a lături de trei apariții foarte
recente, am ținut să vă prezentăm și
alte volume ieșite la sfîrșitul lui 1989
și care, dealtfel, se mai află în libră-
rii. Sperăm ca în curînd fluxul edito-
rial să ajungă la o asemenea cotă, in-
cît rubrica de față să devină neincăpă-
toare pentru cărțile săptămînii curente.
În acel așteptat viitor vor avea priori-
tate autorii ce vor avea amabilitatea să
ne informeze despre începerea difuzării
lucrărilor pe care le semnează.

Horia Gârbea

Lawrence Durrell BALTHAZAR, JUSTINE

● Spre finele anului trecut am adău-
gat la Clea (apărută mai demult) încă
două volume, în traducerea regretatei
Catinca Ralea. Trei sferturi din **Cuar-
tetul din Alexandria** intră astfel în bi-
blioteca noastră. Dan Grigorescu pre-
zintă într-o prefață la **Justine**, cel din-
tii volum al tetralogiei, opera lui Dur-
rell, scriind că el, ca și Joyce, „a de-
monstrat puterea cuvîntului de a crea
lumea”. În ceea ce mă privește, pentru
un comentariu oicît de sumar al ace-
stui extins și straniu poem, spațiul, aici,
îmi lipsește.

Vasile Igna ORBITE

● Opt cărți în douăzeci de ani. Iată
palmaresul lui Vasile Igna. Cea de

acum conține poezii intitulate invariabil
și alternativ **Orbită** sau **Fereastră**.
Toate orbitele sînt compuse în vers li-
ber și netăiate în strofe. Toate fereș-
trele au un număr variabil de catrene
(între 3 și 5) în prozodie clasică. Două
excepții : o fereastră în distihuri și una
în terține cu monorimă. Acest inventar
de suprafață ne-a lăsat timp pentru a
găsi curajul necesar unui plonjeu în
profundimea textelor. Iată un citat : „o
minusculă șopirlă se mișcă abia per-
ceptibil / pe peretele tavanului”. Aici,
ca și în toate poemele, avem un exces
de precizie prin epitete și anumite
obiecte stranii („peretele tavanului”) care
busculează simțirea noastră atașată
concretului.

Aliterații și rime interioare fac mu-
zica savantă a textelor : „Ascultă, iar
s-a strecurat în noi / veninul verde-al
ceasurilor moi / seva vremelnică din
caprifoi (s.n.) / cufes sub rouă nouă
de-amîndoi”. Uneori însă, sub catifeaua
rimei, pumnalul locului comun s-ascute.

Vasile Lovinescu CREANGĂ ȘI CREANGA DE AUR

● La dificilă întreprindere ne-a po-
tit Vasile Lovinescu încercînd „tilcui-
rea basmelor lui Creangă” pentru a de-
monstra că ele ilustrează marile mituri
ca surse inevitabile ale oricărei povești.
Așa, de pildă, „cînd sînt trei iezi e vor-
ba de regenții celor trei lumi”. De alt-
fel pasajul în care iezi mai mari vor
să deschidă lupului și cel mic se opune
cu un exemplu metaforic „deschideți
ușa / că vine mătusa” etc., are pentru
autor evidente rădăcini mitice : „La re-
citire atentă, se vede că este vorba de
a mătusă precisă, bine individualizată,
deși mică, contemporană cu „lupul
alb”. Chiar solidară. Or „Lupul-Alb” e
„aspectul pozitiv, benefic al lupului”. Pe
bună dreptate se întrebă cercetătorul:
„cine este această enigmatică mătusă”!
„O străbună a ciclului ? O Sfîntă Du-
minică ? Gaia ? Nu știm”. Misterul per-
sistă și cînd lupul lui Creangă este
identificat „punct cu punct, epitet cu
epitet” cu lupoica lui Dante. Pînă la
un punct, evident ! În ceea ce-o priveș-
te pe „mătusa precisă”, opinia noastră
nu contează. Îl trimitem pe cititor la

text spre a se lămuri însuși de conota-
țiile abisale ale **Poveștii Porcului**, cu
regretul că **Povestea poveștilor** lipsește
din inventarul volumului.

Mircea Nedelciu ȘI IERI VA FI O ZI

● O regretabilă omisiune de care
sînt singur răspunzător : nu am scris
încă din numărul trecut despre cel de-al
șaselea volum (al patrulea de proză
scurtă) al lui Mircea Nedelciu, poveș-
titor de notorietate și romancier. Ce-ar
mai fi de spus despre această culegere
de texte, larg comentată în presa lite-
rară ? Un singur lucru, poate : anume
că la marele talent al lui Mircea Ne-
delciu nu ne așteptam să biruie auto-
matismele de profesionist. Mai exact,
Mircea Nedelciu știe foarte bine să scrie
proză scurtă — proză în general — și
tocmai de aceea așteptam o dinamitare
dinăuntru a perfecte tehnici. Aceasta
nu survine și reputatul (de acum) autor
joacă perfect calculat pentru a ciștiga
la pas.

De aceea reamintesc prozatorului
mult îndrăgît de mine (și care ar tre-
bui să fie indiferent la performanțe de
tipul DEX 305) că Paul Klee, cînd a
constatat că desenează perfect cu mîna
dreaptă, a început să deseneze cu
stînga.

Z. Ornea VIAȚA LUI C. STERE

● Specialistul în istoria literară nu
ne oferă deocamdată decît primul vol-
um al unei lucrări de mare întindere.
Biografia este urmărită de la naștere
(cu destule pagini despre părinți mai
înainte) și pînă în pragul marcat de
izbucnirea primului război mondial.
Viața lui Stere este, cel puțin în pre-
zentarea lui Z. Ornea, fapt ce consti-
tuie meritul biografului, mai pasiona-
ntă, pentru mine, amatorul, decît opera
prozatorului Stere, în fapt, se știe, me-
morialist deghezizat în romancier.

Acela care, după spusele lui M. Ra-
lea, citat de Z. Ornea, a făcut ca „toate

partidele să trăiască din programul
său” este văzut de autorul biografiei
în primul rînd ca doctrinar. Scrierile
în sine oferă un material de o bogăție
fără egal pentru reconstituirea aspecte-
lor vieții lui C. Stere, dar Z. Ornea pri-
vește cu multă circumspecție sursa a-
ceasta, folosind multe altele într-un
travaliu capabil să inspăimînte citito-
rul de rînd și chiar expertul.

Autorul manifestă o adevărată paslu-
ne pentru obiectul scrierii sale, trecînd
ușor peste aspectul fastidios al cărților
lui Stere, pentru a ajunge la „istoria
lui trăită cu o mare încordare”. Recu-
noscut să fie așadar că **Viața lui C.
Stere** este un roman cuceritor între
„policier” (aventurile investigației lui
Z. Ornea) și „bildungsroman” (povestea
căii spre maturitate a lui C. Stere).
Aștept — trătesc romanul foileton —
fascicola a doua.

Eugen Uricaru LA ANII TREIZECI

● Amatorii de romane „retro” vor fi
poate dezamăgiți de faptul că acțiunea
nu se desfășoară în deceniul al patru-
lea, așa cum titlul îi face să bănuiască.
Nu trebuie să se descurajeze însă din
această pricină. Întîmplările prin care
trec Petruche Mironof, fiica lui, Tania
și mai ales personajul principal, Alex
Martin, sînt destul de neobișnuite ca
să le rețină atenția. Mai mult decît atît,
acum lumea din roman este de dome-
niul trecutului. Finețea observației lui
Eugen Uricaru, care este îndreptată în
mod egal asupra cadrului și personaje-
lor, va fi considerentul pentru care a-
dolescenții anului 2010 vor citi volumul
acesta pentru a afla cum arăta lumea
anilor '80, descrisă în direct. Pentru
cititorul contemporan mai importante
sînt destinele eroilor pe care le pot ur-
mări fără dificultate în relatarea simplă
și curgătoare a prozatorului. Eugen U-
ricaru face încă o dată dovada că este
un adevărat profesionist al genului.

Precizare : Toate aparițiile trecute în
revistă mai sus aparțin editurii Cartea
Românească. Evident, o coincidență...

H.G.

Orfismul tăcerii și poezia lui Wolf Aichelburg (I)

Lui Ștefan Augustin Doinaș

Nu este, poate, un simplu joc alexandrin încercarea de a afla într-unul din preceptele înțelepciunii orifice legea de coerență a acelui tărîm numit, în mod obișnuit, poezia orfică. Nici nu este întâmplător că acest precept aparține nu poemelor orifice, apocrife tîrzii, ci se numără printre puținele fragmente păstrate din scrierile lui „Heraclit cel obscur”. „Drumul în sus și drumul în jos, spunea filozoful din Efes, sînt unul și același” (fr. 50). Indeterminare ontică pe care termenii din vechile limbi o mai atestă. Lat. *altus* înseamnă, deopotrivă, „înalț și adînc”; lat. *sacer*, sacral, „pozitiv” și cel „negativ”. Nici Jean Wahl nu gîndește altfel cînd în cuprinsul „transcendenței”, distinge un sens „trans-ascendent” și unul „trans-descendent”. În sens orfic, zenitul și nadirul reprezintă poli complementari care delimitează un spațiu spiritual continuu și omogen, Apollo și Dionysos, principiul uranian și cel ctonian între care Orfeu constituie interregnum uman fără încetare sfîșiat și replăsmuit de tensiunea ce îi opune și îi asociază.

Referit la cuvînt, acest principiu ontologic devine nucleul poeziei orifice, întemeiată pe distincții adîncite logosul în sine (*endiathetos*, cum îl numesc Părinții greci) și logosul emanat (proforikos), dintre tăcere și rostire. Poemul nu reprezintă un simplu act de limbaj ci concomitența paradoxală a acestor ipostaze ale verbului. Retorica însăși nu înseamnă o simplă strategie a limbajului ci mecanismul care suspendă și perpetuează tensiunea dintre tăcere și limbaj. Poemul rezultă, astfel, dintr-o circularitate care definește poezia ca limbaj în interiorul limbajului și ca logofonie, deci ca revelare a cuvîntului la toate nivelurile prezenței sale creatoare de realitate.

Prin „drumul în jos” al poeziei, elementele intelectului poetic sînt desfășurate în succesiunea discursului logic. Noeza devine poezie, tăcerea originară proferează cuvîntul. Este aspectul cel mai cunoscut al liricii orifice, acest orfism al cuvîntului, la care este, uneori, redusă. Ceea ce Mallarmé numea „explicația orfică a pămîntului” înseamnă, în sens etimologic, această „desfășurare” a intuiției „fulgurante” în durata unei sintaxe prin care poemul devine un eveniment al limbajului, dacă nu chiar o cădere în limbaj. Există, însă, un orfism al „logosului” care sălășluiește în sine „și ezită să „profereze”, captiv în desăvîrșirea lui speculară. Noema, adică „noima”, refuză să devină „rost”, adică sens ce poate fi enunțat. Parafrazînd pe Borges, aș spune că în acest caz enunțul este o iminență care amîna la infinit să se producă. Dificultatea acestei poezii stă în aceea că autarhia tăcerii nu exclude cuvîntul și îl reduce la un „moment” al logofoniei.

Există, în sfîrșit, „drumul în sus” al poeziei, prin care logosul profert se resoarbe în indentitatea cu sine, limbajul aspiră spre vidul și tăcerea originară iar durată discursului se concentrează în intuiție instantanee. Această poezie devine o „implicație orfică a pămîntului” un reflux al numerelor din lucruri, o reîntoarcere a „ontosului” în „logosul” care l-a emanat. Orfismul cuvîntului descifrează noeme, „explică” pămîntul; este o poezie hermeneutică. Orfismul tăcerii sublimează „rosturile” lumii în noeme, „în-plică”, adică înfășoară asupra-le sensurile și le încifrează în somptuoape sigilii; este o poezie hermeneutică.

Prin aspectele sale cele mai semnificative, lirica lui Wolf Aichelburg aparține acestui orfism al tăcerii.

„Domeniul propriu al poetului nu e încă cuvîntul, ci tăcerea, spune el într-o scrisoare către Ștefan Aug. Doinaș, eminentul său interpret în limba română. Din tăcere își extrage el seva și nu din limbaj. Experiențele poetului cu tăcerea sînt decisive în cariera sa artistică”. Poetică de o supremă limpezime și egală dificultate, care consună nu atît cu tradiția europeană a „poeziei pure” cît cu semnificația ontologică a vidului și tăcerii în taoism și Zen, în poezia și pictura Extremului Orient.

În lirica lui Aichelburg, „tăcerea”

nu înseamnă, desigur, indeterminarea originară de dinaintea limbajului, acea calmă autoscopie narcisică a verbului închis în sine, ci vidul „limpede” și „întunecat” pe care refluxul cuvintelor îl lasă pe țărîm în singurat al conștiinței. (Cuvintele — ce singur m-au lăsat! Merg mai departe-n limpezime mută, / N-aștept pe nimeni. Nimeni nu m-ajută / la drum. Întunecimilor sint dat, Cuvintele). În centrul acestei poezii stă proiectul paradoxal de a defini prin cuvînt absența cuvintelor sau, mai precis, de a numi prin cuvinte fără încetare prezente, un reflux și o îndepărtare a cuvintelor, al cărui sfîrșit este iminent dar nu se va produce nicînd, de vreme ce „chiar trecerea e un prezent mereu”. A rosti în cuvinte starea de după cuvînt presupune o libertate al cărei pret este o singurătate aproape intolerabilă, după cum transparența acestei stări răscumpără un revers de „întunecime”. Esența acestei întunecate libertăți, desprinsă de necesitatea enunțării, este o tăcere rostită, adică o limbă „înstrăinată de gînd” (Ce-i graiul, în această vastă colindare? / Și care limbă-ar fi ajuns-o pe o mea / Care, înstrăinîndu-și gîndul, suridea / cînd eu de-abia puneam o întrebare? *Ibid.*).

A numi înseamnă a organiza prin repere și configurații optime o indeterminare și a transforma, astfel, o trecere insignifiantă în devenire creatoare de sens. Refuzul de a numi și de a semnifica resoarbe istoria într-o clipă eternă, într-un timp extatic. Rostirea presupune o înstrăinare de sine a conștiinței narcisice și peregrinarea prin tărîmul fără hotare al alterității. Tăcerea reface identitatea extatică a sinelui pe care nici un impuls spre semioză nu-l mai poate scinda (Nici semn, nici nume n-am să dau: deșartă / stă preajma toată, vraf, în jurul meu. / Chiar trecerea e un prezent mereu. / Pe mut, de sine, cine să-l despartă? *Ibid.*).

Limbajul rostit reprezintă o stare provizorie, menit, în mod paradoxal, nu să se vadească ci să apună într-un reflux lent în care sensurile părăsesc receptacolele în care au cristalizat iar lucrurile pierd transparența de (a fi) semne.

„Dispariție elocutorie”, cum ar spune Mallarmé, dar nu a „poetului” care cedează inițiativa cuvintelor”, ci a acestora din urmă pentru ca Logosul să revină în sine spre a sălășlui în desăvîrșirea lui „neauzită”. (Chiar sunetele-au încetat să sune. / Mai propriu e un zvon neauzit. / Cînd toate dorm nu mai sînt stînjeneți. / Încet se vor înstrăina de mine, *Ibid.*) Această lentă marea a sensurilor definește regimul oniric al reîntoarcerii asupra-și a verbului. Orfismul cuvîntului constă în expansiunea armonioasă a unei semnificații desfășurate în durata limpede a formei; el reprezintă o semioză apolinică. Orfismul tăcerii tinde, dimpotrivă, spre o „abolire” a sensurilor, spre un reflux aproape imperceptibil al formelor din cîmpul conștiinței, în sfîrșit, libere de alteritatea, a cărei regăsire de sine este o

dionisie pur lăuntrică, o frenezie imobilă și un vertij incremenit propriu visului.

Revenirea în sine a verbului presupune o durată psihică arsă de mirajul clipei extatice, în care aspiră să se implinească; în cuprinsul acestei durate, se desfășoară, într-o accelerație proporțională, dificila dialectică a libertății cu singurătatea și a transparenței cu întunecimea proprie conștiinței care „năzuiește” spre identitatea cu sine dar nu este încă ea însăși. Timpul acronic care consacră această revenire în sine care atestă regăsirea de către cuvînt a originii lui „negrăite” și în care conștiința redobîndește desăvîrșita ei interioritate este ora calmă a iluminării lăuntrice. În ea își află pacea o dialectică febrilă în care sinteza contrariilor este apropiată, mai curînd, de soluția paradoxului ce nu suprimă contrariile, ci le „suspendă”, adică le afirmă simultan într-o „coincidență” fulgurantă.

Prin această dialectică pe care aș numi-o paradoxală sau extatică tensiunea dintre libertatea negativă, sterilă, de a refuza nume și sensuri și singurătatea neliniștită se rezolvă în fericita comuniune cu sinele în cadrul unor înalte rigori pe care acest raport le instituie.

Prin aceeași dialectică, transparența excesiv de întunecată a unei „devenirii” încă exterioare „ființei” se convertește în iluminare lăuntrică a acesteia și în contemplarea propriei esențe.

Această „taină” a identității sinelui dincolo de cuvînt este „limpede” și „certă”, întrucît tensiunea între „lume” și „sens” a fost abolită iar semioza a încetat, tocmai pentru că „lumea” nu mai „are” ci „este sens” (Mai tainică decît a poeziei înălțare / e-o calmă oră de lăuntrică iluminare. / De dragul vorbei, n-aș dori să pierd / zvonul acesta, negrăit clar și cert, / cel ce renunță la cuvînt și loc anume / și stă prezent și este țile și lume. / unde nu năzuiesc, ci însumi sînt, în libertate / nu copii dăltui, sens al chipurilor toate, *Tainic*).

Este una dintre cele mai lucide și mai ferme distincții între orfismul cuvîntului și cel al tăcerii această opoziție între *Sprache* și *Klang*, între grai și „negrăit” pe care se întemeiază poezia lui Wolf Aichelburg. „Drumul în jos” al poeziei, ce coboară din „Nous” în „Logos”, reprezintă o „înălțare”, adică un mister atenuat, întrucît sinele acceptă și asumă alteritatea lumii în acea ieșire din sine care este numirea și semioza. Acestei febrilități a extravertirii care iubește accidentul și fenomenalul, adică varietatea și proteismul insignifiant al formelor „lumii”, îi corespunde „drumul în sus” al coborîrii în sine și „calmul” unei „taine” care sălășluiește în „claritatea” și certitudinea „negrăitului”. Sinele poetului definit cu subtilitate drept „cel ce renunță la cuvînt” devine în „iluminare” acel lăuntric *topos atopus* („cel ce renunță la cuvînt și loc anume”) neconținut prezent sie-și ca esență liberă de istoricitatea devenirii, în care „lumea” salvată de alteritate dobîndește transparența „sensului”. Ea nu mai este receptacolul obiectiv al unui „țile” pe care semioza i-l acordă ci acest „țile” însuși, semnul identificat cu sensul într-o ardere instantanee care încheie devenirea și consacră calmul ființei revenite în sine. Transparența acestui „Sinn” este vertiginosă; infinita varietate a „chipurilor lumii” participă la grația unui „sens” unic poate pentru că nu sînt altceva decît reflexe emanate ale lui (aller Bildes Sinn — sens al chipurilor toate).

Cornel Mihai Ionescu

Căința

În mărturisirea unui om cuminte și se oferă mai totdeauna o soluție fie sub forma unui sfat, dar cel mai adesea ca o consolare. O strecoară inocent și discret să nu-i supere pe alții și, mai ales, să fie el împăcat de onestitatea sa. Are de refuzat un pahar? Îl refuză, dar adaugă, pentru a nu depăși măsura, că nu-i abstinent, că nu-i nimic grozav în refuzul său, pur și simplu nu-i place să bea și nu-i tentat să o facă iar acesta, cel puțin, e un adevăr. Dar cum partenerul nu îl crede și continuă să fie uimit, o parte din uimirea sa (admirație sau dispreț) în ce privește refuzul se strecoară ca o măgălire în sufletul omului cuminte și îl anesteziază încet-încet o culpă mereu prezentă, mereu nemărturisită: ocolind adevărul că „niciodată n-a fost tentat să bea” el se grăbește a se instala într-o postură virtuoză (și spune, cu alte cuvinte, că e scutit de un asemenea viciu fără să mai adauge că e scutit totodată și de abstinența de la el).

O simplă socoteală i-ar putea înspăimînta pe acești oameni: cite astfel de ispite le sînt din start retrase și cite devin în conștiința lor virtuți? Multe, desigur dar la urma urmelor, ele sînt *natural* retrase, firescul e un dat ce măsoară el însuși amploarea responsabilității și nu poți înmulți un talent pe care nu-l ai — cam așa gîndesc ei și „castitatea” refuzului se constituie încet-încet într-o plăcută conduită.

Firea umană e un spațiu fără personalitate, amorf, în absența transfigurării opțiunii. Omul cuminte uzurpă deci disponibilități firești înălțînd pe această infrafracțiune un panteon de virtuți pentru care nu s-a luptat, n-a fost ispitit, n-a optat. Toată înțelepciunea sa făcînd să nu discretă se hrănește din această autoînselare, fiecare virtute e predicată consolator și ascunde de fapt adevărul că ea merge în consens cu firea lor nepredispusă dilemelor, crizelor, responsabilității. Singura exemplaritate a omului cuminte nu poate fi decît simplitatea firii cu care a fost dăruit și, în orice caz, acesta nu-i meritul lui.

La început aveam încredere în insomniile lor, speram că ele pot trezi la dimensiunea culpei; de citeva săptămîni îmi mutasem însă încrederea asupra pildei pe care o reprezintă singele și Iadul, dar se pare să toți acești oameni au o mare școală a minciunii și autojustificării. Virtuțile lor furate în modul cel mai indecent firii sau lui Dumnezeu i-au ajutat să vegezeze la gîndul consolator și ascunde de fapt adevărul că ea merge în consens cu firea lor nepredispusă dilemelor, crizelor, responsabilității. Singura exemplaritate a omului cuminte nu poate fi decît simplitatea firii cu care a fost dăruit și, în orice caz, acesta nu-i meritul lui.

De la o vreme, unii au observat că cel mai bun mod de a-i stăpîni pe toți aceștia era de a crea o bancă a tuturor virtuților cardinale, a interzice orice „amestec extern” și orice „atitudine reacționară” față de ele. Naționalizarea minciunii de sine, iată o inițiativă cu adevărat remarcabilă a politicii colective, căci, dacă mințindu-te doar pe tine mai era cale de întoarcere (o insomnie, moartea cuiva apropiat, un reproș al copilului te puteau trezi) odată teaurizată lipsa de opțiune sub forma eroismului cast și exemplar al obedienței, fiecare își depunea personalitatea în contul unei forțe nicicum personale: banca de investiții a minciunii era Răul însuși pe care toți cumintii îl inițiaseră și care acum îi confiscase în trup și suflet.

Cei care în aceste zile, au spus „n-am fost vinovați”, „n-am avut încotro”, „n-am știut” au avut o reacție previzibilă. Ba au și dreptate: răul e o forță care impune și imbie adesea, prin felul cum posedă, minuieste, se regenerează; el dă impresia de forță de sine creatoare și de sine existentă; dar să nu ne lansăm în subtilități: el nici nu ne-ar fi interesat aici dacă n-ar fi avut prin cine să intre în lume și cine să-l găzduiască. Nu veți fi știut de intențiile criminale, de lagărele de concentrare, de intelectualitatea exterminată dar știți cum v-ați clădit „greutatea” și „prestanță” (vă jignea un „tu” în tro-leu). Tocmai de aceea ați lăsat jertfa în șeama „meseriașilor” și „nesăbuiților” pe care acum îi lăudați cu aceeași „prestanță” și același „simț civic”. Confortul de a avea o poziție și o greutate, el a paralizat opțiunea și a îngăduit răului să se manifeste. Răul nu a urcat direct la tribună, a trecut mai întîi prin subtilitatea noastră de a ne minți. Ce aveam să facem? Nu mai mult decît ne permitea talentul: în primul rînd să nu ne mințim. A nu te minți că răul e bine ar fi creat o solidaritate destul de mare pentru a ne da laolaltă curajul să nu mai participăm la rău.

Inevitenta culpei minciunii de sine face ca pentru ea să nu existe tribunal. Vai însă de cei ce nu știu să se căiască!

Vlad Niculescu

Circă de Miliție. Birou.
Masă de lucru, dosare, hirtii, stampile.
Două scaune de o parte și alta a mesei.
Fichet. Ceas care arată orele 11.
Sub ceas, un afiș pe care scrie vizibil:
„Nu se mai dau aprobări de ieșire din
țară cetățenilor cu numele de Ionescu”.

Zgomotul ploii.
Perete de sticlă mată care desparte scena în două.
La ridicarea cortinei, în scenă, un ofițer care lucrează. Din când în când, efect al ploii, își acoperă un căscat.
Dincolo de ghișeu, o mulțime care așteaptă la rând. Rumoare.
Ofițerul ridică privirea și țifite enervat. Rumoarea scade brusc. Se aud niște pași rari și solemnii, însoțiți de bătaia unui baston în podea. Strigăt de durere.

O VOCE: Ei, domnule, dumneata cu bastonul, ia seama, ce naiba!
Ofițerul ridică privirea dintre hirtii. Rumoarea crește din nou.

OFIȚERUL (strigând dincolo de ghișeu): Răbdare, răbdare!... Și mai puțină gălgăie! Reprezentăm totuși o instituție care oficial este socotită prima apărătoare a ordinii. Merităm și noi atita respect de la cetățenii pe care îi apărăm, ba, uneori în felul nostru discret îi și ajutăm să n-o ia pe o cale greșită. Cit despre rest, aveți puțină răbdare și nu uitați proverbul care niciodată nu a fost mai adecvat ca acum și aici: „Cu răbdarea, treci marea!” (Rumoarea crește progresiv.) Poftim!... N-ai cu cine vorbi!... Troglodiți!... Și în asemenea condiții doresc înțelegere. Soluționarea cit mai urgentă a problemelor!... (Se ridică și țipă.) Tăcere sau vă dau afară pe toți! (Risete, proteste și apoi replici ironice.) „Asta și vrem!”... „Și cit mai repede cu puțință!”... „Totuși, după puțin timp se face liniște. Care cu cit e mai pronunțată, devine mai amenințătoare. Ofițerul ridică privirea dintre dosare și spune: „Ei, nici chiar așa! Cine știe ce ar putea să creadă cei de afară! (Rumoarea începe să crească din nou, dar mai controlată. Pe acest zgomot de fond, Ofițerul începe să răsfoiască un teanc de dosare.) Numai cereri de plecarea! Ionescu, Vasilescu, Georgescu, Ionescu, Ionescu, Ionescu!... Conținând tot așa, cartea de telefoane o să rămână fără Ionești! (Începe să scrie hotărât pe dosare.) Nu!... Nu!... Nu!... Se refuză!... Și asta!... Și asta!... Și așa...ta?... (Se oprește în fața unui dosar și se scarpină cu pixul, îngândurat.) Poftim!... În întregul sector nu mai avem decit cițiva cetățeni cu numele asta. Trebuie să facem economie și de Ionești! Altfel va trebui să-i împrumutăm din alte sectoare. Să le grăbim procesul de înmulțire. Să le creem rezervații. Și în primul rând, dacă nu în cele din urmă, asta o vor hotărî forurile în drept, să atîrnăm pe pieptul celor cu numele de Ionescu tăblițe. Ca pe arborii ocrotiți.

Rămîne nemișcat, îngândurat. Pașii solemnii de afară se aud iar. Cresc tot mai mult în intensitate.

O VOCE: Asta-i bună!...
ALTĂ VOCE: Ei, nu. Asta-i bună!...
ALTĂ VOCE: Să vezi și să nu crezi!...
Asta-i bună!...
Pașii sint tot mai puternici, mai hotărâți. Rumoarea la fel.

O VOCE: Asta-i bună!... Asta cine mai e?...
ALTĂ VOCE: Asta-i bună!... Cred că este un membru... Un membru al...
ALTĂ VOCE: Asta-i bună!... Dar asta cine mai este?...
ALTĂ VOCE: Nu se poate!... Asta-i bună!... Un membru al Academiei Franceze?... Nu se poate!...
ALTĂ VOCE: Nu, nu se poate!... (Mirat.) Și totuși, uite... Se poate!
ALTĂ VOCE: Un membru al... Ei, nu!... Un membru al... Ei, nu!...
ALTĂ VOCE: Visez!... Asta-i bună!... Membru al Academiei Franceze!... Nu, trebuie că visez!...
Oh-uri și Ah-uri sonore pe care o voce de gospodină își caută pisica fugită.

GOSPODINA: Pis, pis, pis!... Vino la mama!... Uite, la vederea lui a fugit și mama!... Uite, la vederea lui a fugit și pisica!... Biata pisicuță, s-a speriat!...
O VOCE: Imi permiteți să vă ajut s-o căutați?...
GOSPODINA: Dar vă rog, domnul meu, vă permit cu plăcere! Biata de ea, cit de speriată o fi!... Așa ceva n-a mai văzut!... Un academician!... Și încă din Franța!... Ce o fi căutînd pe la noi!...
O VOCE SCANDALIZATĂ: Din Franța?... La noi?... Cum a ajuns pină aici?... Cine i-a permis?... Ar trebui să adresăm un protest autorităților municipale!

GOSPODINA: Dar sinteți sigură că este ceea ce spuneți?...
O VOCE: După mers, după ținută, după îmbrăcăminte, baston, da, mi se pare că este chiar ceea ce pare. Un membru al Academiei Franceze!...
ALTĂ VOCE: Asta-i bună!...
ALTĂ VOCE: Asta-i bună!...
ALTĂ VOCE: L-ai văzut?...
ALTĂ VOCE: L-ai văzut!...

Liniște scurtă, apoi vocile izbucnesc iar.

O VOCE: Păzea!... Păzea!...
ALTĂ VOCE: Ce mai e?... Ce se întimplă?...
8

Fotografie de Vasile Blendea

iosif
naghiu

IONESCU

sau O

IPOTEZĂ

ABSURDĂ

O VOCE: Păzea!... Vine spre noi!...
Zgomot, confuzie.

O VOCE: Se apropie!... Vine!...
VOCI: Oh!... Ah!... Oh!... Ah!...
O VOCE POLITICĂSĂ: Doamnă, am găsit pisicuța!... Să v-o aduc?...
GOSPODINA: Oh, mulțumesc!... (Vrea s-o ia, se răzîndește.) Nu!... Nu acum!... Ceva mai tîrziu! (Speriat.)
Oh, ah, vine!...

VOCI: Oh!... Ah!... Oh!... Ah!...
O VOCE SLABĂ: Ce are pe cap?...
ALTĂ VOCE: Un bicorn!
ALTĂ VOCE: Ba un tricorn!...
O VOCE: Un bicorn!...
ALTĂ VOCE: Un tricorn!...

Discuții în contradictoriu. Ușa biroului se deschide încet și, pe ea, apare un om în vîrstă, cu o înfățișare impunătoare, demnă de respect. Calcă hotărît, detașat. Are pe el un costum de academician. La șold o sabie pe al cărei mîner este sculptat un corn de rinocer. Privește mirat împrejur apoi se îndreaptă spre ofițer dorînd parcă să termine cit mai repede o formalitate plictisitoare.

OFIȚERUL (pe rumoarea ce crește din nou): Nu vă alarmați!... Cunoașteți proverbul: „Mai bine mai tîrziu decit

niciodată!”... Sau transpus la condițiile noastre: „Decit niciodată, mai bine mai tîrziu!” (Îl zărește pe cel care intră scuturîndu-se de apa scursă pe el.) Ce-s cu țoalele astea?... Parcă ai venit la Miliție direct de la teatru!...

INSUL: Ciudat! Cînd le-am îmbrăcat prima oară, mi s-a spus ceva cu totul pe dos. Dar, în sfîrșit, acum nu mai contează decit unde mă duc.

OFIȚERUL: Deci doriți să plecați?

INSUL: Cred că mai curînd este vorba de o întoarcere. Știți, după unii filosofi, existența este asemenea unui cerc. Cînd se încheie, trebuie să ne aflăm în punctul de unde-am plecat.

OFIȚERUL: Deci, reîntegrarea familiei.

INSUL: Se poate spune și așa. Mai precis, reluarea ciclului de la început. Măcar pentru a-mi lămuri cîteva întrebări pe care, într-o după-amiază, am uitat să le pun.

OFIȚERUL: Atunci, documentare?

INSUL: Știți, în claustrarea mea creatoare, de la o vreme mă simt urmărit de imaginea unui copil. Alteori o urmăresc eu pe ea. Dar n-aș putea spune că sentimentul acesta izvorăște din ură. Mai ales că e vorba de niște amintiri îndepărtate și dragi!...

OFIȚERUL: Rudă apropiată?

INSUL: Uneori atît de apropiată că se confundă cu imaginea mea. Evident, foarte tînără. Ascunzîndu-se pe malul unui riu. Printre boziile din Slatina. De acum șazece de ani.

OFIȚERUL: De ce se ascunde acolo?... De cine?...
INSUL: De oameni... De întîmplări... de ziaristi mai ales. În ciuda faptului că purtătorul acestei imagini a fost recunoscut între timp, ba, numele lui a căpătat o oarecare notorietate, eu îl văd tot acolo, la Slatina, ascuns prin-

tre vegetațiile trecutului fără să poată scăpa. Deși, după cite am auzit, s-au schimbat multe și pe aici... Pe atunci totul era cald, însoțit, ca-ntr-un tablou de Pallady. Pe cînd acum, lată plouă, nu mai e nimic din sălbăticia frustă și fermecătoare de dinainte!...

Dar eu am luat un bilet, ultimul, pentru rapidul de Slatina. Trebuie să văd dacă amintirea aceea mai este acolo și s-o eliberez. Sau ea să mă elibereze pe mine?...

OFIȚERUL (care între timp a dat semne de plictiseală): N-ați putea să fiți ceva mai concret?

INSUL (face un efort ca să nu se enerveze): Eu să fiu mai concret? Bine... Este vorba de vîrsta la care am ajuns, de o anume stare de deprimare... În apropierea iminentă a morții!... Știți cum se spune în asemenea împrejurări: „Moartea îl caută pe acasă și el...” Ce să-i faci, sint situații cînd omul, ca să poată trage o linie trebuie să mai facă un drum... (Discret.) Ultimul!...

OFIȚERUL (notează absent): Deci turism!...

INSUL (se uită la ceas): Da... Dacă formularea aceasta ne poate ajuta să terminăm cit mai repede. Știți, nu prea mai am mult timp la îndemînă.

OFIȚERUL (hotărît să termine mai repede): Ați lucrat în vreo instituție cu caracter militar?

INSUL: Doamne ferește! Sint un pacifist înnăscut!

OFIȚERUL: Ați făcut parte din vre-un partid fascist sau istoric? Ați lucrat cu documente secrete?

INSUL (jîgnit): Fascist?... Cu natura mea umanistă?... Cit privește documentele, m-am ferit întotdeauna de ele. Falsifică realitatea.

OFIȚERUL: Datorii, pensii alimentare, obligații față de societate?

INSUL: Nu!

OFIȚERUL: Deci nu aveți datorii?

INSUL: Față de secolul asta, nu. L-am prevenit, mi-am făcut datoria.

OFIȚERUL: Asta e bine. Cum vă numiți?

INSUL: Ionescu.

OFIȚERUL: Cum?

INSUL: Ionescu.

OFIȚERUL: Se refuză! Pînă va veni Comandantul. Dar el vine la douăsprezece și vizele se dau pină la unspre treizeci.

INSUL (mirat, confuz): Dar nu se poate!... Am venit pină aici convins că... după atita timp... că măcar acum, în sfîrșit, voi găsi înțelegere!... Cînd dragostea pentru trecut... cînd istoria... (Amenințător.) Am să protestez!... Am relații suspuse! Și nu doar aici!... (Mai rămîne cîteva clipe așteptînd o reacție. Nimic. Iese trîntind ușa. Ofițerul își vede impasibil de treabă. Pauză. Ușa se re deschide încet. Mai întîi apare bicornul apoi Ionescu înaintînd în virful picioarelor. Ofițerul nu îl bagă în seamă. Zgomotul de afară crește din nou.)

OFIȚERUL (enervat): Gălgăia!... Țifite. Țifite și Ionescu. Zgomotul încetează. Ofițerul scrie ceva pe un dosar.

IONESCU (serviabil): Nu are cerneală.

OFIȚERUL: Poftim?

IONESCU: Penița. Nu are cerneală. Mă pricep, scriu de o viață.

OFIȚERUL: Deci sinteți scriitor?

IONESCU (modest): Intr-un fel. Dar de cînd am avut onoarea să fiu ales intr-un loc important, m-am cam lăsat. Era și timpul.

OFIȚERUL: Deci v-ați lăsat de scris de o vreme pentru că ați fost ales intr-un loc mai important. Ce?

IONESCU (își scoate sabia de la șold și o rezămă de birou): Academician.

OFIȚERUL: Deci mai ești și academician!

IONESCU: Din '70. Opt voturi contra, douăzeci și șase pentru. Discursul de primire pe un text despre opera ilustrată a maestrului dispărut prematur ca să-i pot lua locul cit încă mă aflui în viață. N-a fost un discurs prea strălucit, ba, gurile rele spun că a dovedit și mai evident că de mult îmi ieșisem din mină și nu mai pot scrie incoerent două fraze. Și așa și era. Dar nu pentru că îmi ieșisem din mină. Cînd l-am terminat, toți academicienii, operatorii de televiziune, telespectatorii, dormeau. Profund. Paradoxal, dintr-un proaspăt și plictisitor membru al academei, devenisem peste noapte un adevărat triumf al medicinii în domeniul tratării bolilor de insomnie și implicit al geriatriei. Cărțile mele inundară cabinetele medicale, discursul meu se vindea pe sub mină în farmacii, fără rețete. (Pauză.) Acum, aici, pot să vă spun confidențial și cu toată răspunderea că numai datorită mie, a pieselor mele, o parte a lumii, jumătate, sau cel puțin o parte a acestei jumătăți, dacă nu chiar un sfert, a fost cufundată intr-un somn greu, molipsitor, că de atunci, oamenii dorm cu capetele căzute pe umeri, cu gura, ferestrele, ușile caselor larg deschise, pe care oricine poate intra. Valuri de somn trec din Pirinei în Islanda, din Spania în Italia, de la Paris și pină în ultimul cătun pricajit, așa că nu mi-a fost greu să urc intr-un marfar românesc de export și să trec, în sfîrșit, în lumea aceasta sănătoasă, trează, lipsită de scrupule și de complexe. Cit mi-am dorit lumea asta și în cite alte locuri n-am căutat-o n zadar!... Niciodată n-am să mă mai iau după plante turistice.

OFIȚERUL: Și acum, vreți o viză.

IONESCU (prima dată cu speranță, cu teamă): Da!... Da!...

OFIȚERUL: Cu toate că vă cheamă Ionescu și sinteți și academician pe deasupra. Se refuză!

IONESCU: Dar vă rog!... Explicați-mi măcar motivele în două cuvinte. Știți, am oroare de monologurile altora.

OFIȚERUL: Stimate domn! Deși sinteți academician, mă așteptam să fiți un om inteligent și înțelegător.

IONESCU (soluție): Aș putea să renunț la titlul acesta dacă vă deranjează.

OFIȚERUL: Fără-ndoială. Dar ce cîștigați dacă el rămîne-n dosare? Trebuie să-l refuzați atunci... (Pauză.)

Și ar mai fi un impediment. De ordin statistic. (Arată afară.) Știți citi așteaptă o asemenea viză acolo??. Cîteva sute pe săptămînă. Intr-un singur sector de miliție. Toți vor o viză. Și aproape pe toți îi cheamă Ionescu.

IONESCU: Dar eu nu vreau să plec, v-am mai spus.

OFIȚERUL: Evident.

IONESCU: Ci să intru.

OFIȚERUL: Unde?

IONESCU: În țară. În pămîntul natal. (Se uită la ceas.) Poate definitiv. (Ofițerul se tamponează pe ceafă cu o batistă.) V-am mai spus mi se pare, era timpul ca să revin. Vîrsta mea, iminența pieirii, memoria tot mai slabă. (Confidențial.) De la o vreme toate astea au început să mă preseze. De ce?... Astăzi, cînd se pot aduce pe lume copii pe cale artificială să nu poată fi păstrat în viață un academician prin meritele lui culturale? Plictisitor!... Așa că m-am hotărît să mor, dar acasă. Deocamdată. Ca elefanții.

OFIȚERUL: Rinocerii.

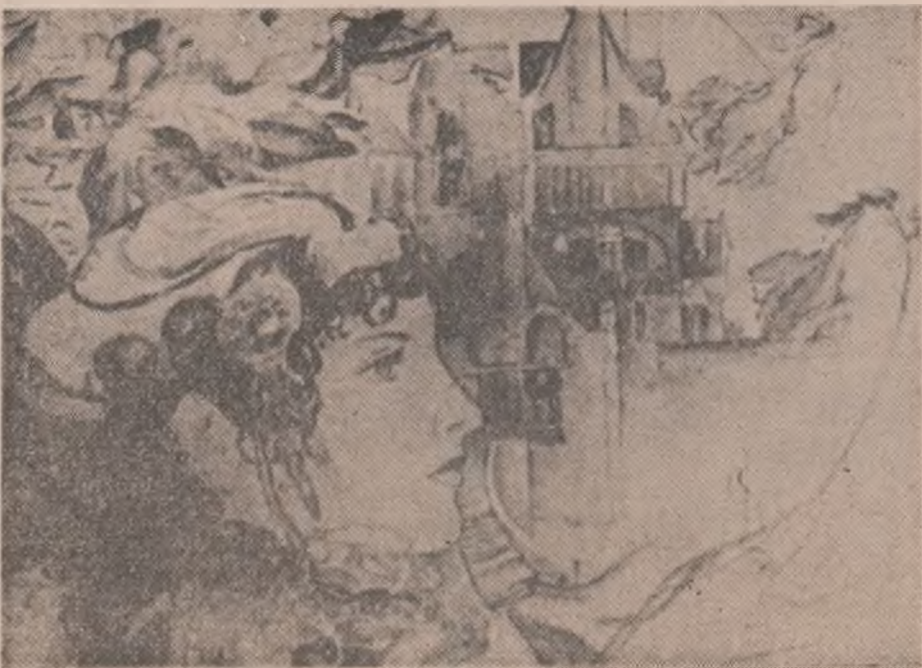
IONESCU: Scuzați-mă, dar eu am scris și o piesă. Rinocerii nu au cimitire de rinoceri. Doar elefanții au cimitire de elefanți.

OFIȚERUL: Rinocerii.

IONESCU (derutat): Dacă aici asta este părerea oficială a criticii nu vreau să vă contrazic fiindcă poate dura. Dar țin să vă spun că în forul interior îmi păstrez punctul meu de vedere. Deși s-ar putea să fie vorba de o confuzie cauzată de către traducători.

OFIȚERUL: Totuși, rinoceri, elefanți, ceva nu e în regulă!

IONESCU: Mie îmi spuneți? Toată viața am susținut teza aceasta! Și nu numai că mi s-a dat dreptate, dar am

primit și titlul de membru al Academiei Franceze și o mulțime de alte onoruri. (Mindru). Totuși, ca orice bun român, premiul Nobel l-am ocolit. Titlurile îți aduc doar neplăceri. Participări la tot felul de dineuri și de saleuri. Treci, tropăi, dintr-un loc în altul cu tot felul de actori ratați care intră-n politică și de politicieni geniali care își pierd vremea prin teatre. Nu mai ai timp să scrii decât recomandări. Și drept mulțumire te alegi cu varice. Așa că mi-am luat bicornul și cornul de rinocer și am venit degrabă acasă, aici, în sinul naturii materne, în nămolul de lângă riul în care m-am bălăcit veri întregi în pielea mea goală și întinsă pe vremea aceea, acoperit doar cu niște frunze de bozii imense. A, dacă aș mai putea găsi o frunză din aia grozavă, aș pune-o pe mine și poate aș deveni imun, pielea s-ar face strălucitoare din nou! Iată de ce, m-am despărțit de soție, m-am sărutat cu fochistul și cu șeful de cabaret, am promis o ilustrată cu Voronețul soției ministrului de Finanțe și, iată-mă aici, la bunici, și la străbunici, la doină și la caval. Restul nu mai contează. (Pauză. Ofițerul tace absent). Cel puțin pentru mine. (Pauză). Gata să caut o cale de înțelegere. (Pauză). Evident, fără să abdic de la principiile mele de viață... Decit la cele care prin natura lor sînt schimbătoare. (Pauză). Dați-mi o viză spre Slatina să caut o frunză din aia de bozie și am să vă rămîn recunoscător toată viața! (Se uită la ceas). Evident, cită mai am! (Pauză). Renunț și la teoria cu rinocerii... Și sînt gata să spun ca și dumneavoastră că rinocerii au cimitire de elefanți și că elefanții... (Ofițerul îl privește ciudat.) Nu puteți refuza cererea unui bătrîn patriot compatriot! (Ionescu e tot mai copleșit de tăcerea Ofițerului. Se uită la ceas, își dezbroacă hîrțeaua de academician și o așază lângă sabla cu corn de rinocer). Vă promit că am să fiu cuminte ca un turist, că n-am să privesc natura decît prin fereastră și, deși cenzura s-a desființat și aici, n-am să comentez nici verbal nici în scris cele văzute... (Se uită la ceas.) La nevoie o să retrăcesc și cite ceva din opera mea, ba chiar și din declarații, evident din cele mai puțin importante. (Se uită la ceas, își dă jos vestonul.) Voi critica francul francez și sistemul metric elvețian, tot sînt pe ducă! (Își desface papionul și îl aruncă.) Am să combat și existentialismul lui Sartre, deși dacă mi-aduc bine aminte, am mai făcut-o... (Își dă jos bretelele.) Voi afirma ce-i afirmație, voi nega ce e negație!... (Își dă jos pantofii, ciorapii.) Voi abjura și absurdul numai dați-mi și mie o ștampilă din aia micuță de pașaport, pe hirtie, pe frunte, pe miini, ca să pot căuta unde trebuie frunza aceea, poate încă există... (Își dă jos cămașa, rămîne în pieptul gol, tremurînd.) Știu, am displăcut uneori pentru că am fost prea vehement, poate chiar și nedrept, ce vreți, de la mare distanță vezi deformat, unde mai pui că de la o vreme nici ochelarii nu prea mai ajută, dar acum, gata! (Tremură în fața Ofițerului, fără cămașă și în picioarele goale.) Sînt în fața dumneavoastră așa cum m-am născut, vreau să rămîn așa, curat și nevinovat și să stau înghesuit între bozii așa cum stăteau copiii în pintecul mameilor, români în războiul ruso-turc și evreii în crematoriile. (Face cițiva pași ca să se încălzească, revine.) Vedeți, dincolo de ghișeu sînt o multime de Ionești și toți vor să plece. Eu mă întorc. Cu toată experiența mea de viață, de soț, de cetățean de onoare, de contestatar, de șofer, de amant, de chirurg, de bacteriolog și de cititor în stelele curții... Poate vă folosește la cite ceva. Și dacă nu vă folosește, dați-le naibii cu tot trecutul meu rușinos, cu toate funcțiile mele absurde de dramaturg și de dramaturg al absurdului, sînt prea bătrîn pentru ele... (Pauză.) Sînt atît de bătrîn?!... Să nu mai vreau să beneficiaz de bucuriile vieții, ci doar să mă aranjez dacă pot cu o trecere mai ușoară către celălalt tărîm, ultimul, via Slatina? ...Și să fac orice pentru o micuță ștampilă de trecere din viață în moarte și din moarte poate iarăși în viață pe pămîntul acesta care m-a născut și în care, nu știu unde am citit, nu în opera mea de început? că nu poate să nu existe renaștere?... (Rămîne nemîșcat, nedumerit, tremurînd. Cit timp a perorat, Ofițerul s-a ocupat de hirtii ignorîndu-l. Ușa se deschide și in-

tră Comandantul. Ionescu tropăie înghețat fără să-l vadă.)

COMANDANTUL (privind la Ionescu intr-un fel deloc surprins, ca unul care asistă zilnic la sute de astfel de scene.): Cine e?

OFIȚERUL (în picioare): Un academician. Român. De la Paris!... Și care acum vrea să se întoarcă la niște bozii din locurile natale.

COMANDANTUL: O, Academia Franceză, Belle-Arte, Belle-époque, Belmondo!... Și acrița mea favorită, Brigitte Bardot!

IONESCU: A fost și acrița mea favorită. Pină cînd am cunoscut-o mai de aproape.

COMANDANTUL: Mai de aproape?!... Și acum vrea să se întoarcă la bozii?... (Privește la Ionescu surprins, intrigat, dezgustat. Apoi se întoarce spre Ofițer și spune sec.) Vezi ce faci cu el! Deși e străin, e de-al nostru... Dar nu uita că deși e de-al nostru, este străin. Să nu întreprinzi nimic în afara literelor scrise, dar nici nu te înscrie în ea prea caligrafic... Nu te avînta în hotăriri nebunești și pripite, dar nici nu te incurca în tergiversări fără rost. Este totuși un cetățean de naționalitate română, care a ajuns academician francez și nu o slugă a monopolismului american. Citește legile și noile adaosuri la legi și ia o hotărîre conformă cu spiritul nostru naționalist, internaționalist, tradiționalist, afiliat la Tratatul de la Varșovia... Ai grijă cum procedezi, doar știi că răspunderea fiecărui act personal apasă pe umerii tuturor și nehotărîrile tuturor apasă pe umerii unuia singur... Cîntărește fără să pui însă nimic pe cîntar, că durează și împarte dreptatea așa cum împarte justiția ouăle la coadă, cu ochii legați... Dă-i un exemplu ca să rămînă tuț, dacă se-ntoarce acasă la el să aibă ce povesti, iar dacă rămîne să nu mai crînească în front cit o trăi... Și ai grijă, fără favoritisme. Știa din Occident au obiceiul să facă mici daruri. Refuză cu demnitate și patriotism țigările, blugii, brichetele, chiar dacă sînt din import, doar nu mai sîntem pe vremea cutremurelor. Dar vorbește-i stilat, cu respect, totuși Parisul este încă leagănul civilizației... Pregătește-i celula de închisoare și o cameră la Intercontinental, hainele vîrgate și discursul de primire la Consiliul de Stat, cătușele și bilețul de avion, terciul și icerele, ochelarii orbi și cărțile favorite, viața și moartea, preotul și carnetul de partid, o ureche atentă prin preajmă și valiza cu microfoane de nou angajat. Și vezi ce se ascunde în dosul boziilor acelea, doar e un Ionescu, nu se știe nicicînd la ce te poți aștepta de la el... Apoi, ghidează-te după formularele vechi în spiritul noului. (A intrat în biroul său.)

IONESCU (aleargă după el, se oprește în fața uși închise): Vă mulțumesc!... Vă mulțumesc pentru prețioasele sfaturi!... Iată, în fața dumneavoastră se află un om care a cucerit o parte a lumii cu cărțile sale și tot din cauza lor a întors spatele celeilalte... Un om care avînd icere la îndemînă s-a hrănit cu angoase și acum stă aici, într-un birou și simte că se naște din nou deoarece își dă seama că așteptînd un verdict important pentru el și-a pierdut toate angoasele, fiindcă acum viața lui, restul lui de viață, posteritatea, depinde de cineva în sfîrșit!... (Își arată pieptul gol, tremurînd.) Iată trupul meu care nu mai tremură de nălucirile spaimii și însingurării, ci de frig și de frică, de adevărata sete și foame!... Vă mulțumesc pentru toate acestea și astent cu încredere hotărîrea, oricare ar fi ea, sînt convins că mă va ajuta, dacă nu în experiența de viață, atunci în relațiile mele viitoare cu eternitatea! Aștept!...

Rămîne tremurînd în mijlocul camerei. Ceasul bate îndelung, tot mai puternic. Ofițerul ridică privirea dintre dosare, hirtii și decrete. Ceasul s-a oprit.

OFIȚERUL (alb, birocratic): Stimate domnule Ionescu! Vă comunicăm că cererea dumneavoastră a fost refuzată deoarece conform ultimului decret în vigoare, toți cetățenii cu numele de Ionescu sînt opriți a mai ieși din țară din motive umanitare de echilibru statistic. Iar posibilitatea reîntoarcerii unui cetățean cu numele de Ionescu nu a fost prevăzută de lege, fiind socotită o ipoteză absurdă.

Cortina

șerban foarță

Ferestre în aprilie

Spălai ferestre: geamul dintre noi parea să se subție, să se toace rășters cu verde spirt și ghemotoace de ziare vechi (de miercuri sau de joi:

era-ntr-o vineri?) - Apa dintr-o vadă neajungînd, porniseși spre cișmea... Ai fost apoi, din nou, Madona mea înscrisă-n rama geamului: o cadră

sub sticla tot mai limpede și mai oglindă (vană) mie, a căruia plată imagine, cu cea din urmă pată a geamului, încet o destrămai...

...Duh al ferestrelor, o zi consacra-mi: a sticlelor topindu-se în lacrimi!

14 IV '89 - Donei

Tretievo dekabria

Galinei Benislavskaja: a făcut intocmai (și la timp) cele mai jos istorisite, din dragoste pentru Serghei.

Cînd amor nu mai e ne rămîne sub cer o Prom'nade des Anglais, un Hôtel Angleterre.

Unii mor cînd vor ei, ceilalți nu-și cunosc ora: pentru blondul Serghei moare nu Isadora.

(Să juri, azi, nu-ți mai cer, pe-o eșarfă, un șal de un bleu deleter, - de un roșu prea pal!)

În decembrie, n trei, zi înscrisă cu dalta, pentru blondul Serghei sinucide-se alta.

După ce a fumat un pachet de țigări sub un cer afumat ca al negrelor gări, mai nizaie la tir decit ai lui Denikin, într-un vechi cimitir moscovit, Vaganikin, ea și-a tras prin rever (era mult alb pe cimpuri) șase mici simburii de revolver...

...Dreapta, nesigură (mult alb, pe case): pentru o singură inimă, șase; pentru o inimă singură, șase.

Eu, să juri, n-am să-ți cer, pe-un pachet de țigări Mozaic, sub un cer ca al negrelor gări!

Unii mor cînd vor ei, alții, cînd bate ora: unii mor ca Serghei, ceilalți, ca Isadora.

Nu mi-i gîndu' la ei. Ci la Ea. (Mă ascuți?) Unii mor cînd vor ei. Ceilalți, nu. - Cei mai mulți.

Pas de mai scrie

banda mașinii mele (de scris) e bicoloră aduce cu lampasul unui generalisim să nu v-aud că asta e azi un grad rarisim cînd eu bat pas de giscă ('naintea-i) de o oră

să nu v-aud că asta e azi un pas rarisim cînd panglica mașinii (la care de o oră bat-bat-bat-bat: bat pasul pe loc) e bicoloră și-aduce cu vipuşca unui generalisim

să nu v-aud că asta-i o poezie soră cu proza și că banda (mașinii) e simplisim s-o semui cu paspoalul unui generalisim căci vă aduc aminte că vine o neoră

cînd panglica ajunge ea însăși un rarisim product căruia omul de litere-i deploră distorica absentă și care (incoloră) e-orice numai lampasul unui generalisim nu.

Donna con donna

La-nvinși, ca și la-nvingători, după război, la bal, pe seară pe nemaidatele cu ceară podele defundate, - ori

afară, pe sub pomii niinși de floare și prin iarba-n rouă, dansează două cite două. La-nvingători. Ca și la-nvinși.

Mater nostra

Mintuie-ne maică proză tu de dulceța stihului de ceața lui (cea de-o potrivă cu dulceța) și ne ia și ultimul atu:

pe acela de-a ne crede etnici ai nu mai știu cărui paradis și ne dăruie pre noi cu disgrația de care suntem vrednici!

Lin Hang

Pe rafturile bibliotecii mele un Goethe negru și un Dante alb (din marmură și ipsos) două piese par - ale unui joc pierdut de șah

în două mici intrinduri printre cele mai scumpe tomuri (lăcuinte-n alb fiind aceea dintre care iese în evidență regele de șah cel negru pe cînd e din sumbră piele

damaschinată loja celui alb). „Io studio quanto posso” cărei piese să-i spun și căreia „Habe nun, ach!

durchaus studiert“? - atita timp cit ele (pe soclu șubred una și cu galb mincat cealaltă) par să nu le pese că le ridic la rang de regi de șah.

Spre negru soarele și alte stele eternul feminin întors în alb iar mozaicul - cenușiu pe mese pe mesele ce-au fost cîndva de șah.

ISTORII VI — Addenda

2 ianuarie 1987. ● Ce aștepti de la anul acesta? Oricum, nu lucrurile de care ceilalți se tem, sau pe care le doresc. Unii spun că odată cu el taurul intră în jupiter.

Ca despre un tânăr zeu, la seama, cugeți și tu despre acest început de an. Te-ai surprins și tu — stindu-i dinainte cu mina întinsă.

● Notă a lui Marcu Palada :

● „Mama, ca un copil cuminte, la școală, cu minile pe genunchi, neînțelegând nimic din tot ceea ce spune însoțitorul meu, preotul. Nu-l aude; știe însă ce ar trebui să primească de la el, căci el vine ca un mingieter. De aceea nu dă nici un semn de neînțelegere. Liniștea ei este forma absolută a politetei“.

6 ianuarie 1987.

● Marcu Palada, o notă pentru Nașterea și învățăturile Logofetesei :

— Cine ți-a scos ochiul ?
— Cine să mi-l scoată, frate-meu !
— Se cunoaște, că ți l-a scos cu socoteală. N-a mai rămas nimic în găvan.

● Spune-mi cum folosești adjectivul ca să spun în ce vechi ai scris.

● Marcu Palada, o notă pentru Cîntecul chirigiului.

„Dacă ar fi să scriu o elegie în urma-rea aceluia cîntec al chirigiului de existență cărui uit mereu, măcar că-l știu pe de rost, așa aș începe : «In toilul anilor mei, bărbat întreg la trup și la cuget, mi se părea că trebuie să fiu fericit. Și chiar de aceea, fără să mă tem de minia zeilor, chiar de aceea eram fericit. Nu-mi lipsea nimic. Stăpîneam peste o casă făcută cu minile mele, oricine o contempla era silit să se gîndească și la cel ce o ridicase — la mine prin urmare — și să-l pizmuiască pentru priceperea cu care o așezase pe temelii“.

6 ianuarie 1987. ● Marcu Palada, o notă pentru Basm și istorie (Fenix).

„La început am bănuț din ce în ce mai grăbită, căci ziua era pe sfîrșit și soarele, roșu acum, creșea peste măsură. Știam ce va urma. Știam că pasărea va aduce în plisc un cărbune aprins și că-l va arunca între lemne. Știam că va sta plutind deasupra semintei de foc și că va da din aripi pînă cînd, întetit, cărbunele aprins va face din preajma lui vîlvătaie. Și, în timp ce flăcările se auziră izbucnind, pasărea s-a așezat pe rugul ei, continuînd să bată din aripi. Dar eu am privit în ochii ei rotunzi, căci am vrut să aflu : ce simțămînt îi însoțește lucrarea ? Nici unul, mi-am spus înspăimîntat, nici bucuria, nici plăcerea, nici ura, nici oricare simțămînt ce se poate bănuț în înfățișarea și mișcările unei făpturi ce-și caută moartea — ci numai o pornire de ferocitate pe care numai prostia cu tainicele ei temeuri știe s-o întrenă“.

8 ianuarie 1987 ● Marcu Palada, un vis : Făcusem curățenie într-o casă, care era a mea ; o casă mare (incăpătoare mai bine-zis, în felul aceluia ce pe din-afară par modeste și înăuntru sînt, probabil din pricina unor tainice proporții, mai mult decît indetulătoare), cu tencu-ielile curățate de praf, încă nevăruite, dar putînd să rămînă foarte bine și așa, cu lemnăria de asemenea scoasă la lumina.

Curățenie atîta cit poți să faci într-o casă veche, cu toate ungherele uscate și care, ai spune, secretă de pretutindeni praf.

Rămăsese să scot afară gunoiul. Mă aflam la treptele casei, privind în dreapta și-n stînga și nesciind încotro să-l arunc — intrucît oamenii trecuseră peste tot care cu greblele, care cu tîrnurile (drept care, oriincotro o porneam, dădeam numai de direle, în praful nisipos, ale colturilor de fier, ale nutelelor de răchită). Descumpănit, cu coșul de gunoi în mîna, m-am întors acasă, grăbit, hotărît să-l arunc în subsol. Am intrat în hol, m-am îndreptat spre capătul lui, am coborît cîteva trepte ce dădeau spre o ușă scundă — am deschis-o și am văzut că, la numai cîteva metri de locul unde stăteam, se căsca o prăpastie cu peretii de piatră. Cu cit o priveam mai insistent și mai dornic să arunc acolo conținutul coșului, cu atît cavitatea mi se părea că e mai adîncă, mai primejdioasă și mai nepotrivită cu ceea ce ar fi trebuit să fie sub o temelie de casă.

13 februarie 1987. ● Marcu Palada, un vis : Surorile mamei, de jur împrejurul unei mese (ne aflam într-o casă străină) o judecau — si mama le asculta cu capul în jos, cu minile în poală. Pe urmă, am rămas doar eu cu ea. M-am întins pe un pat scund, și așa, întins, m-am pomenit că o sfîtuș să nu mai olingă și să vină lingă mine. M-a ascultat și si-a pus capul pe umărul meu, în felul copiilor care caută ocrotirea celor mai mari.

Pe urmă, în aceeași casă, dar în-altă cameră, priveam cum mama împodobeste doi brazi. Știam că e noaptea de Anul Nou, și că trebuie să plec — m-am uitat însă la ceas și am văzut că e ora zece fără un sfert. Am timp să ajung acasă, am spus, și am rugat-o să-mi dea să mînc. În vreme ce așteptam să întind masa, priveam la cei doi brazi împodobiți cu un fel de bomboane cubice, transparente, dispuse în snopi, fiecare sноп de altă culoare și luminat de niște luminări cu ardere egală și mică.

21 ianuarie 1987. ● Tema rătăcirii (a despărțirii sau pierderii oamenilor și obiectelor) a făcut carieră în nesfîrșitul spațiu chinezesc și în marile mulțimi, unde numărul mic n-are noimă decît dacă tinde spre zero. Aici, regăsirile sînt pare la cale de zei sau de întimplări care întotdeauna.

3 septembrie 1987. ● Marcu Palada, un Proiect de poem.

„La ce mă gîndesc ? Fără îndoială la Tine, pe care nu te-am văzut.

Vreau să-mi semeni. Vreau să spun despre Tine : «E om.

Deși în stare pură, dar om». Vreau să-ți pierzi transparența. Să fii un ins de patruzeci și șapte de ani,

să aștepti

pe culoarul unui spital, bolnav mai degrabă cu gîndul decît cu trupul. Să-mi semeni chiar și-n privința îndoileii“.

● Marcu Palada, o notă pentru În căutarea unui director de conștiință :

Profesorul Maximian afirmă că Dumnezeu s-a intrupat pentru a afla prin el însuși (fără nici o mijlocire) ce se cheamă a fi om. Asta înseamnă din punctul său de vedere că, la facere, însuși creatorului i-a scăpat ceva cu privire la lucrul miinilor lui. E o erezie — dar nouă și seducătoare ca toate ereziile. Maximian o comunică, însă, cu un suris mai mult decît sceptic.

5 septembrie 1987. ● În tren — așteptînd la semafor, în cîmp. De undeva, din dreapta, se auzea răsufierea mării. Un fel de mîhnire iritată. Parcă nu mă

aflam nici în timpul, nici în locul meu. Mereu mă gîndesc la un personaj care trăiește neconștient impresia că nu săvîrșește faptele sale, că nu străbate căile sale, că altceva ar trebui să facă, și în alte locuri ar trebui să fie.

● Tot mai puternică nevoia de-a scrie o dramă în versuri, după tipicul teatrului cu izoli.

● Există în fiecare grup uman (constituit fie în grabă, fie lent, fie pentru durata unui sezon, fie pentru o viață întreagă) cite unul despre care toată lumea este parcă silită să știe totul. Să-l numesc : Omul fără taine. Culmea că acest om fără taine se creează singur, oferindu-se cunoașterii tuturor și lăsînd impresia că numai curiozitatea tuturor membrilor grupului îl ține mereu descoperit. El spune oricui cum a dormit peste noapte, ciți țîntari nu l-au lăsat să doarmă, cite scaune i-a procurat entero-colla, cite kilograme a luat bînd și cite are de gînd să dea jos după cite un chef prelungit. N-are taine, dar se comportă ca și cînd ceea ce oferă el cu o generozitate deșantată i s-ar smulge cu de-a sila de curiozitatea fără sa vecinilor săi.

8 septembrie 1987. ● Marcu Palada, un vis :

Priveam o fațadă ornată în întregime cu obiecte de piele : genți, ghiozdane, cizme, pantofi, haine. Era, știam, casa unui pictor cunoscut și parcă-mi aduceam aminte că mai văzusem o dată odăile ei mici și proaspăt văruite. Într-una din odăi — portretul unui portar de la cîminul C., în toate variantele : în cărbune, în ulei, pe pinză, pe sticlă. Trec dînt-o încăpere într-alta, dar ca să pot urca la etaj, trebuie să urc cite-o scară mică, mai degrabă un puț prevăzută cu scări în spirală și rău sfărîmat.

Pictorul se folosea de o tehnică nouă : ceva între ulei pe pinză și basorelieful, obținut prin presarea unor matrițe.

● Marcu Palada :

„De fapt, răcnetul leului e treapta cea mai de sus pe care poate s-o dobîndească un oftat.

Eram în grădina zoologică din Craiova, la sfîrșitul unui august, în amurg. O cușcă încăpătoare, atît cit să scutească mersul animalelor de acel du-te-vino al văditei detenții — și o pereche de lei, așezați la o depărtare apreciabilă unul de altul (acum imi pare rău că n-am intrat pe nimeni de unde și de cînd fuseseră aduși aici, ciți ani au). Deodată, în timp ce priveam capul neobișnuit de mare al masculului, l-am auzit oftînd. Ei bine, oftatul acesta, repetat din ce în ce mai puternic odată cu fiecă răsufiere, a devenit în cîteva minute răcnetul acela despre care ai crede că este manifestarea unei furii spontane.

Un răcnet elaborat.

9 septembrie 1987.

● Nu este neapărat să-l fi citit pe Flaubert ca să-ți dai seama, cînd ții condeiul în mîna de bună voie și nu silit de împrejurări, că urmarea directă a folosirii cuvîntului celui mai apropiat de nevoile contextului este muzicalitatea.

● Acum știu că există o plăcere (a demonului, dar care se transmite și omului) de-a trîncăni și de-a urmări aidoma unui animal necrofor pe un mal de riu, cu ochii după cadavre, ce întesuri răsar ici și colo din bezna vorbirii în neștire (și care, izolate, pot fi oferite

mai vîd nici măcar în suferința lui umbra unei posibile măreții. Pe urmă — ca de sub năvala unei ape, buimac, mă scutur de gîndul acesta ca de urmele unei năvale pestilente“.

13 septembrie 1987. Leon Pascal, o notă după una din rarele sale călătorii pe malul mării :

Inscripțiile funerare din vechiul Tomis. După dezgroparea și expunerea lor, acum mulți ani în urmă, le-am citit ca pe niște mesaje melancolice de-acum două mii de ani pentru trecătorul care eram. Ultima oară cînd le-am recitat, în '80, tot toamna, am tresărit de ciudata lor asemănare cu poemele „istorice“ ale lui Kavafis. Acum le am dinainte, transcrise întocmai, prin bunăvoința lui A. P. și asemănarea aceasta imi dau seama că nu este doar o părere. Kavafis a cunoscut bine tehnica epitafului și, legat mai mult de moarte decît de viață, el însuși a compus un număr de epitafe (ca pentru niște ființe de odinioară ale căror morminte s-ar fi pierdut cu totul) pentru contemporanii lui, pentru el însuși, în nu prea multele lui dar mereu triste ipostaze.

Așa : să-ți inchipui un poet rătăcind printre zidurile unui oraș și alegîndu-și, dintre oameni, pe cei vrednici să poarte la căpătii un epitaf pe măsura talentului său.

Un alcătuitor de epitafuri, deci, printre agonici, el însuși agonic.

● Marcu Palada, schiță pentru desenul unui ciine :

În lesă, sprijinindu-și picioarele din față de marginile unei mese mici și adîmeciind văzduhul, ciinele — concentrat, cu toți mușchii încordați, tot numai pîndă, cu privirea neagră, bulbucîndu-i-se gata să crape. Și asemănarea lui cu Anubis, tulburătoare. Toată noaptea a plîns și a gemut, lungit pe pragul casei. A doua zi, în zori, a fugit. Stăpînul lui umbra cu lesa în mîna, mîhnit și nevedîndu-i să creadă că a fost lăsat singur.

15 septembrie 1987. ● Leon Pascal, o notă găsită între paginile volumului III din Eminescu, Opere, ediția lui Perpescius, și constatînd că nu mai știe cine se ascunde sub inițiala D.

„D. se plinge că ne-am rupt de natură. De ce nu ne ducem în pădure — spune el, de ce nu ieșim în cîmp, de ce nu călătorim pe munți ? Într-adevăr ; de ce nu se duce el într-o pădure ? În ce mă privește, într-o bibliotecă e la fel de bine și de sănătos ca și-ntr-o pădure. Dacă stai, însă, într-un birou cu multe telefoane și, cum spune Argezi, al „vizite multe“ atunci cu adevărat te-ai rupt de natură — de tine însuși adică“.

● În zona Schitu Măgureanu, în vitrina unui magazin, o femeie aranjînd faldurile unor stufe. Întoarsă cu spatele la stradă, într-o atitudine ce amintea vag de atitudinea în vesnică așteptare — așteptarea următoarei mișcări — a unui manechin. Cu brațele ușor ridicate în sus, descultă, într-o încercare de pas, arătîndu-și aproape întreaga talpă a piciorului sting. O tresărire.

16 septembrie 1987. ● Leon Pascal, notă despre care nu știe că ar putea fi un început de poem :

„Gînduri care vin și se pierd ; vise care nu se mai țin minte decît o clipă ; zile care nu lasă în urma lor nici o urmă. Amprentele miinii își pierd treptat relieful : în timp ce-o contempli, palma rămîne o-tindere albă ! Iespedea stearsă de ploii și de pașii mulțimii, pe care nimeni nimic nu citește“.

17 septembrie 1987. Ciinii de pe malul mării, vara, mișunînd fericiti pe sub mesele restaurantelor, și înmulțindu-se prin tufe din preajma restaurantelor. Turisții le aruncă mîncare, cu o generozitate a relaxării, copii cu bunătate ; chiar dacă sînt sătui, ciinii mîncă din mîna lor, silîndu-se să nu supere pe nimeni. Și pe urmă iarna, umblînd de-a lungul malurilor părăsite, în căutare de hrană și stăpîni, sălbătîcîndu-se și ajungînd să se mînce între ei. Nu răzbat pînă în primăvară decît cei mai puternici, pe care oamenii îi găsesc în preajma bucătăriilor, lihnîți, abia mai ținîndu-se pe picioare, infricosai, gata să fugă la orice semn de amenințare, în priviri cu tulburămintă amintire a singeroaselor încăierări pentru supraviețuire.

18 septembrie 1987. ● Ce să fac pentru a nu muri ? — este întrebarea fără de care orice încercare de schimbare a unui destin omenesc va eșua. În jurul ei gravitează partea, nu întregul, individul și nu colectivitatea pe care spaima de moarte n-o atinge. Tot ceea ce fac eu gravitează în jurul acestei întrebări — căreia presimt că pot să-i dau un răspuns ferm. Dar nu-l dau și așa e un argument pentru altă demonstrație.

20 septembrie 1987. ● Marcu Palada, un Proiect de poem : „Leul mugînd printre vile Timnel, singur își caută moartea. Făcile lui s-au căscat — soarele scapătă chiar între fălcile lui, unde ieri l-am văzut scăpătînd“.

30 octombrie 1987. ● Marcu Palada, un Proiect de poem

„Cînd frunzele de ploș se rărcoc, atînci să le privești cum tremură pe cele care rămîn“.

● Urmele facerii unui poem se îndepartează. De altminteri, în orice materie ar lucra el (aur, aramă, fier, lemn), hommo faber se străduiește să-și ascundă lucrul miinii (care nu înseamnă, cum s-ar crede, și pecetea personalității lui). Odată cu această ascundere el face de nepătruns, de netransmis, taina artei sale (care, în cel mai fericit caz, se fură). De ce n-ar privi omul la lucrul miinilor lui ca la un miracol. Între decență și trufie.

andrei damian

lumină osoasă

1. plecând în noaptea de 8/9 noiembrie în jurul orei 2,15 de la bunul său prieten nicolae stan, andrei damian a fost izbit de aerul deosebit de rece care l-a făcut să-și ridice — oarecum zgribulindu-se — miinile din fundul buzunarelor pardesiului său larg, — oarecum în susul buzunarelor — fără a-și scoate deci miinile din ele — simțind cu falangele de mijloc ale degetelor mari cureaua pantalonilor evident indoindu-și astfel coatele în mod nefiresc poziție deosebit de incomodă

a mers cu fața aplecată cu bărbia lipită de gît atingînd cu lobii urechilor cele două virfuri ale gulerului ridicat întotdeauna al pardesiului său

odată intrat pe strada aleea parcului a luat-o la stînga tăind orașul slobozia în două — spre casă — pe direcția SV—NE

imaginea sa astfel s-a răsfrînt în pupilele celor doi țigani amețiți de băutură care discutau în fața blocului G6 în ușile de sticlă din colțul magazinului „MODERN” în cele ale redacției ziarului „Tribuna Ialomiței” în vitrinele cu obiecte metalo-casnice ale magazinului „MODERN”

în ferestrele cofetăriei „MODERN” în ușile de sticlă ale consiliului popular al municipiului ale hotelului „IALOMIȚA” în vitrinele de la „LACTO-VEGETARIAN” ale magazinului și cofetăriei „ROMARTA” în ușile de sticlă ale restaurantului „MUNTENIA”

era o noapte netedă de toamnă înspre iarnă așa cum în bărgan și traversind bulevardul Unirii andrei damian a putut să observe lumina osoasă care cuprinsese dintr-odată totul

a privit pentru prima dată o anumită tufă de trandafiri din aranjamentele florale din fața sediului sindicatelor pe județ a fost uimit în același timp de strălucirea alb-gălbui a unuia din mestecenii din fața hotelului „IALOMIȚA”

din momentul în care a trecut pe lângă cei doi țigani beți andrei damian nu a mai întilnit nici un om pe străzile acelea care i s-au părut într-un mod cu totul particular deosebit de lungi și mai ales de largi peste care plutea aceeași lumină osoasă

nu a bătut nici un vînt și pașii lui andrei damian nu au răsunit sub nici o formă

în dreptul fațadei consiliului popular al municipiului andrei damian a auzit un strigăt de bufniță a fost un lătrat de ciine mic dar lui i s-a părut că este un strigăt de bufniță

în dreptul arțarului de la intersecția străzii dobrogeanu-gherea cu strada lacului andrei damian a murit

2. ce a făcut andrei damian ca să-și cîștige o asemenea moarte blindă ? viața sa a fost în linii mari și orizontale mai ales în perioada copilăriei o viață de adevărat exemplu, blind și bun la învățătură pentru că și-a iubit mama a ascultat-o în general iar lumina osoasă văzută în acea noapte și mesteacănul strălucitor nu justifică pe deplin faptele

3. mie mi-a spus : mesteacănule, mesteacănule, mesteacănule, pașii mei sînt din ce în ce mai ușori și miinile mele sînt de lumină și carnea mea este de lumină, mesteacănule în jurul meu este o aură portocalie pietrele străzii sînt verzi, mesteacănule, și laptele ăsta în care inot e prăfos era beat

4. păi ce să spun eu despre el, don șef ? băiatul a trecut așa cu ale lui nu mi-a făcut nimic nu i-am făcut nimic era cu ale lui așa, a trecut pe lângă noi așa e, don șef, cum spune el că noi doi stăteam un pic de vorbă ce-aveam noi trebă cu el a trecut l-am văzut ce-i drept așa e cum zice el, don șef, și după aia l-am și uitat și invers, don șef

5. andrei damian a spus : printr-un os lung al toamnei să te strecorei doctore, mă vezi în radioscoala așezării de ceață ? doctore-dumnezeu, mă simți ? poți să mă ajuți ?

doctore, în parcul municipal există o tufă de gherghine eu nu am văzut-o niciodată mincam din astea pînă ne durea burta fratele meu zicea du-te tu după capre este cald aici,

● Absolvent al Facultății de filosofie din București, actualmente profesor la Slobozia, Andrei Damian e unul dintre membrii fondatori ai cenaclului Universitas și întiiul președinte al acestuia. Poezele lui au fost de la început niște genealogii lirice. Imaginația sa e preocupată intens de miracolul întîmplării și al identității. Am apreciat întotdeauna la Andrei Damian instinctul artistic sigur care-l conduce dinspre lucruri spre numele lor — și nu invers. Poezia lui nu mizează pe o înnoire spectaculoasă a formelor și prozaismul în care se complăce e doar o aminare a confesiunii. Chiar dacă determinările nu sînt întotdeauna suficiente, adică exacte, dramatismul reprezentării ajunge pînă la noi. Mai ales în lăuntru formulei proprii pe care a izbutit s-o dea poemului de mai mari dimensiuni, Andrei Damian îmi pare un autor capabil de imbucurătoare surprize.

Mircea Martin

cu fulare cenușii, doctore, innodate de mama leseam pe maidanul din spatele depozitelor fratele meu alerga cu capul în jos printre băltoace, doctore, ne așezam în cabina camionului ruginit fratele meu răsucea volanul este cald aici, doctore,

era un cîmp strălucitor ca masa ta albă atunci și o văd pe mama printre sculele tale, doctore, reci argintii luminoase apoi totul ia foc, doctore,

uneori mă trezesc dimineața și nu pot să mă adun din colțurile camerei, doctore, sînt zilele cînd mă tem că n-am să mai pot coti la intersecția apropiată visele mele atîrnă atunci ca sîniul ei cînd o priveam spălîndu-se deasupra ligheanului și n-am nici un chef, doctore, să mă adun dintre aburii vinei dar îmi trece nu-i așa că este în regulă dacă îmi trece nu-i așa, doctore ?

6. ce s-a găsit asupra lui andrei damian : în stomac : o masă compactă alcătuită din una ciorbă văcută, patru cafele, conținutul a două sticle fetească de ștefănești, cca. un litru vin amara, cca. 1,5 l. vin de crășani, două ochiuri, 315 gr. piine

sub unghii : o cantitate neglijabilă dar vizibilă de materie adunată în chip inexplicabil unghiile fiindu-i tăiate f. scurt în buzunare : legitimație, una sută lei, batistă, 14 lei mărunt, pachet cu țigări 16, cinci coli tip scrise cu creion conținind poem lumină osoasă

7. plimbîndu-se printre noi mîncîndu-ne mîncarea bîndu-ne băutura licheaua lipitoarea spionul lăsîndu-ne țepeni între cuvintele sale să stăm feri astăzi așa astăzi miine așa rinjînd cîrtînd alîntîndu-se mieunînd ne plimba miinile prin păr licheaua lipitoarea spionul pentru nimeni doar de dragul de a ne vedea în pijamale vorbea despre liniște îi sticleau ochii și-i mișca repede ne înghițea pe rînd nevestele vorbea despre frică noi îl iubeam el ne spunea vești despre el apărea foarte rar și la ore tîrzii își aprindea o țigară ne deschidea frigiderul nu știam unde mai stă ce face și el al cui este în fond pleca nu știam unde venea nu știam de unde nu știam dacă va mai veni ne temeam pentru el am vrut să-l ajutăm ne-a căzut cu fruntea pe umeri, acum stăm și ne dăm seama toți la un loc stăm aici și ne dăm seama nemîșcați în camera aceasta plină de fum stăm și ne dăm seama și el nu mai vine să ne miște ne-a adus aici și ne-a lăsat aici a plecat a murit licheaua și tot ce auzim este — citim asta în jurnalul său — este — așa scrie aici — tăcerea lui a. d. spion pentru nimeni

8. ce a făcut andrei damian în ultimii cinci ani ca să-și merite o asemenea moarte blindă ?

în noaptea de 14/15 oct. duminică spre zori la nunta lui nicu naca fiind a privit 3s. un copil de cca. 5 ani și i-a zîmbit. copilul nu știe că el l-a privit și nici că i-a zîmbit. și nici că va ști

în ziua de marți 5 decembrie privind de la fereastra sa printre două blocuri de zece etaje biserica „Sf. Voevozi” cimitirul eroilor și maidanul cimitir toate acoperite de prima zăpadă a anului 1987 s-a gîndit că totuși cel mai înălțător sentiment și primul în ordine istorică este frica nu mult mai tîrziu s-a temut că totul dar totul este o inscenare și că faptele oricum nu contează că sînt mărunte. a descoperit

a gîndit : 21 bule de aer în mișcare prin apă mișcarea unei crengi de glicină 3 pietre între care se așterne umbra gardului dinspre NE sunetul joagărului care nu se vede am părerea că asta se poate numi destin și doamne dar doamne nu mă face să rid

totul pe o rază de 32 km

9. o durere cu totul și cu totul de aur năvălește în burta lui andrei damian atunci cînd el moare lîngă arțarul din apropierea hotelului „IALOMIȚA”

el îmbrățișează mesteacănul și vomită după aceea nimeni nu-l mai vede după aceea nimeni nu-l mai recunoaște sufletul său se strecoară printre luminile care sună momentul este solemn și nimeni parcă nu-i datorează lui andrei damian

nimic : nici măcar dezordinea de lumini aurii aruncate pe străzi ceața lăptoasă

ale stufului uscate și giruetelor cu brumă lungi strălucitoare mișcări

toate frumoase și luminate la nesfîrșit

este ?

deci : suflete, nu vei participa la conspirația cu piatra friguroasă de verde, rigid în ploaia continuă, și tu : neîntrerupt murmurînd infricosat de cuvintele mult prea discrete scîncetele din fața ferestrei umede

și chiar în acest moment privești pe care tu o aștepti : depozitele de cereale și turnul de ce crenelat ?

puterea țî-o aduni : sufletul meu. fă un efort : pe ruta BUCUREȘTI-LEHLIU-CIULNIȚA-SLOBOZIA la km 89

tresare sufletul meu de fiecare dată, atît, este și o pădure prăpădită acolo, nemîșcată ca omul departe

și este ? este că vei face așa este ? este că te vei apleca 3 s. deasupra apei că vei simți în spate tot digul și pe dig tot timpul tău în stare solidă incasabil timpul tău amărit este ?

și ce-ai mai putea face vei închide ochii și ce-ai mai putea face vei încerca să-ți amintești ceva limpede : ziua cînd ai plecat în armată, nu-lîi, bun, altceva : atunci cînd cu poza cu fata aceea mina pe după gît — la 7 ani — departe mult prea departe era de ziua recoltei, buuun și ce-ai mai putea face vei închide ochii

închide ochii, și chiar, cum o chema ? nu știi ai știut odată ai

iubit-o împlețicit nu mai știi este ? este că țî se întîmplă uneori să afli ce aveai de zis atunci cînd

zici și asta foarte des ba uneori îți și place ce zici nu nu ce zici ce îți iese din gură e bine nu este așa este ?

este că nimeni nu îți va lămuri conexiunea etc. dintre tine cel din trenul de 14,00 și pilcul palid de mestecenii paradizi din aerul toamna 1988 noiembrie 7 cînd tu în fumul unei țigări :

ce-i ce-s ce caut eu aici este că nimeni nu știe este că nimeni nu va ști este ?

un anume timp cînd stai incremenit și privești garnitura nemîșcată (10 oricum le-ai număra) măsurat nemăsurat de nimeni neexistînd în nici o ordine și tu îl vei uita amărit cine știe cînd îți vei mai aminti și chiar dacă îți vei aminti ce o să fie este ?

vezi un ciine șchiopătînd acolo jos mic vezi un gard care se lasă încet în noroi lîngă un corcoduș totul în sufletul tău cel care umblă cel care vede măcinat doi copii aleargă rostogolit cu hainele mult prea largi vezi o baltă verzuie și ciinele se apleacă

înceț lipăie, vezi o bornă pentru cca. 1,5 s. vezi marginea unei păduri și este prea mult pentru un om bușit și răzleț este ?

prea mult pentru dispoziția ta cauzată de subiectivarea spontană a unui complex de fapte obiective cum ar fi culoarul, pustiul, trenul, gările etc. este prea mult este ?

deci : într-o bună zi, cînd puterea se va aduna în tine pe căi necunoscute și mai bine așa, cînd vei avea curajul, lăria și dorința depline și identice cu ele inele, nu-i așa, la modul integrității celei mai clare, vei opri trenul, vei coborî, vei trece de depozite, vei înainta pînă în margine rariștei vei ingenunchea, va ploua, neapărat, este ?

«Sfioase violențe»

dinu Flămând (n. 1947, în Suse-nii-Birgăului, Bistrița-Năsăud), poet din prima promoție a „Echinoului”, a fost înfățișat ca un spirit rural care trece printr-o prelungită nevroză de adaptare la viața citadină. Despărțirile acestea între sensibilitatea citadină și sensibilitatea rurală sînt în poezie, după Blaga, inoperante. Mai ales în cazul unor poeți cultivați care asociază existențialul cu livrescul și fac din literatură, cum s-a zis, un mod de a fi în lume.

Primele poeme (*Apeiron*, 1971) stau, cum spune și titlul cărții, sub semnul nemărginirii. Dinu Flămând citează pe Rilke și pe filozofii vechi și scrie despre apele care putrezesc între firide, despre tăcerea care stă pe ziduri ca lichenii, ceața cleioasă ce se prinde de arbori și despre zeul ierbiilor. Este invocată și **profetul tăcut**. Mulțimea așteaptă cuvîntul lui („rostirea ce se adună-n străfunduri”), însă profetul nu spune, într-un tîrziu, decît aceste vorbe: „O, iarna/ albul!”. Magicul, profeticul, nelămuritul intră însoțite, în versurile lui Dinu Flămând, de notații mai realiste decît la alți poeți din grupul *Echinoux*. Poetul, ca fiind existențial, nu se pierde în „poveste”, în fabula lirică. „Magia văzului” nu acoperă de tot spiritul de observație. O imagine vespérală, în stil blagian, cu câteva elemente profane: „Tot mai nesigur între lucruri reci, / perdelele se-ntind libidinoase, / tot ce atingi e o înstrăinare / acoperindu-te cu gesturi rare. / ... / O, seara / cînd lucrurile toate te cunosc / e prea departe sufletul. Și-n lampă / pui flori de crin s-adoarmă în petrol / așa cum sufletul.” și un tablou al satului, toamna, în tonuri mai crispate, cu o melancolie stăpînită de reflecție: „Și-această toamnă, aproape de uitare / un sat cu preotese gîrbovite / fierbind grăsimi rîncedă pentru săpun, / aceste ulițe cu nuci balcanici, / aerul putrezind în șuri stătute / încît te simți învins, / stupid de bun. // Iar de prin curți un clocot de magiun, / poarta uitată-n lături dimineața / cînd pleacă-n grabă un copil la școală, / Cristoși de tablă stînd desculți în iarbă / spre care faci o cruce mare, cu sfială. // Tîrziu copilăria, cînd s-ar cere / în discipline aspre să m-adun. / Mai degeră uitat un măr pe creangă, / încet grădinile se trag afund / spre curțile pămîntului brumate, / și, ca un semn dintr-un cules sărac, / aici lîngă pămînt un măr rotund.”

Iosif Goga, chiar Blaga sînt citați de un ochi tînar care vede în lumea satului nu numai veșnicile ei, dar și efermerul, concretul, micile fapte de existență. Schimbarea se simte mai bine în cea de a doua carte (*Poezii*, 1974). Magicul este, aici, serios concurat de factorul existențial, deși Dinu Flămând continuă să creadă că poetul, ca ghicitor de semne, nu are biografie: „iar dacă ar fi după întîmplări / nu știu să avem biografie”.

Întîmplările spun, totuși, ceva despre biografia acestui om de nord, încolțit de singurătăți, obsedat de cețuri și de cenușă (viziuni ce se repetă) și de amurguri care își scot „unghii lungi”. Despre toate acestea el scrie, mărturisirea trebuie reținută, cu „o indecisă ferocitate”. Tema erotică este dominantă și ea nu rămîne totdeauna în cîmpuri magice. În *Apeiron*, poetul vede îngeri ce ies din canale și fixa ceremonia erotică în locuri impure: „iubită mea, prin ganguri ne iubim / So-lia nerăbdării-ți arde fața”. În *Poezii* erosul se pierde într-o „frumoasă disperare nelămurită”, îndrăgostiții sînt chinuți și suavi, uimirea lor se leagă în brațele frigii: „Zilele se roteau peste noi / și teama ne primea îngăduitoare, / teama de neștiut și teama destinului, / a dușmăniei care apropie. // Acele zile fără memorie / aprig inconștiente și răcoroase / ale uimirii, ale risipei, / uimirea noastră prin mari orașe, / înflăcărata uimire care ne iartă”.

Simbolurile predilecte ale expresioniștilor (somnul, visul, lumina primor-

dială și lumina pătată, stearpă a timpului istoric, aromele tari ale naturii, respirația unui „zeu miresmat”, duhurile care halucinează în ierburile cîmplei) continuă să vegheze în interiorul acestor poeme enigmatice, deschise spre miturile nordului. Iată viziunea severă a unui exod în ceață condus de auguri tocmiți, **cititori în vulturi**: „Lăsăm acum pădurea. Coborîm. Orașul se întinde jos în ceață, în acest mare estuar lăptos. Urcă din vale un lătrat de ciini. Un cimitir pe deal, balans de ceață, golf de morminte. Coborîm sub hulă. Sintem convoiul de auguri tocmiți, sintem convoi de cititori în vulturi. Și monotone, mers monotone cadentă / urmă pe talpă / talpă-apoi / pe urmă (glezmonotone, mers monotone cadentă / urmă de talpă / talpă-apoi / pe urmă / (glezna fierbinte-a celui dinainte aprinde ceața-n mers, aprinde goluri) **gleznă în ceață / gleznă / sting / drept / sting / lung, nesfîrșit convoi de-auguri cu ziua închiriat acum de urbea Thule. Pină la gură ceața — se mai vede deasupra în albastru, tremurînd Valhala. Vulturi albi în zare adună-n bolta ochiului cenușă. Apoi intrăm în zid. Din nou / drept / sting / (orașul își așteaptă jos în piață augurii precurați). Oho, ce timp! / Oho, ce semne bune! / (cu gîturile-nțepenite-n ceruri vom căuta mari semne și vom spune:) / Oho, ce timp! / Oho, ce semne mari! / Iată, vedem prin ceață vulturi ageri! / Iată, îi veji infringe pe barbari!”.**

În *Altoiri* (1976) expresionismul lui Dinu Flămând începe să se înăsprească. Pastelurile pierd nota de beatitudine, în discursul liric apar elemente de sarcasm și limbajul recurge tot mai des la „violente sfioase”, cum le zice poetul. Violentele de limbaj (și de viziune) nu sînt totdeauna așa de timide. În *Poezii*, era notată „duhoarea și ciurma istoriei”, acum este exprimată oroarea de cuvinte: „prea multe cuvinte încep să fie în neadevăr”. Dinu Flămând citează pe suprarealistul Desnos, poet al lucrurilor desacralizate, și pe Lorca, poet al nunților însingurate. El vrea să fie un **om al faptei** și în tablourile și meditațiile sale agreste pătrunde, mai des și mai agresiv, cotidianul: femeii cu lungi combinoane din pinză albă, fabrica de săpun etc. Doar versurile erotice mai utilizează culori și linii care amintesc de „extaza trecento-ului”, de **stilul înalt** preconizat de Adrian Popescu și, în genere, de poezii blagieni din promoția '70: „Am vaste irigații pe sub umbră / tu stai în grădina aceasta, întinsă / șoldul tău strivește-n pămînt o sămîntă de măr. // Numai acolo sub frasinii, spre rîu / culoarea nădejzii fără culoare / pîlpie caldă, cum în pasărea moartă / stă gîlbenușul cald, fără coajă. // Mîinile noastre se ating în urzici / cu o bucurie de flacăra”.

Limbajul se radicalizează în **Stare de asediu**. Dinu Flămând refuză programatic poeticul și tot ce ține de familia

armoniei și a geometriei tradiționale. Poezia intenționează să fie un spasm transcris pe hîrtie, un enunț aspru, ne-selectat, o stare de furie amară care evită trucurile poeticești. Nu reușește, bineînțeles, pentru că și furia, amărăciunea, sarcasmul intră, pe măsură ce se lasă scrise, într-o retorică. Toți expresioniștii procedează astfel. Un tablou de Kirchner dă întii impresia de explozile a lucrurilor, apoi vedem că lucrurile intră într-o structură nouă pe măsură ce intră în relații noi. Poezii neo-expresioniști, foarte numeroși la sfîrșitul acestui secol, cerebralizează, într-un mod derutant pentru cititor, inapetenta lor pentru resemnare și liniște în fața unui univers în convulsie.

Nota spirituală, **cultică** este evidentă în poemele insurgente, nutrite de o disperare rece, din **Stare de asediu**. Miturile apar, cînd apar, sub formele lor degradate, lucrurile intră și ies „de-a valma într-un somn apocrif”, cultura nu limpezește, dă numai o luciditate sporită acestei orbecăieli generale. Numai Adrian Păunescu, în clipele lui de dezamăgire, și Mircea Dinescu, în stările lui de grație, au mai dat spaimei de existență o formă așa de incisivă. Dinu Flămând pune revoltei existențiale o ramă spirituală, **tutuiește**, cum ne previne, zeii și strecoară simbolurile celebre în poem pentru a le țîri prin mlaștinile realului. Culorile sînt reci și minia nu evită, uneori, formele de răsfăț ale imaginii. Iată **Detaliu cu personaje lirice**, un comentariu în marginea unui tablou de Bosch: „Răstignit pe o harfă, suferind străpuns / de corzile ei aurite, trufurînd cu distincție, / gol și patetic — el / în detaliu din 'Grădina plăcerilor' pictată / de Bosch. Răstignit / lîngă cobza cea urduroasă, printre / tîrfe, homunculi, reptile, gîngăni, timbale / în complicate plăceri... / Pare faldic, deși / pata nu e mai mare decît / unghia lată de la picior. / Adulmecă în jur plăceri grobiene / cum soarbe tufișul grozamei mirosul violului. // Il poți bănuși de o greață cinstită / întrebîndu-se dacă n-ar fi mai potrivit / să întindă un 're' de la contrabas / ca o sfoară de rufe între veacuri infecte”. sau, în altă parte, o biografie pe scurt a lui Ovidiu la Tomis, un portet, în fapt, al poetului de totdeauna și de pretutîndeni, coborît în mizeriile vieții, trăind între speranță și lingușire: „Mînti prea mult, bătrîne, și scrii acolo departe / că te amenință oameni răi care dau cu cuțitul, / dar te-nhăitezi cu prin toate birturile, bei vin acru / și

toți gorobeții, păsăreasca ta / se aude faci mărturisiri tulburi fetelor / cu picioare lungi, le îndemni cu țigări / de contrabandă, plîngi cu fruntea în poala lor, / ce mai! toate trucurile poeticești / care-ți lasă în gură o salivă de fontă / Faci praf o chenzină în cîteva zile, / abia mai găsești cu mensul impleticit / stația troleibuzului. Te-mpiedici și dai din coate, / te cerți și injuri în traducere liberă / cînd te întorci spre casă cu o piine lungă / la subsuoară. Te-nchizi între patru pereți, / mînci pe ziar, muști lacom din cîrnatul uscat / și privești obosit cum ploaia împinge / o pasăre moartă-n rigolă”.

Place, aici și în toate poemele spumegătoare ale lui Dinu Flămând, tonul direct, decis, place și efortul lui de a depăși poezia evanescentă și ludică pe care o fac pină la exasperare unii dintre poezii de azi. Se impune și este, cred, original modul său de a aduce faptele banale de existență în poem. O piesă caracteristică mi se pare **Întîmplări din cartier**, unde mai vechiul stil jurnalistice al poeziei de notație este înlocuit cu altul, de tip confesiv, format din juxtapuneri de propoziții ce anunță mari dizlocări în univers. Un stil al urgenței și al insolentei într-un discurs liric deschis, gîfuit, discursul unui intelectual ce privește cu un ochi atroce miercurea de cenușă a vieții: „Vor veni vremuri grele” — strigă femeia alergînd / în curte să strîngă rufele de pe sfoară, / în schimb bunica matusalemică vede un viitor minimal: / important e să împletești ca lumea firul roșu conducător / la mînușă; / 'e rost de-o afacere metafizică — ia seama, poetul / desprinde din cui seceră și pleacă în delta Nilului / să recolteze papirus, / 'să fugim! au dat cu insecticid' chițcăie larii casei / luînd-o la goană pe drumul mătășii / în timp ce profesorul de istorie psalmodiază în școala / de peste drum: 'arcadienii, corintienii, laconienii, beoțienii, spartanii, atenienii, tesalienenii, calcidienii, ionienii / s-au războit frățeste cu ionienii, calcidienii, tesalienenii, / atenienii, spartanii...' iar viitorul tiran moțăie / în ultima bancă pe principiul odihnei active”.

Uneori imaginile arată mai multă tihnă în această poezie ce face din refuzul tihnei o filosofie. Cînd spune „nu uita ondulatul fular al timpului” și „miresmatul adînc al prăpastiei”, „briza iluziei fluturînd la gîtul ciumatului”, „șobolanii suri ai singurătății” sau „glucidele adevărului”, poetul lasă senzația că are timp să distileze raul de existență de care suferă și să pieptene pletele rebele ale poemului. Unele versuri (**Discurs asupra perfecționării păcii, Ovăzul, Cărămida refractară**) dau o idee despre primejdiile ce amenință această poezie: abila, inteligenta discursivitate. Discursul împotriva discursivității, triumfalismului în poezie e plin de prea multe subtilități sarcastice. Indignarea are nevoie uneori de o pauză mai lungă, ritmurile trebuie încetinite pentru a putea auzi mai bine respirația sensibilității.

Dinu Flămând este un poet autentic atunci cînd dă confesiunii o notă mai acută și mai clar existențială. Expresionismul lui capătă, sub puterea gîndului grav, o profunditate remarcabilă. La sfîrșitul unui poem despre **Peștele-clovn** dăm peste aceste versuri lămuritoare: „Deschid fereastra în zori, redevin obiect al istoriei. / Într-un nor de parfum ironic trece pe stradă o fată / ducînd ermetic închis în cutia violei capul meu. / Moartea îmi privește peste umăr hîrtia / și îmi întinde o pudrieră cu nisip / mărunț, foarte fin / de presărat peste litere. Sugativ...”.

Eugen Simion

mai 1989 (pagini pregătite pentru Scriitorii români de azi, IV).

Luchian sau meditația tragică

N-am crezut niciodată în vocația politică a artei, deși nu am exclus forța ei de convingere în a susține sau a face lizibil un ideal extra-estetic. Putem accepta, însă, o miză politică aptă să genereze o operă artistică.

Cine nu-l citește și astăzi pe Shakespeare ca pe un autor de mari fresce politice? Pentru că, singure contextele contemporane, fierbinte tălăzuire a lumii în convulsiile ei metamorfozante ne oferă cheia deslușirii sensurilor politiceului înspre operă. Un accent regizoral, pus acolo unde trebuie, poate electriza săli întregi de auditori în consens cu spiritul vremii. Artele bazate pe cuvânt au îndeobște această virtute izvoită din ambiguitatea rostirilor generalizatoare, valabile oricând și oriunde. Dar opera de artă, în accepțiunea ei cea mai înaltă, își revendică un destin universal, atotcuprinzător, în care își pot găsi răspuns cele mai multe dintre îndoteliile și neliniștile noastre.

Artele plastice nu fac excepție de la această chemare. Interferența lor cu sferele politicului este difuză și neferită, chiar și în domeniul creației monumentale, de for public. Dar idealurile morale și estetice pe care le slujesc se circumscriu unei staturi umaniste perene. Fiecare cultură națională pătrunde în civilizație prin ilustrarea acestei duble vocații — **umaniste și universale**.

Plastica românească a intrat în pantheonul marilor valori europene cu doi artiști-martiri ce, fiecare în felul lui, aveau să contribuie esențial la modernizarea limbajului și la conturarea, în descendență clasică, a unei personalități distincte a sculpturii și, respectiv, a picturii românești. Ei sînt **Dimitrie Paciurea și Ștefan Luchian**. Un destin

asemănător le-a măcinat existența pămînteană, purtîndu-le deopotrivă suflul artistic și originalitatea viziunii plastice. Au dăinuit prin încărcătura spirituală a creației, dar și prin **tensiunea meditației lor tragice**. Este și motivul pentru care un exeget de talia lui Jacques Lassaing a văzut în Luchian personalitatea cea mai reprezentativă a artei românești, punct de plecare într-o evoluție de mare originalitate și valoare.

Curios lucru, că Luchian nu are, în conștiința publicului, autoritatea aproape legendară a lui Grigorescu, de exemplu. Cu toate acestea, odată cu Luchian pictura românească descoperea pe căi proprii sursele colorismului. Pe un alt plan, cercetarea plastică se desprindea de rigorile contemplației ilustrativiste, dialogul artistului cu realul extinzîndu-se asupra teritoriilor, mai dense, ale meditației artistice.

Nu întîmplător, celebrul autoportret intitulat neutru „Un zugrav” imprimă întregii opere, ca un suprem sigiliu al personalității sale creatoare, notele dramatismului ce au tensionat ființa artistului. Un dramatism al încordării celulare pentru **supraviețuire și o nu mai puțin dramatică coagulare a secrețiilor spiritului în tentativa de a frînge barierele duratei**. O dureroasă erupție pare a fi aproape toată creația de maturitate a artistului, în care culorile distilează esențe și lumini de o indiciabilă intensitate. Dar nu printr-o depunere senzuală a pastei sau prin riguroasa reconstituire a pretextului real, cit prin devenirea interioară a formelor, a întregii materii din cuprinsul unui tablou. Constrîns la imobilitate, pictorul a înțeles că singura șansă ce-i mai rămîne este să lase slobod spiritul, lumea îmbogățindu-se doar în dimensiunea ei interioară. Dialogul devine

tot mai mult un monolog, iar contemplația liberă și directă se convertește treptat în sihastra mlădiere a actului meditativ.

De sub apăsarea restricțiilor biologice răzbat strălucitoare alburile și albastrurile din peisajele sale, ori transparența angelică a „portretului” unei anemone, semn distinctiv al ființei fragile, dar nu mai puțin nobile. Prin toate acestea, Luchian ni se dezvăluie ca un învingător.

Nimic nu l-a dominat mai mult, nici măcar acolo, în bolgia tragice sale necintiri, ca **Viul**, suflul unic al dumnezeirii pogorîtă în trupul materiei. Vibranța, căldura și splendoarea lăuntrică a viețuirii i-au luminat gîndurile, primenindu-i, cit se mai putea, amorțela nemiloasă a cărnii. Privirea lui ne sfredelște din miezul firii, în care se retrăsese ca un monah al suferinței și unde nu lăsa să răzbată pînă la noi

decît băile de lumină înveselind baco-viana „Mahala a Dracului”, ori exuberanța cromatică a unor crizanteme într-o ulcică de lut.

Prin Luchian, pictura românească se instala cu vigoare, la începutul acestui secol, în ascendența marilor drumuri ale artei europene și universale. **A trăit ca un martir și a creat ca un iluminat**. Din tensiunea meditației sale tragice s-a născut marea poezie picturală, ce avea să caracterizeze ulterior opera a numeroase generații de maeștri ai penelului. Aceasta este dimensiunea, cu adevărat revoluționară, cu care personalitatea unică a acestui artist trebuie să rămînă definitiv în conștiința românilor. Un mare deschizător de drumuri, ce a insuflat mai multă viață în trupul artelor române decît el însuși avea să cuprindă în propria-i alcătuire pămînteană.

Corneliu Antim

muzică

(Eseuri implozive)

Poate că ar trebui depănată lin povestea despre vrednicia artistică a acestui „neam cîntăreț”, vrednicie pîndită secole de-a rîndul de tot felul de mei, balauri și alte stihii. Ori poate că ar trebui adresată o jalbă înaltului forum al destinului, imprecînd vicisitudinile care ne-au fost rezervate dar și mulțămînd pentru d(h)arurile ce ne-au fost hărăzite. Și în povestea și în jalba lor, românii vor fi fiind însă moderați, ostili exceselor și excentricităților; glasul lor ar fi să fie surdizat, cenzurat, redus la un murmur esențial; un murmur care, iată, s-a spart într-un țipăt sublim, purificator, pecetluind smerenia prin mintuire. Acum, ne vom întoarce iar la cîntecele noastre care nu au fost niciodată hohotite; lamentările (chiar și din bocete), ca și exuberanțele halucinante nu-și găsesc locul (chiar în orașii și jocuri) fiind dezamorsate ori amortizate. (Marile bueurii și tristeți sînt întotdeauna mute!). **Muzicalitatea și artisticitatea** acestui popor, la care se adaugă o anume capacitate de absorbție și asimilare l-au ferit de abuzuri stilistice (facturale) ori temperamentale (senzoriale). Forînd în miezul acestei idei vom înțelege mai

temeinic gustul și aroma autentice, inconfundabile ale creațiilor contemporane. Românul (cu acele excepții care întăresc regula) a cîntat și cîntă românește, chiar dacă în jurul său bîntuie intense zvonuri de alte nenumărate graiuri. Forța aproape coercitivă a talentului său a făcut ca mulți afluenți muzicali să-și verse apele (și aluviunile) în albia sa generoasă, primitoare și primenitoare, iar muzicalitatea-i proverbială le-a modelat și mlădiat după chipul și asemănarea sa, dîndu-le duh din duhul său. Ori din tradiția românească cea mai curată în a cărei lumină ar fi putut să crească foarte bine un Bach sau un Beethoven (continuînd cit se poate de firesc un arbore geneologic a cărui tulpină este susținută printre alții de un Orfeu, Zalmoxe, Anonimul creator de folclor sau Școala de la Putna și cea de la Mînăstirea Neamț). N-a fost să fie pentru că nici vremurile nu au fost prea cumînți cu noi, suspendînd frecvent vîsarea și meditația, obligîndu-ne la o agasantă și epuizantă trezie ori expectativă. Există însă posibilitatea ca fenomenul să se conjuge firesc la timpul prezent, cînd componistica românească ar părea să aibă în mîini macazurile muzicii acestui sfîrșit de deceniu, secol și mileniu. Și asta nu puțin datorită faptului că au mai rămas și pe la noi acari care să su-pravegheze bunul mers al școlii noastre componistice. Nu toți au luat trenul spre lumea liberă. Pentru ei, cei ce au rămas și s-au ostenit ca astăzi în creația muzicală să nu trebuiască să luăm totul de la capăt, un gînd de slavă și de binecuvîntare: „Hossana!”.

Liviu Dănceanu

t.v.

Domnul Cehov

Pe micul ecran, începînd de la 22 decembrie 1989, viața noastră, o piesă de teatru cu episoade senzaționale. A început cu un triumf. A început cu o durere fără sfîrșit. Jubilație și lacrimi. Acum? O oglindă plîmbată deasupra unui drum. Deasupra unui lung drum. Spre democrație. Democrația e un lucru imperfect, așa cum imperfecte sînt toate cele săvîrșite de oameni. (Numai tiranii sînt „perfecti”, în inumanitatea lor absolută.) Să ne ferim să dividem: „eroi pozitivi”, „eroi negativi”. Graba poate strica o treabă de o importanță covârșitoare. (De fapt, cui mă adresez? Realizatorilor de emisiuni? Telespectatorilor? Mie însumi? Nimeni și tuturor.) Să dăm cuvîntul unui personaj cehovian: „Omule care te preținzi inteligent, crezi că pentru a înțelege un om ca mine nu e nevoie de multă bătaie de cap, nu-i așa? (...) Nu, dragă doctore, te înșeli amarnic! În fiecare dintre noi sînt prea multe angrenaje, șuruburi și supape, pentru ca să ne putem face o părere pripită unul despre altul. Eu nu te înțeleg pe dumneata, dumneata nu mă înțelegi pe mine și noi înșine, fiecare, nu ne putem înțelege singuri”. Urmărim ce se întîmplă pe micul ecran și uneori pricepem. Excelent. Alteori — nimic, nici o iotă. Excelent — încă o dată — dar numai cu condiția să mărturisim onest că încă nu ne-am format o opinie. Abuzul de certitudinile rapide poate deveni ucigaș.

Să mai lăsăm o clipă stilul Maiakovski (și stilul anti-Maiakovski, același lucru) și să nu-l uităm pe distinsul — și categoricul, dar în absența trimbițelor — domn Cehov. Anton Pavlovici Cehov: adevărul ce te pune pe gînduri, adevărul întreg, dar fără vaiete, fără chiuțuri, fără comentarii tăioase. Cehov: economie în ce privește convingerile nestrămătate și adevărurile de nezdruccinat, o umbră de indoială, de scepticism chiar. Și multă liniște, mai ales asta, multă liniște și discreție: în mod aparent bizar, adevărul răcnit ia înfățișarea minciunii, în timp ce adevărul rostit calm, eventual însoțit de un suris, are darul de a se impune. Cehov, adică toleranță care nu se laudă pe sine, dragoste pudică și exprimată cu încredință. La televiziune ne gîndim? Și la ea, cu siguranță. Cehov, într-o scrisoare: „Eu am vrut să fac pe originalul: n-am introdus în piesă nici un scelerat, nici un inger (deși n-am putut să mă lipsesc de bufoni), nici n-am acuzat pe nimeni, nici n-am apărat pe nimeni...” A fi obiectiv nu înseamnă cituși de puțin a fi lipsit de convingeri, a evita sprijinirea cu argumente a unei idei. Sprijinirea, nu slujirea, nu slugăria... O, dacă am înceta odată să slujim, fie și idei, și am deveni suverani absoluți ai gîndurilor noastre!

Ce nevoie au ideile să fie slujite? Iarși își angajează slugi? Apărători, da! Cu o mie de argumente, unul mai inteligent și mai subtil decît celălalt. Adversari, da! Ideile au nevoie, pentru a-și căpăta forma dorită, pentru a se desăvîrși, de vrăjmasi, de oameni inteligenți care, combătîndu-le, să le păstreze într-o permanență stare de voghe. Altfel nu se vor căli niciodată. Slugile ce le vor aduce papucii la pat nu le pot împinge decît spre lenevie, spre inerție, spre impietate: va apărea încă un părculeț de idei devenite statui, iar la poalele acestor statui ori să se joace și ori să facă și altele potăile.

Ne despărțim de o epocă (nu? cu siguranță, da!) și, cum era o epocă a delațiunii, a turnătoriei, a pirei, a intrigilor, a lipsei de loialitate, cred că e cazul ca, în spiritul lui Cehov, să spunem și acest adevăr: fosta dictatură le potențase, dar nu le înventase ea pe toate; ele nu vor pieri brusc o dată cu tirania. Sînt străvechi — străvechi sînt afit acceptarea cit și respingerea lor — și nu găsesc un final mai bun pentru aceste rînduri decît cuvintele scrise de Cehov în urmă cu... Să numărăm ne degete: unu, doi, trei, și să ajungem pînă la o sută sase, pentru că schita pe care o voi reproduce în întregime a fost publicată în 1883. Se numește „În semn al timpului”. Al cărui timp? Al celui trăit de Rusia spre sfîrșitul secolului trecut, al celui străbătut de noi pînă în urmă cu cîteva săptămîni, sau al unui timp ce ne poate părea (dintr-o eroare scuzabilă) etern? E o schiță afit de blindă! O mică și nevinovată povestă de amor!

„Într-un salonaș cu tapet azuriu se sopleau vorbe de dragoste. Un tinăr plăcut la înfățișare stătea în genunchi în fața unei fete tinere și îi făcea jurăminte. — Nu pot să trăiesc fără dumneata, draga mea! Ți-o jur! suspina ei. De cînd te-am văzut, sufletul meu și-a pierdut liniștea. Spune-mi, iubita mea, spune-mi... Da sau nu?”

Fata deschise gura pentru a-i răspunde, dar în clipa aceea în ușa se ivi capul fratelui ei.

— O clipă, Lili! spuse acesta.

— Ce vrei? îl întrebă Lili, după ce ieși cu el din cameră.

— Iartă-mă, draga mea, că v-am tulburat, dar... eu îți sînt frate și datoria mea sfințită e să te previn... Fii cit mai prudentă cu acest domn. Ține-ți gura... Fereste-te să scapi o vorbă de prisos.

— Dar... îmi cere mîna!

— Asta-i treaba ta... Răspunde ce vrei, ia-l de bărbat, dar pentru Dumnezeu, fii prudentă...

Îl cunosc pe individul ăsta... E o mare canalie! Te denunță numai decît dacă i se năzare ceva...

— Merci, Marks... Bine că mi-ai spus! Fata se întoarce în salonaș. Răspunse tinărului da, se lăsă sărutată, îi făcu jurăminte, dar fu prudentă: nu vorbi decît de dragoste“.

Florin Mugur

Poesie d'amore

I piú importanti poezi italiani contemporanei presentati da cinquanta scriitrici

a cura di Francesca Pansa

O antologie se discută și în funcție de calitatea și surpriza ideilor autorului ei, care poate alcătui o prezizibilă recoltă de nume sau o apariție de-a dreptul antologică. Când antologia devine un nomenclator istoricizat, înseamnă că antologatorul n-a reușit să dialogheze decât cel mult cu citiva dintre autorii convocați și a ratat astfel un concert cu numeroși soliști lipsiți însă de dirijor. Iată însă că o remarcabilă antologie, foarte puțin cunoscută la noi, și-a făcut apariția de curind. Editura Newton Compton a lansat la sfârșitul anului 1987 volumul **Poesie d'amore (Poezii de dragoste)** îngrijit de scriitoarea și ziarista italiană Francesca Pansa.

E ușor de observat preferința tematică a autoarei care selectează din creația a 50 de poezii italiene valoroși ai secolului texte în care erosul devine din pre-text spațiu poetic aparte. Nu specificat în deajuns când am afirmat „poezii italiene valoroși ai secolului”; ei toți publică după 1930 — cazul lui Luzi, Caproni și Bertolucci — și ilustrează tot ce are mai important poezia italiană după ermetismul montalian. De la avangardă și pînă în clipa de față, antologia poate fi citită și ca o istorie a poeziei italiene din ultima jumătate de secol.

Dacă ar fi fost doar atât și tot și-ar fi atins un obiectiv dorit de orice autor de antologie. Volumul este continuarea în replică a unei ediții de poezie italiană feminină prezentată de 36 de critici, evident tot atîția cite poete, care și ele „ragionavano d'amore”. Francesca Pansa propune de această dată interpretări feminine ale poeziei bărbaților, care pot fi citite ca sintetice introduceri în universul poeziei sau ca originale medaliaone în care se află de multe ori chipul poeziei reflectat prin informații de tip biografico-afectiv. Și pentru că a venit vorba de figuri să adăugăm neapărat că antologia — apărută oricum în condiții grafice excelente — conține drept iconografie reproduceri după desene ale lui Picasso avînd ca subiect dragostea. Desenele sînt ipostazieri ale unui amor violent, senzual, respectînd tiparul unei religii primitive care contrastează cu imaginea

oferită pe copertă de reproducerea **Melancoliei** expresioniste a lui Munch. Așa cum diloghează poezii cu fiecare scriitoare care-i (re)prezintă, la fel comunică și partea figurativă într-o perfectă armonie în varietate.

E bine deci să reținem că există (sau în orice caz, se poate vorbi de) o poezie masculină și una feminină; la fel și critica, mai ales cînd recurge la argumente ce țin de psihanaliza actului poetic.

Fiind o poezie orientată în jurul activității sufletești, Francesca Pansa a intuit că sentimentele presupun colaborarea celor doi atacanți tradiționali ai vieții erotice. Tradiția poate fi invocată aici din perspectiva antropologică dar și poetică: citind această antologie simți inevitabil cît de mult înstrăinează istoria și cît de puțin o face poezia. Diferența de timp, rece și inhibantă, față de poezii Școlii Siciliene, a dolcestilnoviștilor sau a lui Dante se dovedește odată cu recunoașterea motivului în sine. Pretutindeni și în orice vreme se scria despre iubire, concluzie pozitivă și incurajatoare întii de toate pentru **fortuna poeziei în general.**

Așa cum Platon a fost în **Dialogurile** sale poate primul reporter, genial și, în plus părintele reportajului epistemologic, tradiția n-a încetat nici o clipă, și o varietate editorială a secolului douăzeci consemnează confruntarea cuplului oglindit în Text. Mitul androginului își păstrează și în acest caz actualitatea. În interior, poezii sînt grupate în funcție de o anumită tonalitate a sentimentului exprimat liric în „cinci momente”: **Senza colore né tempo, La tentazione, Il silenzio, Quando il tempo finisce, / I sarbatti del cuore, Se l'amare è rito.** Toți poezii antologate sînt în viață, unii dintre ei fiind mari nume ale poeziei italiene de azi (cei amintiți, la care s-ar alătura Andrea Zanzotto, Edoardo Sanguineti, Piero Bigongiari, Elio Pagliarani, Giorgio Bassani, Alberto Bevilacqua), alții mult mai puțin cunoscuți la noi, dar nu mai puțin reprezentativi.

Poezii au o activitate artistică variată, între ei găsindu-se destui care au intrat sau continuă să intre și pe teritoriul specific al altor arte, în special cinematograful, și specii literare (teatrul, indeosebi) sau culturale (foarte mulți

dintre poezii tineri lucrează în mass-media).

De aici derivă și anumite particularități ale poeziilor lor — nu la toți, bineînțeles — care pendulează între un real repudiat și un imaginar asumat ca derivînd din concretul desacralizat. O definiție, pentru că fiind atîția poezii și atîtea interprete ale poeziei lor, apare un număr egal de caracterizări, a zonei de influență a poeziei o dă Renée Reggiani cînd vorbește de Marco Tonnar. Interpreta afirmă că poetul se găsește la jumătatea drumului între „clasicismul” unui Ungaretti sau Montale și experiența novatoare a celor din Beat generation.

Poesie d'amore este titlul unor poeme ale lui Renzo Paris. Introducerea pe care i-o face Marina Tornaghi recunoaște confuzia dintre biografie și operă, care în cazul ei este de-a dreptul întrupată în existență, căci ea este chiar soția poetului Renzo Paris. Portretul pe care ea îl poate oferi conține cîteva definiții remarcabile: „...bărbatul meu e de o umilință paranoică” încît „precum toți misticii, iubește închisoarea”.

Poezia lui Renzo Paris este, într-adevăr o neîncetată proiecție a dorinței care se consumă în spirit și o formă lirică ce respiră aerul scepticismului leopardian, semn clar al tradiției renăscute prin sensibilitatea poetică: „Pe bicicletă mă îndrept spre coline / o meritată plăcere, după atîtea cruci / ...Sigur că bicicleta poate să aștepte / Dar iubirea noastră?”. Cam pe aceeași linie se află și Dario Belezza, „copilul teribil” al poeziei italiene contemporane. Romantismul lui e totuși violent și împins către extremismul petrarchizant cu parfum eclesiastic: „Aștept și sper: apusă nuditate / căreia bucuriile i se datorează / ale palidei miini trecătoare / ah, corp mîntuit al iubirii mele / redeveno, de gheață și fericit / în mîini esența sacră / a scrumului de Phoenix!”.

Foarte interesanți sînt și poezii de fior ludic și erudit care continuă maniera crepuscularilor și a lui D'Annunzio dar și pe cea a lui Montale și Saba, chiar Ungaretti. Numele lui Umberto Piessante, Antonio Debenedetti, Luigi Fontanella, Mario Lunetta sau Sergio De Risio, îmi par a fi cele mai reprezentative. Mario Lunetta, de exemplu, este un poet foarte apropiat structural de Serban Foartă și, de aceea, și el aproape intraductibil. Simțul ieșit din comun al limbii revărsă poezia lui Mario Lunetta peste marginile dicționarului oficial, intrînd într-o lume a imposibilului lexical care creează aceleași dificultăți înțelinate în proza lui Joyce. Opusul lui Mario Lunetta ar fi Antonio Debenedetti a cărui poezie suferă de tăria limpezimii și de concizia imagistică ungarettiană.

Evanescența poeziei o concurează pe cea a iubirii, căci amîndouă sînt făcute din aceeași plămădă. Pentru sentimentozitatea lui, unul dintre poemele lui Debenedetti poate servi drept încheiere comentariului acestei antologii pline de merite: „Dacă scrisorile mele, cum ai spus, sînt lespezi / dragostea ta va fi, zic eu, adevăratul lor cimitir”.

Florin Berindeanu

Mere de pămînt

Să dispari din viață după atît de puține zile de cînd ai început să fii fericit și să sperii în tot ceea ce va urma, este încă o dovadă că moartea are ceva stupid și infantil, nu are logică nici bun simț, e o femeie urfă, harnică și fără chip, care nu știe ce face peste zi și care ține prost conturile echilibrului din univers.

Un pom cu mere de pămînt crește cu coroana în jos, cerul îi udă rădăcinile, dar primele Mere Roșii ale acestui an sub lacrimă de rouă se vor întoarce cu fața întrebătoare spre Dumnezeu să îl întrebe: de ce? De ce? Fiindcă ar trebui totuși cineva să răspundă (oricînd) dar mai ales acum, cînd pierdem iar, o existență adusă pînă aici, sub semnul unei mari nobleți și demnități artistice. Cu o neputincioasă durere spun că încetarea din viață a lui Alexandru Tatos la 31 ianuarie așează un greu doliu pe cinematografia română și așa nu prea vesel îmbrăcată. Fragili în fericirea și entuziasmul lor, artiștii încep maturi o nouă copilărie, puiți de ingeri cu aripile înmuiate în speranțe; cu o asemenea brutalitate să le aduci aminte de semnul tăios al destinului, te duce cu gîndul că cei mai buni sînt „însemnați”! Ca o rugăciune îmi vin titluri de filme în minte... Rătăcire... Casa dintre cîmpuri... Întunecare... Arma Secretă... Fructe de pădure... Duios Anastasia trecea... Odată Nicolae Manolescu îmi spunea că un poet adevărat îl poți recunoaște și numai citind cu voce tare titlurile poemelor. Enumerînd filmele lui Alexandru Tatos mă cuprinde aceeași emoție nefirească, ca atunci cînd descoperi inefabil și adevărat miracolul poeziei... și de ce să nu adaug că în acest an va avea loc premiera filmului „Cine are dreptate?” — într-o seară de gală în care nu va putea veni și regizorul, dar a cărui prezență ne va tulbura pe toți peste măsură.

Vom ști atunci încă o dată în plus că există și neputința morții în fața unui artist. Odihna lui de acum obligă neodihna noastră. De undeva din spațiul cald și apropiat Nichita îmi șoptește „Ah, ce întimplare și viața noastră! Ce întimplare verdele de pe iarbă. Ce accident de suflet calul alb

pe colină. Supuși cuvîntului, de verb mă rog, du-mă odată din groaza vieții, du-mă, du-mă, și nu mă mai pedepsi și mie nu mă mai redă-mă!”

Uneori nu ne cunoașem între noi, uneori o întimplătoare distanță desparte firi reflexive asemănătoare, dar ele neapărat cîndva se întîlnesc. Ele vor veni toate în seara premierei de gală. Și vom fi toți împreună zîmbind printre lacrimi cum ne-ai învățat, totul pînă aici nu a fost decît o înșiruire de Secvențe...

— „Știi ce înseamnă să fii cel mai puternic?... Să dărîmi bibliotecă, universități...”! Am zîmbit chiar acum aducîndu-mi aminte de această replică a lui Diaconu din „Arma secretă”... vezi, Sandu, tu ești cel mai puternic... poți și ai dreptul să zîmbești.

Ioana Crăciunescu

Poșta redacției

Anunțăm pe toți cei care ar dori să devină colaboratorii acestei reviste că:

...nu trebuie să se pronunțe singuri asupra valorii operei lor în timp ce ne-o oferă; totdeauna e bine să se exprime altul. Veți spune că „l'enfer c'est les autres”. Tocmai de aceea.

...înainte de a scrie, omul trebuie să fi citit. Nu ce a scris el, nu, ci cu totul altceva.

...articolele, prozele, poeziile cerute de noi au prioritate la publicare față de cele oferite, fie și cu maximă generozitate.

...nu se pune virgulă între subiect și predicat, cel puțin în limba română.

...nu se citește prevederi ci prevederi, ca înainte de doctorii cu patru clase primare (acest anunț este valabil și pentru colaboratorii TvRL).

...nu se spune „cer scuze” ci „prezint scuze” (ibidem).

...nu există „deplină unanimitate”, nici măcar pentru FSN.

...nu avem intenția să publicăm o poștă a redacției ca pe vremuri, cel puțin în primele cîteva mii de numere. Pe urmă...

N. P.

BRENDA WALKER

Anglia

Iunona

Din Zeus începea maseaua ei de mînt. Dacă el ar fi știut ce se-ntîmpla pe pămînt Ar fi dat legi noi în Elizeu. O minte deschisă nu ajută întotdeauna în astfel de situații.

„Îmi însemnai cuvintele, zicea ea — va veni vremea cînd chiar și pămîntul va protesta”. Și ziua următoare a fost cutremurul din **CENZURAT**

În românește: Denisa Comănescu

Caricaturi de Cristian Mihăilescu

Mari poeți austrieci contemporani

ERNST JANDL

● Experiențele lingvistice (limbajul cotidian, „redus”, insuportabil în aparență, ivind surprize tocmai unde banalitatea părea să se repete apăsător); scrișul ca mijloc de supraviețuire; copilăria conștientă, ca metodă de alungare a temerilor față de viață și moarte; încercarea de a investi „nimicul” cotidian, „materialitatea” umană, cu o nouă calitate poetică; jocurile fonetice (strigătul — ca replică la amuțire — schimbat în scrișnet al articulațiilor), acestea sînt cuvintele-cheie care rămîn după lectura fascinantului poet Ernst Jandl. Născut în 1925 la Viena, studiază după eliberarea din prizonieratul american (1946), unde face de altfel cunoștință cu lirica lui Carl Sandburg și a Gertrudei Stein, germanistica și anglistica. Devenit doctor în filologie cu o teză despre nuvelele lui Arthur Schnitzler, profesor — cînd de engleză la Viena, cînd de germană în Anglia, — poet activ încă de pe la începuturile anilor '60, în contact cu „gruparea vieneză”, colaborînd din 1954 cu Friederike Mayröcker, Ernst Jandl consideră arta „o continuă realizare a libertății”. E autor de poezie, proză, eseuri, teatru, piese radiofonice și traduceri.

piesă pentru două mîini

mîna dreaptă aplaudă
mîna stîngă aplaudă
ambele mîini aplaudă

mîna dreaptă aplaudă împreună
cu stînga
mîna stîngă aplaudă împreună
cu dreapta
ambele mîini aplaudă în ambele mîini

ambele mîini aplaudă în mîna dreaptă
ambele mîini aplaudă în mîna stîngă
fiecare mîna aplaudă ambele mîini

fără mîna dreaptă să aplauzi
fără mîna stîngă să aplauzi
fără mîini să aplauzi

în timp ce

la început
mîntul
ost pustiu
și gol
dar înfloritor
și plin
va fi
cînd îl vei părăsi

bibliotecă

multele litere
care nu-și pot ieși din cuvinte
multele cuvinte
care nu-și pot ieși din fraze
multele fraze
care nu-și pot ieși din texte
multele texte
care nu-și pot ieși din cărți
multele cărți
cu praful cel mult pe ele
buna femeie de serviciu
cu cirpa de praf

conținut

ca să fac un poem
nu am nimic

în întregime limbajul
în întregime viața
în întregime gîndirea
în întregime amintirea

ca să fac un poem
nu am nimic

orizontul

lui Jean Améry

orizontul e numai o linie
care alunecă mereu mai jos
o face-ncetul cu-ncetul
deasupra nici un cer nu răsare

ce este o poezie

spun eu asta-i poezie
chiar dacă nu-ți place ție
a plăcea nu-i datorie
că doar nu-mi place nici mie
dar dator mă aflu-a scrie
decî scriu astă poezie
și-am știut îndat' ce-am scris
și ca tine-aș fi dismissed
de n-aș fi ca orice crist
să nu chinuiești jivine
fiindcă suferă ca tine
mai ales inimii chin e

adevărata zburătoare

prinde-o mierliță la-nțimplare
ia foarfeci fine și ușoare
retează-i ambele picioare
mierlița-n veci de-acum să zboare
mîri urcă sus mereu mai sus
pină s-o văd în stare nu-s
și-aproape mor de dor de dus
așa de asta zburătoare
nicipînd gîndind să mai coboare

Linogravură de P. Schultze

FRIEDERIKE MAYRÖCKER

● Poezia cel mai adesea criptică a Friederikei Mayröcker (n. 1924 la Viena, profesoară de engleză în același oraș, debutează în 1946 iar în volum, în 1956, din 1954 prietena și colaboratoarea lui Ernst Jandl, autoare și de proze, drame, filme, piese radiofonice, cărți pentru copii și traduceri) trebuie înțeleasă prin lentila unei suverane creativități în domeniul limbajului. Amintind de Paul Celan, sintaxa și morfologia poemelor ei se modifică după un desen interior, încercînd parcă să sugereze mecanismele nevăzute ale creației sînt frecvente compuneri neobișnuite de cuvinte (Haarstern, Herzrose, Dioskurenknospe etc.), savante jocuri de propoziții parțiale, grupe de cuvinte și cuvinte singulare al căror înțeles e lăsat în seama lecturii descifratoare, momente supra-realiste și impresioniste. Critica observă un anume fetișism al luminii, o hipersensibilitate la zgomote, un ritm pulsant care duce înainte, polarizarea emoțiilor, modele mitologice, disonante și disocieri voite, o risipitoare paletă de culori, într-un cuvînt: curajul unei imagini subiective despre lume, al unui limbaj cu totul particular.

Iosef Nerud : „Peisaj italian”

Urmare din pag. a 16-a

Postfață la «Cuceritorii»

soțește agonia e o prelungire a gestului eroic al lui Michelangelo.

Ni se spune: „Acestea sînt valori burghize”. Dar ce-nseamnă povestea asta cu definirea artei prin condiționarea ei?

Să fiu bine înțeles. Îi dau dreptate unui filosof rus — de altfel aflat în Siberia de atunci — care a spus că „gîndirea lui Platon este inseparabilă de sclavagism”. Este adevărat că există un dat istoric al gîndirii, o condiționare a

ei. Dar problema nu se termină aici, abia începe. Căci, în sfîrșit, l-ați citit cu toții pe Platon! Și nu ca sclavi, nici ca proprietari de sclavi!

Nimeni în sala asta — nici eu, nici alții — nu știe ce sentimente însuflețeau un sculptor egiptean cînd sculpta o statuie în Vechiul Imperiu, dar nu-i mai puțin adevărat că noi privim această statuie cu o admirație pe care nu ne-au suscit-o valorile burghize. Problema ce se pune este de a ști exact ce anume asigură transcendența parțială a culturilor moarte.

Nu vorbesc aici de eternitate, vorbesc despre metamorfoză. Egiptul a reapărut pentru noi după ce dispăruse vreme de cincisprezece secole. Această metamorfoză este imprezvizibilă? Ei bine, sîntem în fața unui dat imprezvizibil al civilizației, care este imprezvizibilitatea renașterilor, dar îmi place mai mult o lume imprezvizibilă decît o lume impositoare.

Drama actuală a Europei este moartea omului. De la bomba atomică și chiar mult mai înainte, s-a înțeles că ceea ce secolul al XIX-lea numea „progres” cerea o grea răsucire. S-a înțeles că lumea redevenise dualistă și că imensa speranță fără rezerve pe care omul și-o proiecta în viitor nu mai era valabilă.

Dar asta nu se întimpla fiindcă optimismul secolului al XIX-lea nu mai exista odată cu pierderea gîndirii umane. De cînd se bazează voința pe optimismul imediat? De-ar fi fost așa nu ar fi existat Rezistență înainte de 1944. După o veche și celebră vorbă: „Nu ajunge să sperî ca să mai poți...” cunoașteți urmarea.

Da, Omul trebuie să se reîntemeieze, dar nu după imaginile de Epinal. Europa apără încă cele mai înalte valori intelectuale ale lumii. Și ca să puteți realiza asta, ajunge să vi-o imaginați moartă. Dacă, pe locul pe care a fost

Cîntec fără cuvinte

roșclară hortensie.
Văd adierea neîntreruptă.
Totul miroase a caprifoliu.
Ferestrele sînt perdeluite cu lăncil.
Ceasurile cîntă.
Tu ai ochi scilpitori.
Sus în azur Claude Debussy.
Greier violet.
Îți aud inima albă.
Tu legi umezii
snopi ai plăcerii.
Un crin verde crește
în umbra ta.
Căpșunile singerează.
Vinul e-n floare.
Tu semeni spină.
Roză-n minor.

Neagră ca flamura anarhiei

dezbară-te odată
de culoarea asta, femeie!
zise doctorița, tratîndu-mi
erupția
urziătoare
și mă privi
cu asprime
de jos pină sus
în smoliiții mei
ochi

Coșmar

prin telefonul odăii
din hotelul montan
anunț lipsa de tirbușon —
recepționeerul regretă:
l-o fi luat
cine-a stat înainte!
mă simt vinovată
pentru cineva neștiut,
hoinăresc cu sufletul greu
de-a lungul înghețatului lac:
înmănuceată se bate
la țărături trestia galbenă.
Gălăgioși și blazați
echipați ca exploratorii lunari
pe umeri în cruce schiuri și bețe
tineri străini cu pași mari
trec prin piața scrișnîndă-a bisericii —
de sub streșini
amenință
cătredre creștete crunte pumnale

Ovalul soarelui

ah în scilpiri de april
gri-porumbace luminișuri ale
aerului eu nu
furnică sint ci îmbrac
haină de ciocirle sint verde-ierbie
și-albastră
sint nedespărțiți prieteni
inimătrandafir — floarestea
mugur al discurilor în pieptu-i sau cum
se mai

spune negrul din poala
lalelei, rupt din adincul
porumb, jumătate-intersectare,
poetii doar se prefac
că sint morți, ton
din depărtare

Fericire de iarnă

o mintuire o revelație acum acest glas
să-l auzi din nou adus de pasăre-acum
acest
cîrpit ceva precum paradisuri
ar înflori aș lăsa lacrimile
să curgă

dar glasul nu vine glasul de pasăre nu
această fericire de iarnă
nu mi-e mie menită altcineva
altunde va accepta-va acest cîrpit
glas de pasăre glas în locul meu
chiar acum în această
oră scundă secundă

Prezentări și traduceri de
Grete Tartier

Florența, pe locul pe care a fost Parisul, într-o zi „s-ar legăna trestii foșninde și plecate”, credeți că într-adevăr ar fi nevoie de prea mult timp ca ceea ce au reprezentat aceste locuri ilustre să se regăsească în memoria oamenilor ca simboluri sacre?

Nu mai noi nu mai credem în Europa, lumea privește încă de la distanță, cu o venerație temătoare, mîinile ei bătrîne ce bijibie în umbră...

Și nu e prima oară cînd Europa se gîndește pe sine în termenii destinului, nu ai libertății. Nu era prea grozav nici pe vremea bătăliei de la Mohacs. Nu era altminteri nici cînd Michelangelo grava pe piedestalul Noptii: Dacă ar fi doar ca să vezi tirania, nu te trezi!

ANDRÉ MALRAUX

Postfață la «CUCERITORII»

partea a doua

e greu să consideri, fără o anume stînjeneală, Rusia drept o țară europeană.

Saint-Petersburgul dădea (și Lenin-gradul dă încă) impresia unei „colonii” europene, a unei vaste reprezentanțe imperiale a Occidentului — magazine, cazărmi și cupole — un New-Delhi al Nordului.

Dar să-i consideri pe ruși drept asiatici, deci un fel de chinezi sau de hinduși, cum au făcut-o toți adversarii lor în toate vremurile, este derizoriu. Adevărul este poate acela că nu trebuie să iei prea în serios hărțile geografice și că Rusia nu se află nici în Europa, nici în Asia (ea este în Rusia) : așa cum Japonia, în care iubirea și spiritul militar joacă un rol atât de important, nu e nici în China, nici în America.

Celelalte țări din Europa fac parte din cultura noastră prin straturi și prin schimburi. În unele secole au dominat-o Italia, Spania, Franța sau Anglia. Toate aceste țări au în comun mitul cultural al Greciei și al Romei și moștenirea celor cincisprezece secole de creștinism comun. Numai această ultimă moștenire care separă pe slavii din Boemia de slavii din Rusia atîrnă deosebit de greu, fără îndoială, iar moștenirea Bizanțului este și ea într-atît de grea pentru Rusia, încît pictura rusă nu a putut să se desprindă niciodată de asta. Iar Stalin ni-l evocă acum pe Vasile al II-lea tot atît cît pe Petru cel Mare.

Rusia nu a intrat în cultura occiden-

André Malraux
în India, la Elephanta,
în 1958

tală decît în secolul al XIX-lea prin muzica și prin romancierii săi. Dostoievski este poate singurul dintre aceștia din urmă care se vrea specific rus.

Ilya Ehrenburg a răspuns indirect unui interviu pe care l-am dat odată asupra civilizației atlantice, întrebînd : „Ce este mai european : bomba atomică sau Tolstoi ?”.

Cu voia dumneavoastră să lăsăm în pace bomba atomică. Dacă Rusia n-o avea încă atunci, asta nu era fiindcă nu făcuse totul ca s-o aibă. Să fim serioși, doar n-o să-l credem pe Stalin un fel de Gandhi !

Rămîne Tolstoi. De care e vorba ? Autorul romanelor *Anna Karenina* și *Război și pace* nu face parte doar din Europa, este unul din piscurile geniului occidental. După o vorbă faimoasă : „E bine să nu scuipi în izvorul din care bei apă”. Atunci cînd își scria romanele, se vroia de altminteri european, se simțea chiar în rivalitate cu Balzac. Dar dacă e vorba de contele Lev Nicolaevici care încerca să trăiască precum un fel de Gandhi creștin, care a murit în zăpadă precum un erou din biline, care scria că „preferă lui Shakespeare o peche de cizme zdravene” atunci cred că e vorba de unul din marii inspirați ai Bizanțului — și dacă ar trebui să-l

compari neapărat cu un alt geniu, acesta n-ar fi Stendhal ci, mai degrabă, Tagore, inseparabil de India, cel ce scria *Casa și lumea*, unul din marile romane universale.

Ceea ce-l separă cel mai mult de noi este ceea ce ne separă și pe noi de Rusia : dogmatismul oriental. Stalin credea în adevărul său și adevărul ăsta era fără limite ; chiar Tolstoi, de cum se separa de Occident, nu credea mai puțin în al său. Și geniul lui Dostoievski a fost pus de-a lungul întregii sale vieți în slujba unei propovăduiri neîmblînzite. Rusia n-a avut niciodată nici Renaștere, nici perioada ateniană, nici pe Bacon, nici pe Montaigne.

Totdeauna în Rusia s-au amestecat Sparta cu Bizanțul. Sparta se integrează ușor Occidentului, Bizanțul nu. Astăzi s-ar putea vedea în industrializarea forțată a acestei imense țări agricole, încercată în ultimii treizeci de ani, cel mai furibund efort de occidentalizare pe care l-a cunoscut de la Petru cel Mare. „Să ajungem din urmă și să depășim America !” Dar spiritul rus se apără cu atît mai mult cu cît efortul este mai mare.

Nu întîmplător comuniștii ruși îl atacă pe Picasso. Pictura aceasta pune în discuție însuși sistemul pe care se

bazează el, fiind, vrînd-nevrînd, prezența cea mai acută în Europa.

În materie de spirit, tot ceea ce Rusia numește formalism și ceea ce de-
poartează sau ucide neobosit de zece ani încoace e Europa. Pictorii, scriitorii, cineaștii, filosofi, muzicienii suspecți, sînt suspecți în primul rînd fiindcă au suferit influența unei „Europe putrede”. Europeni Eisenstein, Babel, Prokofiev ! Spiritul Europei este un pericol pentru o industrie faraonică. Condamnarea lui Picasso la Moscova nu e doar un accident, ea vrea să fie o apărare a planurilor cincinale...

După ce acești artiști mor la vreme sau cam prea tirziu, sînt înhumați cu onoruri în zidul Kremlinului, sau fără onoruri la poalele unui zid siberian în lagărele de deportare.

Adevăratul motiv pentru care Rusia nu este europeană nu-i de ordin geografic : e voința rusă.

Nu fac aici un curs de istorie a culturii : n-o să vorbesc despre Europa decît prin raport la Uniunea Sovietică și la Statele Unite. Ea are în prezent două caracteristici :

Prima este legătura dintre artă și cultură. Aceste două domenii sînt separate în Rusia de dogmatismul gîndirii. Ele sînt tot atît de ireductibile separate în Statele Unite, fiindcă în Statele Unite omul de cultură nu e un artist, este un universitar ; un scriitor american — Hemingway, Faulkner — nu e nicicum echivalentul lui Gide sau Valéry : este echivalentul lui Rouault sau Braque. Ei sînt specialiști străluciți în interiorul unei culturi determinate și au cunoștințe determinate. Nu aparțin Istoriei, nu sînt nici „ideologi”.

Al doilea punct, important și el : voința de transcendență. Atenție ! Europa este partea lumii în care s-au succedat mănăstirea din Chartres, Michelangelo, Shakespeare, Rembrandt... Valorile astea pot fi considerate împreună sau nu ? Nu ! Atunci ar trebui să știm despre ce vorbim.

S-ar părea că ne considerăm niște prăpădiți în fața unei imense culturi care se numește pe de o parte romanțierii americani și o altă cultură imensă care se cheamă, nu prea știu de ce — mai bine, muzicienii ruși (ceea ce nu sună de loc rău).

Dar oricum, jumătate din lume încă privește spre Europa și doar ea singură răspunde întrebării sale profunde. Cine a luat deci locul lui Michelangelo ? Strălucirea aceasta care se caută în ea este ultima lucire a luminii lui Rembrandt și mișcarea înfrigurată ce-i în-

Traducere de
Oliviu Vlădulescu

Continuare în pag. a 15-a

sport

Roata vanităților... (II)

● Cum e afară ? Moină. Ei bine, roata vanităților, care gonește să se confunde cu cea a norocului, și uneori izbutește s-o facă, nu se sperie de vreme umedă. Răsună-n doaga străzii, urcă scările-n palate, fracturează cariere ce păreau mai închegate decît gerul rusesc și clădește altele în scaun de goale sau pe movilă de oase. Dar cînd ambițiile se încalceră nepermis, laptele-i mai scump ca vaca, bucuriile nedurabile, bunul simț, frunză pentru omizi. Spun asta pentru că tocmai în lumea în care-ar trebui să domnească legile fair-play-ului, s-au înfierbîntat prea mult unele spirite. Sportivii pe care i-am iubit cîndva, i-am suit în legendă și le-am ocrotit chipul în noi ca pe comori ale copilăriei, ies din mît ca să-și facă colecții de scalpuri. Insulta și denunțul stau călare pe situație, după cîte știu eu, doar în locurile unde toți jinduiesc după o friptură bună, dar nimeni nu vrea să curețe cartofi la bucătărie. Sau nu-i așa ?

● Demilitarizarea celor două mari echipe de fotbal, Dinamo și Steaua, se face cu mari greutăți, și unii (cei de la Steaua) trag cu dinții să nu se facă deloc. Cum să coboare ei în civilie, cot la cot cu Universitatea, Petrolul, Rapid unde banul se adună cu greu, cînd acolo, pe ștatele K (de la Katiușa sau de la Kremlin ?) figurează cu salarii grase ei, soțiile lor, plus o bună parte din antrenorii echipelor pe care le-au făcut praf și pulbere în toate întîlnirile ?! Ei sînt împotriva trecerii fotbalului • la

profesionism înăuntru și cu tot suflul pentru fotbalul profesionist de afară unde-ar vrea să joace cu toții, fie și desculți. Dar îi poți invinui ? Greu de spus. Viața nu ne face cu ochiul în mod egal.

● În zorul plecării spre Tartar, fostul președinte de onoare al Academiei și soția și colega lui de insignă au lăsat o probă de prost cum rar se întîlnește ; (vezhi chipul lamentabil de exprimare al acad. Manea Mănescu în fața completului de judecată și destul ziaristi sportivi netrecuți prin școală, sau trecuți cel mult, prin facultatea de îngrășămint ideologic de lingă Leul și cîrnatul. Nu se gîndește nimeni să le îmbunătățească soarta ?

● Echipa Flacăra Moreni trebuie desființată la fel ca Oltul și Victoria, pentru că a intrat în divizia A împinsă de criminalul Postelnicu. Dacă e nevoie, putem da lista (aproximativă) a meciurilor vindute și cumpărate de ea prin ani. Cunoaștem prea bine generalii buhăiți de ură împotriva noastră care-o finanțau, îi girau călătoriile peste hotare și-i ușurau trecerea prin vamă. Să-i facem acest cadou lui Postelnicu, care să pună moț sutelor de sticle de whisky primite în dar de ziua lui — el, nebăutorul. Și cînd mă gîndesc că ziua lui era în toate zilele, m-apucă amețeala.

● Echipa națională a pierdut meciul cu Marsilia după un joc destul de slab. Acum se află în Italia ca să se ia la harță cu divizionare B. Sintem cel puțin neserioși, căci, ia gîndiți-vă, vedeți naționalele Angliei, R.F. Germane, Olandei, mergînd la Pisa pentru altceva decît să viziteze Turnul Înclinat ? În direcția asta nu ne-ar fi stricat măcar un dram de vanitate. Cînd ai ajuns pe colinele Romei, între cele mai bune echipe ale lumii, bei apă din lună, ca migdalii, și n-o fură cu pumnul din ulcele strimbe. Mai e mult pînă vom învăța să ne prețuim galoanele... mai e mult pînă departe.

Fănuș Neagu

bridge

Un ajutor inutil ?!

Să privim cu atenție această donă jucată cu mulți ani în urmă în campionatul Franței pe echipe La sfîrșitul unei licitații fără probleme axa Nord-Sud are de realizat contractul de 6 cupe licitate la Sud. Est atacă, în mod surprinzător și împotriva unei reguli

	NORD	VEST	SUD	EST
Pică	A-D-19-8-6	R-7-5-4	V-3	9-2
Corpă	R-V-9-7	D-8	A-10-6-4	5-3-2
Caro	5-4-3	10-9-8	A-R-D	V-7-6-2
Treflă	2	V-9-6-4	A-D-7-5	R-10-8-3

oarecum elementare, 3 de treflă (carevasăzică de sub R, ceea ce nu se face) oferind declarantului o levată suplimentară, imposibilă în condiții normale. Trebuie să subliniez că orice ar fi atacat Est contractul de mic șlem pe cupă este imperdabil. Cadoul oferit de Est, repet, în chip bizar, nu-i folosește la nimic declarantului. Ulterior, întrebă totuși despre sensul atacului său, Est a mălurisit că a vrut într-adevăr să-și ajute adversarul, cu prețul chiar al compromiterii propriului joc, precum și, implicit, a partenerului de la Vest. Se înțelege că Vest n-a fost deloc încîntat de actul partenerului său, în ciuda faptului că și-a recunoscut culpa morală. Curios este că, mai mult decît Vest care-i era partener, s-a supărat pe Est chiar Sud, adversarul, cel care a beneficiat, e drept că degeaba, de jocul incorect al lui Est. De ce ?! Pentru un motiv foarte simplu, deși nu tocmai ușor de văzut. Aparent ineficientul ajutor

oferit de Est conținea o semnificație machiavelică, pe care numai analiza mai adîncă a întregii done o putea descoperi. Iată ce a aflat Sud după ce, jucător versat, poate și şahist, a stat o vreme pe gînduri în fața tablei pe care toa cărțile erau acum la vedere : ajutorul dat de Est îl putea pune pe Sud în situația de a încerca marea șlem care, chiar nelicitat, reprezenta (o stim de la Leonid Andreev) o ispită majoră, greu de invins. Odată prins în această ispită, Sud riscă să rateze chiar contractul licitat. Vrînd să facă mai mult ar fi făcut mai puțin, neglijînd (sub imperiul bucuriei de a fi obținut o levată suplimentară neașteptată) caracterul ineluctabil al pierderii unei levate pe pică. Sud a înțeles că a-

ajutorul oferit de Est era, în fond, un „ajutor”, o capcană extrem de abil ascunsă dar nu mai puțin capcană. Și a mai înțeles că, riscînd să-și supere partenerul, Est a lucrat de fapt în favoarea propriei axe, deci și a partenerului. Dar cel mai tare l-a supărat pe Sud faptul că Est și-a mălurisit presupusa vinovăție. O vinovăție care, avînd toate aparențele a ceea ce vroia să fie, era totuși, în esența ei, o ipocrizie ca să nu spun de-a dreptul o minciună. Întrebarea ar fi : este această minciună cu aparență de adevăr imputabilă lui Est ? Nicidecum. Est și-a jucat propria carte conform unei strategii, cum am văzut, bine gîndite. Dacă ar fi căzut în capcană, Sud ar fi trebuit să se supere pe sine însuși și pe nimeni altcineva. Cum în cazul nostru Sud nu s-a lăsat ispitit, n-a avut motive să se supere. Dar în cazul nostru ?!

Laurențiu Ulici